

حضرت امام خامنه‌ای:

در قم باید درس‌های خارج استدلالی قوی‌ای مخصوص فقه حکومتی وجود داشته باشد تا مسائل جدید حکومتی و چالش‌هایی را که بر سر راه حکومت قرار می‌گیرد و مسائل نو به نو را که هی برای ما دارد پیش می‌آید، از لحاظ فقهی مشخص کنند، روشن کنند، بحث کنند، بحث‌های متین فقهی انجام بگیرد؛ بعداً این بحث‌ها می‌آید دست روشنفکران و نخبگان گوناگون دانشگاهی و غیر دانشگاهی، اینها را به فرآورده‌هایی تبدیل می‌کنند که برای افکار عموم، برای افکار دانشجویان، برای افکار ملت‌های دیگر قابل استفاده است.

بیانات در دیدار اعضای مجلس خیرگان رهبری

(۱۳۹۰ / ۶ / ۱۷)

فهرست

فصل اول: فقه حکومتی: تعاریف و ضرورت‌ها

- آیت‌الله سیداحمد خاتمی..... ۴
- حجت‌الاسلام و المسلمین محمود عبداللهی..... ۸
- حجت‌الاسلام و المسلمین علیرضا اعرافی..... ۱۰
- حجت‌الاسلام و المسلمین کاظم صدیقی..... ۱۱
- حجت‌الاسلام و المسلمین سیدابوالحسن نواب..... ۱۲
- آیت‌الله حسن ممدوحی..... ۱۴
- حجت‌الاسلام و المسلمین محمدحسن نجفی راد..... ۱۵
- حجت‌الاسلام و المسلمین سیدحمید علوی..... ۱۷
- حجت‌الاسلام و المسلمین علیرضا پیروزمند..... ۲۰
- حجت‌الاسلام و المسلمین محسن الویری..... ۲۲
- حجت‌الاسلام و المسلمین نجف لکزایی..... ۲۴
- حجت‌الاسلام و المسلمین محمدهادی عبدخدایی..... ۲۷
- حجت‌الاسلام و المسلمین محمدحسین مهدوی مهر..... ۲۹
- حجت‌الاسلام و المسلمین علی رضائی..... ۳۲
- حجت‌الاسلام و المسلمین سیدجعفر حسینی یگانه..... ۳۴
- حجت‌الاسلام و المسلمین سیدرضا مؤدب..... ۳۶
- حجت‌الاسلام و المسلمین سیدعباس سیدکریمی (حسینی)..... ۳۸
- حجت‌الاسلام و المسلمین ابراهیم یعقوبیان..... ۳۹
- حجت‌الاسلام و المسلمین علی سعدی..... ۴۱
- حجت‌الاسلام و المسلمین حسن غفاری فر..... ۴۳
- حجت‌الاسلام و المسلمین محسن جهانگیری..... ۴۵
- حجت‌الاسلام و المسلمین عطائی..... ۴۶
- حجت‌الاسلام و المسلمین سیدمحمدجواد پنجتیان..... ۴۷
- حجت‌الاسلام و المسلمین سیدمحمد عیسی نژاد..... ۴۹
- حجت‌الاسلام و المسلمین علی اکبر حصاری..... ۵۱

فصل دوم: بررسی راهکارهای تعامل حوزه علمیه و قوای سه‌گانه در مسئله فقه حکومتی

- آیت‌الله سیدهاشم حسینی بوشهری..... ۵۴
- آیت‌الله عباس کعبی..... ۵۵
- حجت‌الاسلام و المسلمین علی اکبر رشاد..... ۵۶
- حجت‌الاسلام و المسلمین ابوالقاسم علیدوست..... ۵۸
- حجت‌الاسلام و المسلمین سیدعلی عماد..... ۶۰
- آیت‌الله سیدمحمد حسینی زنجانی..... ۶۱
- دکتر سیدعباس صالحی..... ۶۳
- آیت‌الله محمدحسین احمدی فقیه یزدی..... ۶۵
- دکتر غلامرضا جلالی..... ۶۷
- حجت‌الاسلام و المسلمین علی نهاوندی..... ۶۹
- حجت‌الاسلام و المسلمین مهدی رستم‌نژاد..... ۷۰
- حجت‌الاسلام و المسلمین محمدمهدی گرجیان..... ۷۲
- حجت‌الاسلام و المسلمین محمدقائمی..... ۷۳
- منور شایسته خوی..... ۷۵
- حجت‌الاسلام و المسلمین علی اصغر تقوی..... ۷۷
- حجت‌الاسلام و المسلمین سیدمحمدحسین دعایی..... ۷۹
- حجت‌الاسلام و المسلمین علی رضایی تهرانی..... ۸۱
- حجت‌الاسلام و المسلمین محسن فقیهی..... ۸۳
- عباسعلی مشکانی سبزواری..... ۸۵

راه

سال ششم . شماره ۹۸ . اسفند ۹۰

مدیر مسئول: سیدمهدی تقوی

سر دبیر: حبیب‌الله ترکاشوند

دبیر تحریریه: محمد پارسائیان

مشاور علمی: غلامرضا حسین پور

مدیر اجرایی: حمیدرضا بونسی

صفحه آرای و گرافیک: سید محسن حسینی، حمیدرضا موسوی نصر

ویراستار: معصومه کلانکی

اعضای تحریریه: حمیدرضا بونسی، عزیزه کریمی، مرتضی اسلامی فر، غلامرضا حجازی

عکاس: محمد نمازی، نقی خوش خلق، محمد نجفی، حسن آقا محمدی،

سجاد خطایی، مرتضی اسلامی فر، غلامرضا حجازی

چاپ: چاپخانه همشهری

این شماره از رایحه با مشارکت و حمایت شهرداری تهران (شورای عالی قرآن) تهیه و تدوین شده است.

نشانی: تهران، خیابان قدس، خیابان بزرگمهر، پلاک ۸۵ خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)
تلفن: ۲۱۲-۶۶۴۷۰-۲۱-۹۸+

پست الکترونیک نشریه: rayehe@iqna.ir

سخن نخست

سخن از حکومت و قواعد حکومت‌داری سابقه‌ای هم‌پای تاریخ بشریت دارد، حرکتی که از ابتدایی‌ترین مراحل و ساده‌ترین قواعد اجتماعی و مدنی آغاز، و امروزه به یکی از پیچیده‌ترین علوم انسانی تبدیل شده تا جایی که بر سر یک موضوع، چندین تحلیل‌گر، متمرکز شده تا به بررسی، تحلیل و نقد آن پردازند که در این گیر و دار و فراز و نشیب هر کس از هر دری سخن گفته است و مبانی، قواعد و شالوده‌هایی را چیده و به خورد بشریت داده است. یکی بسته مارکسیستی ارائه می‌دهد، آن یکی لیبرال دموکراسی را ترویج می‌کند برخی نیز همچون نیاکان ناخلف خود بر مشی دیکتاتوری و تحکم باقی هستند و به هر روی سخن در این وادی، بسیار است، اما در این ظلمت و تاریکی مطلق، بهره‌مندان از سرچشمه‌های زلال، ره گم نکرده و همچون همیشه تاریخ موحدان، سر بر آستان صراط مستقیم ساییده و به مانند سلوک فردی که از آموزه‌های ناب این صراط بهره‌برده‌اند در جوشش اجتماعی خود نیز از این منبع فیض مستفیض شده‌اند.

آری، اسلام‌مداران واقعی، رهروان صراط مستقیم و چنگ زندگان به جبل متین الهی طی مسیر پرخطر سیاست و حکومت‌داری، راهی جز رجوع به کتاب و سنت را نپذیرفته و همیشه این منبع وثیق را نصب‌العین کرده‌اند، اما از آنجایی که این مکتب غنی در طول تاریخ اسلام همیشه از جایگاه قدرت سیاسی دور مانده است، و یغمابران انسانیت، مانع بهره‌مندی بشریت از واسطه‌های فیض شده‌اند، علما و فضالای این مکتب نیز چندان احساس ضرورت نکرده و به طور دقیق و کاربردی به این مسئله نپرداخته‌اند که این امر سبب شده تا کاستی‌هایی در مبانی حکومتی و سیاسی آن دیده شود.

شاهد آنکه مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری با تأکیدی خاص به مسئله فقه حکومتی اشاره، و تصریح کردند: «البته من همین‌جا عرض بکنم که نیاز ما به کرسی‌های بحث آزاد فقهی در حوزه قم - که مهمترین حوزه‌هاست - برآورده نشده است. من این را الان اینجا عرض می‌کنم - آقایانی هم از قم اینجا تشریف دارید - این نیاز برآورده نشده. در قم باید درس‌های خارج استدلالی قوی‌ای مخصوص فقه حکومتی وجود داشته باشد تا مسائل جدید حکومتی و چالش‌هایی را که بر سر راه حکومت قرار می‌گیرد و مسائل نو به نو را که هی برای ما دارد پیش می‌آید، از لحاظ فقهی مشخص کنند، روشن کنند، بحث کنند، بحث‌های متین فقهی انجام بگیرد؛ بعد این بحث‌ها می‌آید دست روشنفکران و نخبگان گوناگون دانشگاهی و غیر دانشگاهی، اینها را به فرآورده‌هایی تبدیل می‌کنند که برای افکار عموم، برای افکار دانشجویان، برای افکار ملت‌های دیگر قابل استفاده است. این کار بایستی انجام بگیرد، ما این را لازم داریم. محصول این کاوش‌های عالمانه می‌تواند در معرض استفاده ملت‌ها و نخبگان دیگر کشورها هم قرار بگیرد.» (بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۹۰/۶/۱۷)

از این رو گروه حوزه‌های علمیه خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) بر آن شد تا مسئله فقه حکومتی را از منظر صاحب‌نظران و اندیشمندان حوزه‌های علمیه مورد پیگیری قرار دهد و علت برآورده نشدن این خواسته، ضرورت پرداختن به این بحث و نرم‌افزارهای مورد نیاز در اجرایی شدن تولیدات علمی به دست مجریان حکومت را احصا کند که حاصل این تلاش، این شماره از مجله تخصصی قرآنی «رایحه» است.

رایحه «فقه حکومتی و مطالبات مقام معظم رهبری از حوزه‌های علمیه» در دو فصل «فقه حکومتی؛ تعاریف و ضرورت‌ها» و «بررسی راهکارهای تعامل حوزه علمیه و قوای سه‌گانه در مسئله فقه حکومتی» تدوین شده که امید است این مکتوب بتواند سرفصل‌ها و موضوعات مناسبی به پژوهشگران این عرصه ارائه دهد تا در مسیر تدوین فقه حکومتی شیعه بهره‌برداری شده و به نتیجه درخور توجهی برسد.

حمیدرضا یونسی

دبیر ارشد گروه حوزه‌های علمیه

فقه حکومتی؛ تعاریف و ضرورت‌ها

فصل اول

فقه حکومتی و مطالبات مقام معظم رهبری از حوزه های علمیه
سال ششم، شماره ۹۸، اسفند ۹۰

فقه حکومتی به معنای رسیدن فقیه به آنچه نظام تصویب کرده نیست

آیت‌الله سیداحمد خاتمی،
عضو هیئت رئیسه مجلس خبرگان رهبری

آیت‌الله سیداحمد خاتمی، عضو هیئت رئیسه مجلس خبرگان رهبری، در مورد فقه حکومتی و مطالبات مقام معظم رهبری از حوزه‌های علمیه بیان کرد: در بحث فقه حکومتی مشکل مفهومی نداریم، واژه فقه روشن است؛ فقه به معنای دین پژوهی است و علم شده برای دین پژوهی؛ به تعبیر امام(ره) فقه تئوری زندگی از ولادت تا وفات است.

امام جمعه موقت تهران با بیان اینکه آن علمی که به بررسی این واقعیت می‌پردازد، علم فقه است، اظهار کرد: به عبارتی علم فقه در حقیقت پژوهش در دین است؛ واژه حکومتی به معنای آن مسائلی است که بعد از تشکیل حکومت اسلامی به عنوان موضوعات نوپدید با آن مواجه شده‌ایم؛ در عرصه پزشکی، سیاست خارجی، فرهنگی، ورزشی و... که مسائلی هستند که قبل از انقلاب نبودند و بعد از انقلاب که حکومت تشکیل شد با این مسائل مواجه شدیم.

داشته‌اند و لذا احکام سلطانیه فراوانی نوشته شده، از جمله «ماوردی» و دیگران نوشته‌اند. این فراخوانی که مقام معظم رهبری دادند، فراخوانی است که صد در صد به مصلحت تشیع است. معتقدم الآن آنچه در ایران می‌گذرد، بهار مکتب اهل بیت (ع) است و باید از این بهار استفاده کرد.

امام جمعه موقت تهران با اشاره به حدیث «ان لله فی ایام دهرکم نجات الا فتعرضوا لها» بیان کرد: رزمندگان ما در جبهه قتال و نبرد افتخار آفریدند؛ باید حوزه‌های علمیه ما از این بهار استفاده کنند و ده‌ها و صدها جلد احکام فقه حکومتی را بنویسند و تبیین کنند. هیچ کس نباید انتظار داشته باشد که فقیه، کلیشه‌ای استنباط کند؛ مسئله‌ای که در حوزه فقه‌های مطرح می‌شود کاملاً با نگاه فقه جواهری مطرح شود و فقها به هر نتیجه‌ای که رسیدند بگویند، ولو آن نتیجه موافق با آنچه نظام می‌خواهد، نباشد. من این را خط مقام معظم رهبری می‌دانم.

بعضی‌ها فقه حکومتی را به گونه‌ای مطرح می‌کنند که فقیه به چیزی برسد که نظام تصویب کرده

وی ادامه داد: بعضی‌ها وقتی فقه حکومتی را مطرح می‌کنند، به گونه‌ای مطرح می‌کنند که فقیه ما به چیزی برسد که نظام تصویب کرده و در حال اجراست؛ چه بسا فقیه به نتیجه‌ای برسد که بگوید این مسئله‌ای که در حال اجرا است، خلاف شرع است، باید تحمل کرد و مقام معظم رهبری از این دیدگاه استقبال می‌کند.

عضو مجلس خبرگان رهبری اظهار کرد: چند سال پیش یکی از فقهای مشهد که به رحمت خدا رفته است، در بحث مکاسب به بحث ولایت فقیه رسید. برخی از کسانی که هوادار ولایت فقیه بودند، نگران بودند که این فقیه ادله ولایت فقیه را نقد کند، آنچنان که در مکاسب نقد شده و رسم حوزه‌های علمیه هم مبنی بر نقد بوده است؛ دست و پا کردند تا بالاخره آن فقیه بزرگ بحث ولایت فقیه را مطرح نکرد! این مسئله به گوش مقام معظم رهبری رسید و ایشان ناراحت شدند و فرمودند چرا چنین اقدامی کردید؟! بگذارید بحث

عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم تصریح کرد: پیشینه طرح مباحث حکومتی چنین است که فقیهان شیعه قبل از انقلاب پیوسته در پی رصد مسائل مستحدثه بودند؛ امام خمینی (ره) در انتهای بحث تحریر خود مسائل مستحدثه را بیان می‌کنند و در زمان‌هایی که حوزه‌های علمیه تعطیل بودند و به ویژه در ماه مبارک رمضان بسیاری از بزرگان حوزه به مسائل جدید می‌پرداختند؛ بنابراین مسئله تحقیق و بررسی درباره مسائل نو، به عنوان هنجار نهادینه شده برای فقها مطرح بوده است.

آیت‌الله خاتمی اظهار کرد: مسائل مستحدثه امام خمینی (ره) نمونه بارز این مسئله است که در آن مسائل سرفعلی، بیمه و... مطرح می‌شود؛ لکن از این واقعیت نمی‌توان گذشت که آنچه هم‌اکنون در ایران اسلامی با آن مواجه هستیم، به نحوی می‌توان گفت در عهد غیبت کبری حضرت ولی عصر (عج) بی‌نظیر است و اگر احتیاط کنیم باید بگوییم کم‌نظیر است؛ سابقه نداشته است که با این حجم حکومت به نام اسلام و به نام فقه شکل بگیرد و در یک کشور حدود ۷۵ میلیونی قانون اساسی بر اساس فقه اهل‌البیت - علیهم‌السلام- نوشته شود.

مرحوم علامه مجلسی در حقیقت حکومت صفویه را قبضه کرده آنکه در خدمت آنها قرار بگیرد

وی با اشاره به این مسئله که فقهای بودند که شهر و منطقه‌ای را تحت سلطه خود قرار داده‌اند، عنوان کرد: فقیهانی هم بوده‌اند که حکومت دیگران را قبضه کردند، مرحوم علامه مجلسی در حقیقت حکومت صفویه را قبضه کرد، نه آنکه در خدمت آنها قرار بگیرد؛ این بدفهمی و کج‌فهمی است که مرحوم علامه مجلسی بزرگ را این چنین تفسیر کنیم و بگوییم در خدمت حکومت بوده است!

عضو هیئت رئیسه مجلس خبرگان رهبری تصریح کرد: علامه مجلسی هوشمندانه قدرت حکومت را قبضه کرد و در خدمت دین قرار داد. آنچه امروز در کشور ما تحت عنوان نماینده ولی فقیه در مراکز استان‌ها وجود دارد، علامه مجلسی ۳۰۰ سال پیش تحت عنوان «شیخ‌الاسلام» تدارک دید و قدرت حکومت صفویه را به دست گرفت و آن را در خدمت نشر تشیع قرار داد.

وی با اشاره به اینکه علامه مجلسی نقشی بی‌بدیل در نشر فرهنگ تشیع داشت، بیان کرد: کتاب‌های فارسی که مرحوم علامه مجلسی نوشته در حقیقت برای پر کردن خلأ فرهنگی آن دوره بوده است؛ «حق‌الیقین» که در مورد مباحث اعتقادی است؛ «جلاء‌العیون» در مورد زندگی‌نامه امامان، «حیات‌القلوب» در مورد زندگی پیامبران (ع) و ائمه (ع)، «عین‌الحیات» کتابی اخلاقی و «حلیة‌المتقین» کتابی در مورد آداب. مرحوم علامه مجلسی خدمت شایان توجهی به مکتب اهل بیت (ع) کرد، ولی به هر حال سایه حکومت صفویه بوده است.

آیت‌الله خاتمی اظهار کرد: اینکه در کشوری انقلابی بشود و به معنای دقیق کلمه «فقیه» «ولی» بشود، ما چنین پدیده‌ای به این گستردگی در تاریخ غیبت کبری سراغ نداریم. اهل تسنن سابقه قدرت حکومتی

ولایت فقیه مطرح شود ولو اینکه این بحث با نقد همراه باشد. این استاد درس خارج با اشاره به شعار مرگ بر ضد ولایت فقیه اظهار کرد: ما شعاری داریم با عنوان «مرگ بر ضد ولایت فقیه»؛ این شعار باید به درستی تفسیر شود، این شعار مرگ بر کسانی است که با نظام اسلامی مخالف هستند و گرنه هیچ کس فردی را که بحث ولایت فقیه را در عرصه نظری ارزیابی، و برخی از ادله را نقد می‌کند، ضد ولایت فقیه نمی‌داند؛ استاد بزگوار ما مرحوم شیخ جواد تبریزی در کتاب «ارشاد الطالب» ادله ولایت فقیه را نقد می‌کند ولی در پایان می‌فرماید اگر حکومت دینی شکل گرفت، باید تقویت شود و تضعیف آن حرام است.

آیت‌الله خاتمی با تأکید بر اینکه بحث مسائل مستحدثه پیشینه طولانی در فقه شیعه دارد، عنوان کرد: اما بحث فقه حکومتی به این گستردگی از زمان تشکیل نظام اسلامی شکل گرفته است و جا دارد که حوزه‌های علمیه به این ندای خیرخواهانه مقام معظم رهبری لبیک بگویند و ان‌شاءالله تولیدات ارزشمندی در این عرصه داشته‌باشیم.

وی با اشاره به سابقه ظهور اصطلاح فقه حکومتی بیان کرد: از زمان امام راحل فقه حکومتی مطرح شده است لکن مقام معظم رهبری توجه و عنایت بیشتری کردند که بزرگان حوزه‌های علمیه در این عرصه‌ها وارد شوند. در فقه عامه اصطلاح فقه حکومتی تحت عنوان فقه سلطانی مطرح است اما در فقه ما عنوان فقه حکومتی مطرح نشده است ولی مبانی آن موجود است. باید این مبانی را یک جا جمع و بیان کرد؛ مانند بحث حجاب و عفاف که عنوان کتاب العفاف و کتاب الستر وجود ندارد؛ چون بخشی از این موضوع در کتاب الصلوة وقتی ستر صلاتی بیان شده به این بهانه ستر و عفاف هم مطرح شده است، بخشی از آن در کتاب نکاح ذکر شده است، جا دارد کتابی تحت عنوان کتاب الستر و العفاف یا کتاب الستر و الحجاب داشته باشیم و آنچنان که مجموعه مباحث مربوط به کودکان و احکام الاطفال با این عنوان وجود ندارد. خوشبختانه مؤسسه آقای فاضل پنج جلد کتاب تحت عنوان احکام الاطفال نوشته‌اند.

ما معتقدیم فقه ما فقهی زنده است و می‌تواند در همه عرصه‌ها پاسخگو باشد

مدرس سطوح عالی حوزه علمیه قم بیان کرد: ما معتقدیم فقه ما فقهی زنده است و می‌تواند در همه عرصه‌ها پاسخگو باشد. جا دارد حال که به فضل الهی نظام اسلامی شکل گرفته، حوزه‌های شیعه به این مهم بپردازند؛ پیشنهاد مشخص بنده برای ورود حوزه‌های علمیه به این عرصه این است که دوستان طلبه از اساتید برجسته طلب کنند: «آب، کم جو تشنگی آور به دست * تا بجوشد آبت از بالا و پست». طلاب باید به سراغ مراجع بروند و از آنها طلب کنند که دروس خارج در موضوعات فقه حکومتی برای آنها برگزار کنند.

آیت‌الله خاتمی ابراز کرد: من معتقدم که درس خارج دو دوره دارد؛ در دوره اول طلبه عزیز ما با نحوه استنباط باید آشنا شود و مبانی به دست

بیاورد و در دوره دوم باید موضوع‌شناسی را فرابگیرد. استنباط دو رکن اساسی دارد؛ یکی موضوع‌شناسی است. این موضوع‌شناسی را باید کسانی که مبتلابه آنها است دنبال کنند؛ پزشکان سراغ فقیه برجسته ما بیایند و موضوعات خود را مطرح کنند و احکام فقهی را برای این موضوعات طلب کنند، اقتصاددانان بیایند و سؤالات فقهی خود را مطرح کنند؛ اول موضوع روشن شود و بعد هم کسانی باید وارد این مسائل شوند که مبانی فقهی در دست آنها است.

عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم تصریح کرد: اساتید بزرگی که در حد مرجعیت هستند و کل مبانی در دست آنها است، می‌توانند از عهده این مباحث به خوبی بر بیایند و گرنه استادی که مبانی در دست او نیست، یا بخشی از مبانی را در دست دارد و یا طلبه‌ای که به تازگی وارد مباحث خارج فقه و اصول شده است، نمی‌تواند در این عرصه میدان‌داری کند، می‌فهمد، اما میدان‌داری کردن و نقد کردن نیازمند طی دوره‌هایی بالاتر است.

وی تصریح کرد: اگر می‌خواهد سفره این مباحث مطرح شود باید قوی، استدلالی و به سبک فقه جواهری مطرح شود؛ یعنی ما ذره‌ای در پی تحمیل نظر خود در فقه نباشیم بلکه در پی این باشیم که آنچه را که از فقه می‌فهمیم عرضه کنیم.

آیت‌الله خاتمی در پیشنهاد دیگری برای ورود حوزه‌های علمیه به عرصه فقه حکومتی اظهار کرد: مجلات پژوهشی فقهی که در این عرصه هستند، می‌توانند کارایی شایسته‌ای داشته باشند؛ در ابتدای سال تحصیلی جامعه مدرسین و به خصوص آیت‌الله یزدی در این عرصه انگیزه زیادی داشتند که فراخوان مقام معظم رهبری را جامعه عمل بپوشد؛ یکی یا دو درس در این زمینه شکل گرفت ولی ما انتظار داریم به خاطر ارج نهادن به فقه شیعه و اینکه به دنیا اعلام کنیم که فقه شیعه توانایی پاسخگویی را دارد، در این عرصه بزرگان حوزه‌ها ورود پیدا کنند.

شخصیت‌های بارزی که در حال حاضر به مسئله فقه حکومتی اهتمام داشته‌باشند چه کسانی هستند؟

وی در پاسخ به این سؤال که شخصیت‌های

بارزی که در حال حاضر به مسئله فقه حکومتی اهتمام داشته باشند، چه کسانی هستند؟ بیان کرد: همه مراجع ما از این قبیل هستند؛ اکثر مراجع پاسخ به استفتائات دارند بعضی از فقها دو جلد، برخی دیگر سه جلد، مرحوم شیخ جواد «صراط النجات» را حدود ۷ جلد در این زمینه به نگارش درآورد؛ در این کتابها مسائل مورد نیاز فراوانی دیده می‌شود که به نحو استفتاء پاسخ داده‌اند؛ بنابراین من همه مراجع را مرد این میلن می‌دانم.

عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم با بیان مصادیقی در این زمینه بیان کرد: آیت‌الله هاشمی شاهرودی در این عرصه قدرتمند هستند، هم کتاب در این زمینه نوشته‌اند و هم در این عرصه قلم زده‌اند، آیت‌الله مؤمن در عرصه ولایت فقیه سه جلد کتاب نوشته و در عرصه مسائل مستحدثه حکومتی هم نظراتی را مطرح کردند، فضایی دیگری هم هستند که در این زمینه کار کردند.

وی با اشاره به نقش قوای سه‌گانه در تدوین فقه حکومتی تصریح کرد: قوای سه‌گانه باید مسائل مورد نیاز خود را تدوین و تحریر کنند؛ موضوع را درست

تقریر کنند و از مراجع پاسخ بخواهند. معتمد در این عرصه باید کار گسترده‌تری صورت بگیرد؛ یعنی از دستگاه قضایی خواسته شود نه بعد از یک دوره؛ سال به سال از دستگاه قضا خواسته شود که امسال چه مسائلی در عرصه فقهی جدید بود که شما پاسخ نداشتید؛ از قوای اجرایی خواسته شود که برای تبیین موضوعات، بسیج شوند؛ وقتی کار فقهی صورت گرفت و راجع به موضوعی تحقیق شد چه بسا در عرصه تحقیق راه‌هایی پیدا شود که در عرصه قانون‌گذاری به کار گرفته شود.

آیت‌الله خاتمی ابراز کرد: قوای ثلاث باید قانونی عمل کنند؛ به عبارت دیگر چیزی الزام و وجوب دارد که قانون است چه بسا فقهی در مسئله‌ای ابعاد مسئله را مورد بحث قرار

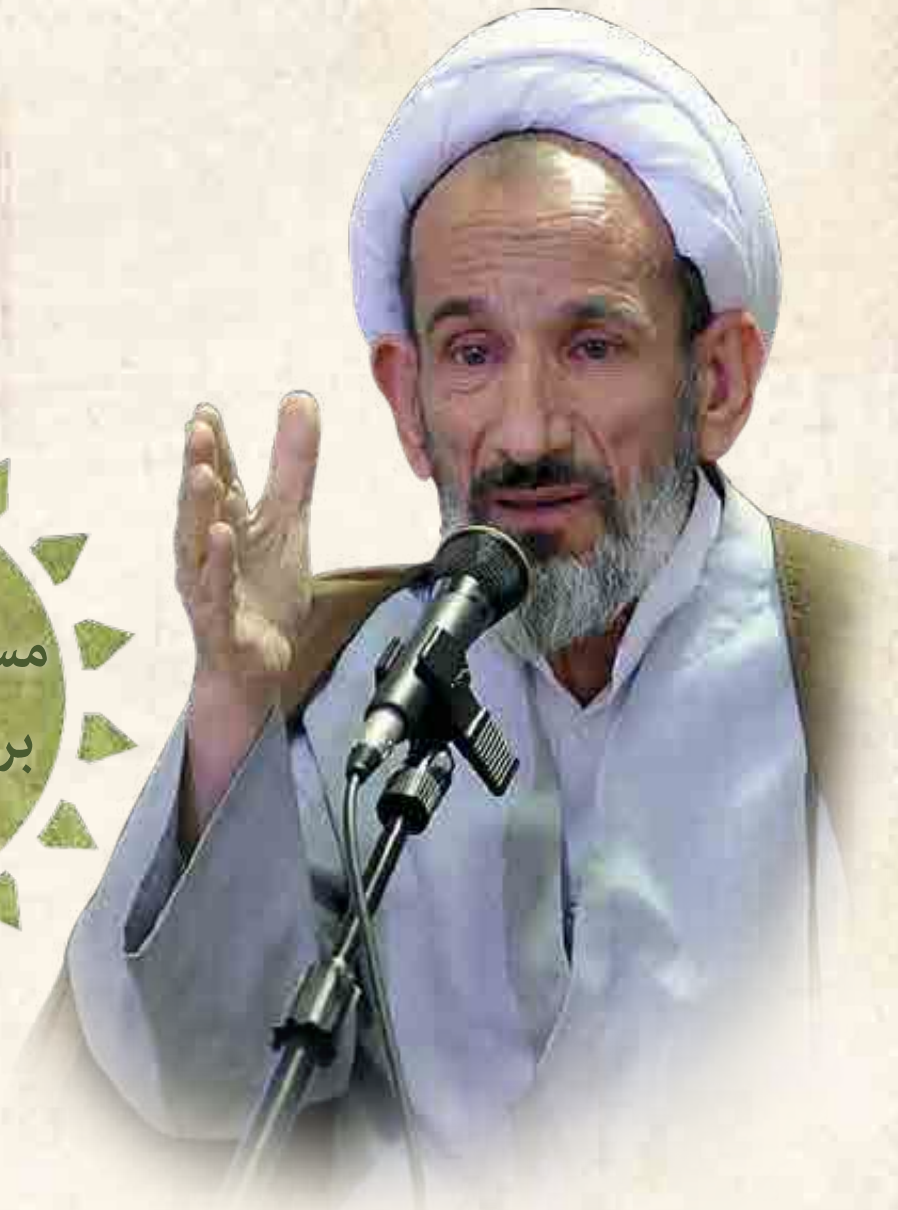
می‌دهد یک راه جدید پیدا می‌شود فرضاً در مسئله بهره‌های بانکی که مسئله‌ای مبتلابه است، به گونه‌ای که همه ابعاد مورد توجه است در قانون‌گذاری تأثیر دارد.

وی در پایان اظهار داد: این پیشنهاد که در کمیسیون‌های مجلس هم فقهی وجود داشته باشد که نمایندگان بتوانند از آراء فقهی او بهره ببرند، پیشنهاد خوبی است که نتیجه این پیشنهاد این است که رفت و آمد قوانین به شورای نگهبان کمتر می‌شود و زودتر مصوبات و طرح‌ها و لوایح مفید برای بررسی در اختیار صحن مجلس قرار می‌گیرد، اما الحمدلله شورای نگهبان در این عرصه خوب عمل می‌کند؛ شورای نگهبان جمعی پشتیبان دارد که طرح‌ها و لوایح در آنجا بررسی می‌شود نقض و ابرام می‌شود و بعد وارد شورای نگهبان می‌شود و بعد از بررسی، نتیجه اعلام می‌شود.

گزینش طلاب
مستعد؛ اولین گام در
برپایی کرسی‌های
آزاداندیشی فقه

حجت‌الاسلام و المسلمین محمود عبداللہی،
نائب‌رئیس جامعه مدرسین حوزه علمیه قم

حجت‌الاسلام و المسلمین محمود عبداللہی، نائب‌رئیس جامعه مدرسین حوزه علمیه قم در خصوص راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه و مطالبه مقام معظم رهبری از حوزه‌های علمیه مبنی بر توجه بیشتر به مباحث حکومتی گفت: با توجه به اینکه آرای قوی و نظریات پخته و سنجیده، نتیجه تضارب آرا در جامعه است و ارائه نظریات مختلف نتایج را کامل می‌کند؛ بنابراین تشکیل جلسات، همایش‌ها و کرسی‌های نظریه‌پردازی می‌تواند تأثیر قابل توجهی در ارائه تولیدات و فرآورده‌ها به مسئولان اجرایی کشور داشته باشد.

پزشکی نظر دهد؛ در این زمینه فقیه تنها به سؤالاتی که این علم دارد پاسخ می‌گوید. عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم با بیان اینکه گروهی باید این موضوعات را استخراج کنند، گفت: بحث موضوع‌شناسی اهمیت زیادی دارد و باید موضوعات به درستی شناسایی شود و فقیه هم فهم دقیقی از آنها به دست بیاورد تا بتواند به درستی در مورد موضوعی خاص نظر بدهد.

عبداللهی در بخش دیگری از سخنان خود درباره پرداختن به مباحث حکومتی در درس خارج اظهار کرد: فقه ما فقهی جامع است و هم به مباحث فردی و اجتماعی انسان نظر دارد و چون حکومت ما حکومتی اسلامی است، احکام آن هم باید اسلامی باشد و تمام تصمیم‌گیری‌ها در همه سطوح باید منطبق با قوانین اسلام باشد. وی ادامه داد: اساتیدی که در حوزه‌های علمیه درس خارج می‌دهند در کنار مباحث سنتی که در مورد احکام فردی مکلف بیان می‌کنند به مسائل اجتماعی هم بپردازند و با حفظ مبانی سنتی حوزه به تدریج، مباحث جدید و مباحث حکومتی را هم جزو درس خود قرار دهند.

نائب‌رئیس جامعه مدرسین با اشاره به اینکه این کار از دو روش می‌تواند صورت بگیرد، تصریح کرد: در روش اول اساتید سطح خارج ما دانش‌پژوهان و طلابی را که اهل بحث و درس هستند و به این موضوعات علاقه دارند و در این زمینه‌ها مطالعه کرده‌اند گزینش کنند و مباحث حکومتی را برای آنها مطرح کنند.

وی ادامه داد: در روش دوم می‌توانیم طلاب نخبه حوزه را که در زمینه مباحث حکومتی مطالعه کرده‌اند انتخاب کنیم و این طلاب گروهی را تشکیل دهند و این گروه زیر نظر استادی راهنما، مباحث را انتخاب، و به بحث و بررسی آن بپردازد.

وی ادامه داد: در گذشته در حوزه‌های علمیه و در دروس حوزوی، همواره پرسش و پاسخ و اشکال مطرح بوده و به اشکالات پاسخ داده می‌شد و تضارب آرا جزو اصول حوزه‌های علمیه بوده است؛ بحثی که در حال حاضر مطرح است این که اهتمام حوزه‌های علمیه به مسائل حکومتی بیشتر شود و در مورد مسائل حکومتی هم بحث‌هایی راه‌اندازی شود و آرای مختلف جمع‌آوری و مورد بحث قرار بگیرد.

عبداللهی بیان کرد: مباحث حکومتی باید توسط کسانی مطرح شود که در این مسائل تخصص دارند و با مبانی این مسائل آشنا هستند و مخاطبانی برای طرح این مسائل انتخاب شوند که خودشان به این مسائل گرایش داشته و دانش کافی را برای فهم مسائل داشته باشند.

نهادهای باسابقه حوزه، متولی برپایی کرسی‌های آزاداندیشی فقه شوند

مدرس درس خارج حوزه با اشاره به اینکه اقبال گزینش شده حوزه باید به مباحث حکومتی بپردازند، بیان کرد: نهادها و کسانی که در حوزه، سابقه بیشتری دارند مانند جامعه مدرسین، مرکز مدیریت و شورای عالی حوزه و کسانی که در این زمینه خبرت بیشتری دارند گزینش شوند و این مهم به آنها سپرده شود؛ در موضوعات هم باید گزینش صورت بگیرد و گروهی از افراد به عنوان واسطه، موضوعاتی را که مورد نیاز جامعه و حکومت است، انتخاب کنند و در اختیار حوزه قرار دهند تا حوزه به بررسی آنها بپردازد.

عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه در پاسخ به این پرسش که تعامل بین حوزه و نهادهای حکومتی از چه طریقی باید برقرار شود، بیان کرد: ارتباط بین حوزه و نهادهای حکومتی باید از طریق مرتبطان با حوزه و کسانی که با حوزه و علمای آن آشنایی دارند صورت بگیرد؛ در همه نهادهای حکومتی ما افرادی هستند که با حوزه ارتباط دارند؛ مانند گروه‌هایی که در زمینه‌های اشاعه معارف فعالیت دارند یا ائمه جماعات، این افراد ارتباطات ویژه با حوزه دارند.

مدرس درس خارج حوزه تصریح کرد: در وزارتخانه‌ها و نهادهایی که این گروه‌ها وجود ندارند باید گروهی از حوزویان در نظر گرفته شوند که موضوعات مورد نیاز این نهادها برای قانونگذاری را به حوزه منتقل کنند.

فقه مادر عین حفظ مبانی، حالتی پویا دارد

نائب‌رئیس جامعه مدرسین حوزه در ارتباط با سازوکار اجرایی راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه گفت: فقه ما در عین حفظ مبانی، حالتی پویا دارد، پویا به این معنی که می‌تواند با فروع و مسائل جدید منطبق باشد.

وی با اشاره به اینکه مباحث

زیادی در جامعه وجود دارد که فقیه به آنها اشراف علمی ندارد، گفت:

فقیه نمی‌خواهد وارد مسائل علمی جامعه

شود؛ مثلاً فقیه نمی‌خواهد در مورد مسائل علمی

جدید نباشد نظام با مشکلاتی مواجه خواهد شد. بنابراین اهمیت این مسئله این است که چون نظام اسلامی است دائم به پمپاژ نظریه و آرای جدید نیاز دارد و حوزه باید نظریات نظام‌های بازسازی شده اسلامی را برای اجرا در جامعه در اختیار حکومت قرار دهد.

عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی ادامه داد: کرسی‌های آزاداندیشی در حقیقت فضایی را مهیا می‌کند که نظریات مختلف و حتی متفاوت در آن مطرح شود و این نظریات در این کرسی‌ها بازمینی می‌شود تا در نهایت به نظریاتی برسیم که هم اصالت و اتقان اسلامی را دارد و هم گره‌های جامعه اسلامی و دنیا را باز می‌کند.

روند اجرایی راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی رضایت بخش نیست

عضو جامعه مدرسین حوزه‌های علمیه درباره راهکار اجرایی راه‌اندازی کرسی‌های آزاد اندیشی فقه در حوزه‌های علمیه گفت: شورای عالی انقلاب فرهنگی مصوباتی دارد و شورایی را برای این کار مشخص کرده و آیین‌نامه‌هایی هم در دانشگاه‌ها و دیگر مراکز علمی تصویب شده است و این بحث کم‌وبیش در این شورا دنبال می‌شود اما روند اجرای آن رضایت‌بخش نیست که امیدواریم با نیاز جامعه و تأکیدی که رهبر معظم انقلاب کرده‌اند منطبق شود.

وی ادامه داد: در جامعه‌المصطفی (ص) هم دو سال قبل این کار آغاز شده و معاونت پژوهش جامعه‌المصطفی (ص) برنامه‌هایی برای اجرا کردن این مباحث برنامه‌ریزی کرده است و چندین جلسه از این کرسی‌ها برگزار شده است. وی ادامه داد: کرسی‌های آزاداندیشی فقه باید در سطوح نخبگانی و سطوح عالی حوزه مطرح شود و کسانی که تخصص دارند، استاد هستند به این مهم بپردازند. در عین حال در سطوح پایین‌تر به عنوان کارورزی و آمادگی مطرح شود اما ثقل کار و قسمت عمده فعالیت‌ها باید در همان سطوح عالی انجام شود.

عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی بیان کرد: مسئله کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه رها شده نیست و این مباحث در حوزه سابقه دارد و بزرگان ما نیز به آن پرداخته‌اند. در حال حاضر هم برخی از دروس به این مباحث می‌پردازند اما نیازهای جامعه بیش از این است و امیدواریم این مباحث با شتاب بیشتری در حوزه دنبال شود تا بتواند پاسخگوی نیازهای جامعه باشد.

حوزه مدل حکومتی تولید ارزش‌ها در جامعه را ارائه کند

حجت‌الاسلام والمسلمین علیرضا اعرافی، رئیس جامعه‌المصطفی (ص) العالمیة

حجت‌الاسلام والمسلمین علیرضا اعرافی، رئیس جامعه‌المصطفی (ص) العالمیة، درباره راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه و مطالبه مقام معظم رهبری از حوزه‌های علمیه مبنی بر توجه بیشتر به مباحث حکومتی گفت: این ایده بسیار مهمی است که مقام معظم رهبری به آن تأکید کردند و انتظاری هم که از حوزه علمیه قم و مراکز علمی می‌رود این است که در بخش‌های فقه مخصوصاً فقه سیاسی همواره آرای نو را به جامعه و نظام عرضه کنند.

مطالبه مقام معظم رهبری از حوزه هنوز برآورده نشده است

وی با اشاره به اینکه اهمیت راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه برای همه واضح است، تصریح کرد: کارهایی هم برای راه‌اندازی این کرسی‌ها در حوزه‌های علمیه شده است اما تأکید که مقام معظم رهبری دارند نشان‌دهنده این است که انتظاراتی که ایشان و نظام دارند هنوز برآورده نشده است و امیدواریم که در پرتوی فرمایشات ایشان در سال جاری و سال‌های آینده قدم‌های جدی برداشته شود.

رئیس جامعه‌المصطفی (ص) العالمیة در پاسخ به این پرسش که کرسی‌های آزاداندیشی باعث چه تحولاتی در حوزه و کشور خواهد شد، بیان کرد: حوزه به عنوان یک نهاد بزرگ علمی و دینی پشتوانه تئوریک و نظری نظام است. همانطور که دانشگاه از یک زاویه‌ای برای نظام تولید علم و اندیشه می‌کند حوزه هم باید تولید مدل‌های برنامه‌ریزی حاکمیت ارزش‌ها بکند اگر حوزه دائم تولید‌کننده نظریات و آرای

فقه حکومتی و مطالبات مقام معظم رهبری از حوزه‌های علمیه

سال ششم، شماره ۹۸، اسفند ۹۰

شنا سایی استعدادهای فقهی؛ نخستین گام در راه ایجاد کرسی آزاداندیشی فقه

حجت الاسلام والمسلمین کاظم صدیقی،
امام جمعه موقت تهران

حجت الاسلام والمسلمین کاظم صدیقی، امام جمعه موقت تهران، در خصوص ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه علمیه به آیه شریفه «الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ» اشاره کرد و گفت: باید افکار مختلف فقهی در حوزه‌های علمیه عرضه شود و کسانی که طالب علم هستند افکار ارائه شده را مقایسه، و بهترین نظر را انتخاب کنند.

مدیر مدرسه علمیه امام خمینی (ره) از گل گفت: برای اینکه حوزه علمیه بتواند اندیشمند صاحب نظر و مجتهد تربیت کند، راهی جز ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی ندارد؛ چرا که بهترین راه برای شکوفایی فقه و به کار افتادن اندیشه است و اگر این راه پیموده نشود متفکر اندیشمند و صاحب نظر کم خواهیم داشت. وی ضمن اظهار امیدواری نسبت به تحقق این خواسته مقام معظم رهبری در حوزه‌های علمیه تصریح کرد: فرمایشات مقام معظم رهبری بارقه‌ای از امید در زمینه تحول در حوزه‌های علمیه ایجاد کرده است که امیدواریم مسئولان حوزه علمیه برنامه‌ریزهای مدونی برای رهنمودهای ایشان در جهت رشد حوزه و تحول حوزه تدوین کنند.

صدیقی در پاسخ به این سؤال که ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه نیازمند ایجاد چه زمینه‌هایی است؟ گفت: باید استعداد طلاب در ابتدای ورودشان به حوزه شناسایی شود و کسانی که ذوق فقهی دارند پا در این عرصه بگذارند و قطعاً وقتی که تضارب افکار کسانی که در این زمینه استعداد دارند ایجاد شود، موجب تحولات جدیدی در فقه و حوزه علمیه خواهد شد.

جبران ۱۲۰۰ سال کم توجهی به فقه حکومتی؛ مطالبه مقام معظم رهبری از حوزه

«آلوسی» و رشید رضا در کتب خود تکه‌هایی علیه شیعه گفته و نوشته‌اند، فهمیدم که آنها به سیادت خود افتخار می‌کنند و با اهل بیت (ع) مشکلی ندارند بلکه با ما شیعیان مشکل دارند به خاطر اینکه ما به مقدسات آنها اهانت می‌کنیم.» حال من از شما می‌پرسم چند تا طلبه ۲۵ ساله الآن در حوزه‌های علمیه ما این نگاه را دارند؟ وی با بیان اینکه ما خدا را شکر می‌کنیم که رهبر ما چنین نگاه جامعی دارند، بیان کرد: مقام معظم رهبری در شرایط اختناق آن زمان این طور تحول خواه بودند.

استاد حوزه علمیه تصریح کرد: مقام معظم رهبری با ویژگی‌هایی که ذکر کردم وقتی به قم می‌آیند با ذکر اینکه ۴۷ سال از آن زمان گذشته انقلاب اسلامی به وقوع پیوسته، ابزارهای ارتباط جمعی آمده و جهان متحول شده سوآلی که از حوزه دارند، این است که شما که در انقلاب اسلامی زندگی می‌کنید و حکومت ولی فقیه دارید، چه تحولی ایجاد کرده‌اید؟ شما چه تفکر جدیدی ایجاد کرده‌اید؟

نواب ادامه داد: مقام معظم رهبری از تولید هر فکر نو، راهاندازی کرسی‌های آزاداندیشی و جنبش نرم‌افزاری حمایت می‌کنند؛ حتی ایشان به ما می‌فرمودند که استاد مسیحی بیاورید، ولی سعی کنید تأثیر گذار نباشد.

رئیس دانشگاه ادیان و مذاهب اسلامی با ذکر اینکه مقام معظم رهبری همواره تأکید می‌کنند که باید همه افکار را بشنویم و تلاش کنیم از همه آنها استفاده کنیم، بیان کرد: ولی مشکلی که وجود دارد این است که ما با خواسته‌های ایشان خیلی فاصله داریم، بخواهم بدون تعارف بگویم باید بگویم که ما هیچ کاری نمی‌کنیم. اگر کسی هم حرکت نویی بخواهد انجام دهد با مشکل مواجه می‌شود و کسی هم حال حرکت نو را ندارد.

عضو هیئت امنای جامعه المصطفی (ص) ادامه داد: مقام معظم رهبری از ما حرکت نو می‌خواهند انسان‌هایی می‌خواهند از نوع خودشان که تحول ایجاد کنند و ما هم متأسفانه آن آدم‌ها نیستیم و اگر کسی هم باشد جلوی سنگ‌اندازی می‌کنیم.

حجت‌الاسلام و المسلمین سیدابوالحسن نواب،
رئیس دانشگاه ادیان و مذاهب اسلامی

حجت‌الاسلام و المسلمین سیدابوالحسن نواب، رئیس دانشگاه ادیان و مذاهب اسلامی، در مورد لزوم راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه و بیانات مقام معظم رهبری در مورد اهتمام بیشتر حوزه‌های علمیه به قوانین حکومتی گفت: یکی از برکات نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران رهبری حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مد ظله‌العالی) است.

رئیس دانشگاه ادیان و مذاهب اسلامی با بیان اینکه امام خمینی (ره) یک جوهره شخصیت و یک نگاه فوق‌العاده برای احداث جمهوری اسلامی و برپایی نظام اسلامی داشتند، اظهار کرد: امام (ره) انسانی دنیاشناس، زمان‌شناس و بیدار بودند که انقلاب اسلامی را تأسیس کرده و در جهان تحولی را آغاز کردند اما این مهم بود که بعد از ایشان چه کسی می‌خواهد ساکن‌دار این کشور باشد که خوشبختانه مقام معظم رهبری با نگاه جامع فرهنگی این مسئولیت را تقبل کردند.

مطالبه مقام معظم رهبری از طلاب این است که در ۳۰ سالگی همچون ایشان باشند

وی با تأکید بر اینکه مقام معظم رهبری در دهه ۴۰ و ۵۰ تمام مذاهب اسلامی را به همراه رهبران این مذاهب به دقت مطالعه کرده‌اند، تصریح کرد: یکی از طلبه‌ها به بنده مراجعه کرد و پرسید مطالبه مقام معظم رهبری از من چیست؟ گفتم ایشان می‌خواهند که تو در ۳۰ سالگی مانند خودشان باشی.

عضو هیئت امنای جامعه المصطفی (ص) العالمیه با ذکر خاطره‌ای از سیدحسین نصرالله ادامه داد: «مقام معظم رهبری در سن ۲۵ سالگی به من فرمودند که

از سوی حوزه پاسخی در شأن درخواست‌های مقام معظم رهبری در سفر قبلی و اخیرشان به قم داده نشده

نواب تأکید کرد: پاسخی در شأن درخواست‌های مقام معظم رهبری در سفر قبلی و در سفر اخیرشان به قم از سوی حوزه‌های علمیه داده نشده و حوزه خود را برای تحقق این مطالبات آماده نکرده است. وی با تأکید بر اینکه شرط تحول در حوزه ایجاد هم‌دلی و هم‌زبانی است، گفت: در ابتدا باید گفت و گوهای داخلی گسترده در حوزه‌های علمیه شروع شود و از همه توانایی‌های خود در این زمینه استفاده کنیم. نواب با تأکید بر اینکه کسی تاکنون به دانشگاه ادیان که ۱۰۰۰ دانشجو در مقاطع تحصیلات تکمیلی دارد از سوی حوزه‌ها مراجعه نکرده که بگوید شما در جنبش نرم‌افزاری و تولید علم و راه‌اندازی کرسی‌های نظریه‌پردازی چه کار می‌توانید انجام دهید؟ بیان کرد: تا جایی که بنده اطلاع دارم سراغ دیگران هم نرفته‌اند در صورتی که آقا تأکید دارند که سراغ همه بروید!

باید دوران زندگی مقام معظم رهبری در دهه ۴۰ و ۵۰ الگوی طلبه قرار بگیرد

رئیس دانشگاه ادیان و مذاهب اسلامی با ذکر اینکه ما می‌خواهیم رهبر معظم انقلاب را الگوی طلبه قرار بدهیم و این اشتباه است، تأکید کرد: باید دوران زندگی ایشان در دهه ۴۰ و ۵۰ الگوی طلبه قرار بگیرد. نواب به وظیفه‌شناسی مقام معظم رهبری در سال‌های قبل از انقلاب اشاره کرد و گفت: ایشان در ایام نزدیک انقلاب به کارخانه‌های چند هزار نفری نزدیک تهران مراجعه می‌کردند و برای کارگران صحبت می‌کردند. در صورتی که هم‌اکنون طلبه ما در خانه خود می‌نشینند و حالا اگر پرسشی از او پرسیدند، پاسخ می‌دهد!

عضو هیئت امنای جامعه المصطفی (ص) ادامه داد: مقام معظم رهبری کرسی‌های آزاداندیشی را مقید به فقه نکرده‌اند و حرف کلی ایشان راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی به طور مطلق بود؛ ایشان روی فلسفه، کلام جدید و پاسخ به نسل جوان تأکید کردند. وی در بخش دیگری از سخنان خود با اشاره به لزوم ورود حوزه‌های علمیه به مباحث حکومتی بیان کرد: اهل سنت چون ۱۰۰۰ سال حکومت داشته‌اند مسائل فقه حکومتی را به درستی تبیین کرده‌اند ولی ما چون حکومت نداشته‌ایم، نتوانسته‌ایم این مسائل را به درستی تبیین کنیم.

نواب با اشاره به اینکه مقام معظم رهبری از امامی خواهند که ۱۲۰۰ سال عقب‌ماندگی تشیع در فقه حکومتی را جبران کنیم، گفت: اهل سنت کتاب‌های زیادی در مورد فقه السلطانیة دارند ولی مادر این زمینه آثار کمی داریم.

کرسی آزاداندیشی فقه؛ یعنی تبدیل فقه کتابخانه‌ای و فقه فردی به فقه اجتماعی و حکومتی

وی اظهار کرد: ما باید پیچیده‌ترین فروع فقهی را در باب تبدیل فقه کتابخانه‌ای و فقه فردی به فقه اجتماعی و حکومتی انجام بدهیم.

رئیس دانشگاه ادیان و مذاهب اسلامی با تأکید بر اینکه رساله عملیه ما باید فقه الحیات باشد؛ یعنی فقه زندگی باشد، اظهار کرد: وقتی جوان مکلفی به این رساله دست می‌برد باید بتواند برای تمامی نیازهای فردی و اجتماعی خود پاسخ در خوری بیابد. وی با ذکر اینکه تمامی مشکلات حکومتی ما باید از طریق فقه استنتاج شود با ذکر مثالی تشریح کرد: یکی از مراجع عظام تقلید ما معتقد است به بخش تورمی پول خمس نمی‌رسد؛ یعنی اگر ما سال گذشته ۲ میلیون پول داشته باشیم و امسال شده باشد ۵ میلیون و ۲۰ درصد از این ۵ میلیون تورم باشد شما باید یک میلیون را که بخش تورمی پول است جدا کنید و خمس ۴ میلیون باقیمانده را بدهید.

نواب با ذکر مثال دیگری برای تبیین پیچیدگی مسائل فقهی حکومتی اظهار کرد: در اسلام، ربا حرام است، حال اگر ارزش پول فرد سقوط کند باز هم ربا حرام است؟ یعنی اگر من ۵ میلیون پول داشته باشم و کنار بگذارم آیا قدرت خرید آن در پایان سال ۸۹ و ۹۰ یکی است؟ حال که قدرت خرید آن متفاوت است اگر کسی این پول را از من بگیرد و بگوید من قدرت خرید پول تو را حفظ می‌کنم آیا این باز هم ربا حساب می‌شود؟

عدم تحمل سیاسی که در جامعه مَد شده به مسائل علمی هم تسری پیدا کرده

وی با تأکید بر اینکه عدم تحمل سیاسی که در جامعه ما مَد شده به مسائل علمی هم تسری پیدا کرده، تصریح کرد: ما هزاران مسئله فقهی داریم که باید جنبه‌های مختلف آنها تبیین شود و برای دستیابی به این مهم باید کرسی‌های آزاداندیشی در باب نظریات فقهی، تاریخی، سیاسی، اعتقادی، فلسفی و کلامی راه‌اندازی شود.

نواب با تأکید بر اینکه لایه‌های مختلف حوزه‌های علمیه برای دستیابی به این مهم باید تلاش کنند، افزود: موضوع‌شناسی در فقه حرف اول را می‌زند و در قم هم این مسئله مسبوق به سابقه است و دفتر همکاری حوزه و دانشگاه به همین منظور راه‌اندازی شده تا متخصصان مسائل موضوعی را برای حوزه‌ها توضیح دهند و آنها مسائل فقهی آن را پیگیری کنند.

وی با اشاره به اینکه یکی از مهم‌ترین شرایط اجتهاد منطبق بودن با زمان حال است، ادامه داد: بسیاری از احکام ما با مسائل روز جامعه منطبق نشده است و حوزه‌های علمیه ما باید تلاش مضاعفی را در این زمینه مبذول دارند و احکام دینی ما را با مسائل روز جامعه تطبیق دهند.

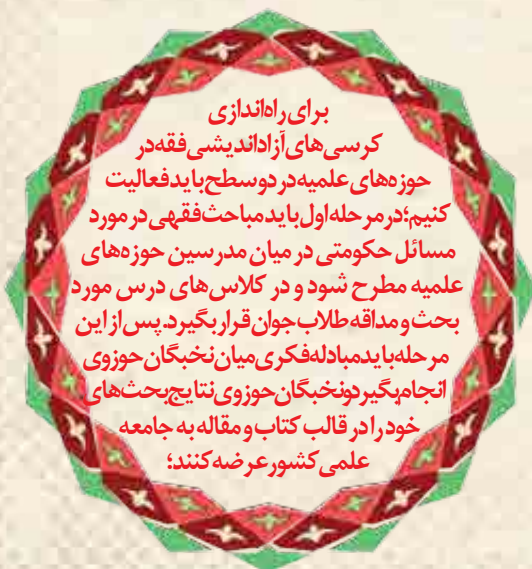
آیت‌الله ممدوحی گفت: برای راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه در دو سطح باید فعالیت کنیم؛ در مرحله اول باید مباحث فقهی در مورد مسائل حکومتی در میان مدرسین حوزه‌های علمیه مطرح شود و در کلاس‌های درس مورد بحث و مذاقه طلاب جوان قرار بگیرد. پس از این مرحله باید مبادله فکری میان نخبگان حوزوی انجام بگیرد و نخبگان حوزوی نتایج بحث‌های خود را در قالب کتاب و مقاله به جامعه علمی کشور عرضه کنند؛ برای عرضه این آثار به جامعه علمی کشور باید همایش‌ها و سمینارهای مختلفی در سطح ملی و بین‌المللی برگزار شود. وی با اشاره به اینکه در حال حاضر مسائل نوپیدای زیادی هستند که جامعه ما مبتلا به آنها است گفت: در زمینه احکام مربوط به مسائلی مانند پزشکی یا حقوق و... باید مدیریت خاص انجام شود و با استفاده از آرای صاحب‌نظران این رشته‌ها احکام فقهی مربوط به آنها استخراج شود.

مدرس حوزه علمیه قم بیان کرد: همه سطوح حوزه‌های علمیه ما از طلاب جوان، فضلا تا مراجع تقلید باید راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی را به عنوان اولویت کاری خود در نظر بگیرند تا بتوانند پاسخی در خور و د قابل قبول به مطالبه مقام معظم رهبری ارائه دهند.

برگزاری کرسی آزاداندیشی؛ اولویت کاری همه سطوح حوزه‌های علمیه

آیت‌الله حسن ممدوحی،
عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم،

**برای راه‌اندازی
کرسی‌های آزاداندیشی فقه در
حوزه‌های علمیه در دو سطح باید فعالیت
کنیم؛ در مرحله اول باید مباحث فقهی در مورد
مسائل حکومتی در میان مدرسین حوزه‌های
علمیه مطرح شود و در کلاس‌های درس مورد
بحث و مذاقه طلاب جوان قرار بگیرد. پس از این
مرحله باید مبادله فکری میان نخبگان حوزوی
انجام بگیرد. نخبگان حوزوی نتایج بحث‌های
خود را در قالب کتاب و مقاله به جامعه
علمی کشور عرضه کنند؛**

آیت‌الله حسن ممدوحی، عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، درباره پرداختن به فقه حکومتی گفت: جامعه علمی کشور باید در زمینه فقه حکومتی فعالیت بیشتری انجام دهد و فضای عمومی جامعه باید برای این مهم آماده شود؛ باید مقالات زیادی در این زمینه منتشر، و کتاب‌هایی در این موضوعات تألیف و تدوین شود.

آیت‌الله ممدوحی با اشاره به نقش رسانه‌ها در زمینه آماده‌سازی فضای جامعه بیان کرد: **رسانه‌ها باید مصاحبه‌های زیادی در این زمینه انجام دهند و سبب شوند همایش‌های پر سر و صدا با هزینه‌های کم برگزار شود.** عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم تصریح کرد: در مورد بسیاری از احکام، باطن آنها و مبانی آنها در حوزه‌های علمیه ما موجود است، اما این احکام استخراج نشده و به صورت بالفعل در نیامده است.

کرسی آزاداندیشی
مطمح نظر مقام معظم
رهبری سابقه ای در
حوزه ندارد

حجت الاسلام والمسلمین محمدحسن نجفی راد،
رئیس دفتر تبلیغات اسلامی تهران

حجت الاسلام والمسلمین محمدحسن نجفی راد، رئیس دفتر تبلیغات اسلامی تهران، در خصوص ایجاد کرسی های آزاداندیشی فقه در حوزه های علمیه و مطالبات مقام معظم رهبری در زمینه فقه حکومتی و فقه سیاسی گفت: در رابطه با کرسی های آزاداندیشی حرف و حدیث از سوی حوزویان زیاد گفته شده است، ولی یک نکته را باید توجه داشت و آن اینکه مقام معظم رهبری دو نوع مطالبه دارند یک مطالبه ایشان ایجاد کرسی های آزاداندیشی برای طرح شبهات و پرسش های دینی و یک مطالبه دیگر ایشان ایجاد این کرسی ها به عنوان مکانی برای طرح و ایده های نو است.

وی ادامه داد: به خاطر اینکه بین این دو مطالبه تفکیک ایجاد نشده است، این دو موضوع با یکدیگر خلط شده و برخی به اشتباه می گویند سابقه آزاداندیشی در حوزه های علمیه به زمان های دور و گذشته بر می گردد؛ ولی در حقیقت اگر این دو را از هم تفکیک کنیم آنچه که مربوط به کرسی های آزاداندیشی برای طرح اندیشه های نو است در حوزه علمیه در واقع سابقه ندارد و این از ابداعات و جزء مطالبات خاص ایشان است.

باید در حوزه محیطی ایجاد شود که افراد با گرایش‌های مختلف شباهت خود را مطرح کنند

نجفی‌راد در ادامه تصریح کرد: باید در حوزه محیطی ایجاد شود که در وهله اول افراد با گرایش‌ها و عقاید مختلف شباهت خود را مطرح کنند و این امر در تشیع سابقه داشته است، احتجاجات ائمه (ع) و علما در حوزه‌های علمیه سابقه این امر را نشان می‌دهد و الآن هم در حوزه‌های عملیه هست.

رئیس دفتر تبلیغات اسلامی تهران اظهار کرد: بعد از فرمایشات ایشان در زمینه پاسخگویی به شباهت و ارائه ایده‌های نو، حوزه علمیه استقبال خوبی کرد و حتی در سطح مراجع هم اعلام آمادگی شد که حاضرند که در این نوع حلقه‌ها شرکت کنند و به سؤالات و شباهت پاسخ دهند و در سطح عموم هم تحول ایجاد شد که نگاهی اجمالی به سایت‌های مختلف که برای پاسخگویی به شباهت راه‌اندازی شده و فعال هستند حاکی از این است؛ البته بیشتر در سطح عموم است و این کار به صورت حلقه‌های نخبگانی ایجاد نشده است.

نجفی‌راد اضافه کرد: باید فضایی در حوزه ایجاد شود و افرادی که ایده و حرف نو در حوزه‌های مختلف فقهی و حقوقی و مسائل مختلف کلام و علوم انسانی دارند بتوانند حرف‌هایشان را مطرح کنند و عده‌ای هم که متخصص در این امر هستند آنها را نقد و بررسی کنند؛ ایشان مسئله آزاداندیشی را در ابتدای دهه هفتاد هم در قالب دیگری در جمع حوزویان مطرح کردند و پیشنهاد داده بودند که نشریاتی در حوزه باشد که ایده‌ها و افکار نو طلاب جوان را انعکاس بدهد و مورد نقد و ارزیابی قرارگیرد.

رئیس دفتر تبلیغات اسلامی تهران گفت: البته کرسی‌های آزاداندیشی در فقه به وجود آمده است و در حال حاضر فعال است اما به صورت فراگیر و گسترده حتی در شورای مدیریت، کاری صورت نگرفته است؛ البته از سوی حوزویان استقبال خوبی شده است ولی این مسئله برای فراگیر شدن نیاز به زمان دارد؛ چون این مسئله پیشینه نداشته است؛ به عنوان مثال در اوایل دهه هفتاد به مسئله انتشار نشریات حوزوی تأکید کردند و الآن می‌بینم که نشریات حوزوی فراوانی در حوزه علمیه به صورت گسترده در حال فعالیت هستند و ظرف چند سال آینده در سطح عمومی نیز فراگیر خواهند شد.

فضایی ایجاد کنیم که افراد نظریه پرداز امنیت جایگاه اجتماعی داشته باشند

نجفی‌راد درباره موانع ایجاد این کرسی‌ها ابراز کرد: متأسفانه در این زمینه فضا سازی نشده است. باید فضایی را ایجاد کنیم که افراد نظریه‌پرداز امنیت جایگاه اجتماعی داشته باشند؛ به طوریکه اگر حرفی را مطرح کنند بایکوت علمی نشوند بلکه برعکس، علما و کارشناسان به استقبال او بیایند؛ مانع دیگر این که حوزه مسئله را ارزش‌گذاری نکرده است باید برای این کرسی‌ها ارزش قائل بشود و به ایده‌های نو ارزش علمی بدهد تا مورد پذیرش کارشناسان واقع شود و صلاحیت نقد پیدا کند. همانطور که برای یک اثر مکتوب ارزش‌گذاری و سطح‌بندی

می‌شود باید به ایده‌ها هم جنبه و صبغه علمی بدهند تا پذیرش آن برای عموم حوزویان آسان‌شود.

رئیس دفتر تبلیغات اسلامی تهران دیگر دلیل عدم ایجاد این کرسی‌ها را حرف نو نداشتن بسیاری از حوزویان اعلام کرد و گفت: ما هنوز در حوزه ایده‌پرداز و نواندیش کمبود داریم و دستمان خالی است ولی ایجاد این کرسی‌ها با تربیت نظریه‌پرداز در تعامل است؛ یعنی ایجاد این کرسی‌ها سبب می‌شود دستمان در تربیت نواندیش پر شود.

نجفی‌راد تصریح کرد: چون نواندیشی در امور فقهی موضوع مشکل و سختی است همگان جسارت ورود را پیدا نمی‌کنند ولی اگر ارزش و جایگاه علمی به ایده‌های نو بدهیم موجب استقبال حوزویان از این کرسی‌ها و کشف استعدادها خواهد شد و در نتیجه ایجاد این کرسی‌ها است روند و سرعت بیشتری به خودمی‌گیرد.

رئیس دفتر تبلیغات اسلامی تهران تبیین کرد: ما باید محیط و فرهنگ این کار را در حوزه علمیه تعریف کنیم؛ وقتی این کار را انجام دهیم خود به خود این جایگاه برای ایده‌ها هم ایجاد می‌شود و باید فضلا قریب به اجتهاد که کم هم نیستند وارد این کرسی‌ها بشوند.

وی در پاسخ به این سؤال که چه نهادی عهده‌دار ایجاد این کرسی‌ها خواهد بود؟ گفت: اگر فضای حوزه را مهیا کنیم، لازم نیست نهاد خاصی عهده‌دار این امر باشد. ممکن است ابتدای کار نیاز به این نهادها داشته باشیم ولی اگر رغبت‌ها و مزایای این موضوع را درست جا بیندازیم نهادهای مختلف متکفل به این امر می‌شوند؛ به عنوان مثال چون فضای پژوهشی تبدیل به ارزش شد و خودش را در جامعه نشان داد و برای افراد و طلاب مزایایی داشت مراکز پژوهشی بسیاری در حوزه علمیه خود به خود به صورت NGO فعالیت خود را آغاز کردند.

وی در پایان اظهار کرد: اگر بیشتر روی راهکارهای ایجاد رغبت برای این موضوع _ اعم از برطرف کردن موانع و ایجاد انگیزه کار کنیم _ به نظر من جای خاصی لازم نیست عهده‌دار باشد و نیاز به بخشنامه نداریم؛ چرا که کار علمی جایگاه خودش را پیدا می‌کند ولی برای ارائه افکار نو مورد تأیید در زمینه فقه حکومتی و فقه سیاسی به دولت، نیاز به مدیریت‌داریم.

اجماع نخبگان بر شخصیت مقام معظم رهبری؛ فرصتی در گسترش فضای آزاداندیشی

است، ولی باید این سؤال را طرح کرد که چه چیزی مانع این شده است که این کرسی‌ها تاکنون در کشور رونق چندانی پیدا نکنند؟ یکی از مهم‌ترین موانع ایجاد این کرسی‌ها فضای سنگین سیاسی کشور بر مباحث علمی است؛ متأسفانه بسیاری از علما و اندیشمندان صاحب‌نظر در حوزه‌های مختلف فکری از نقد، مباحثه و مناظره طفره می‌روند؛ چرا که فضای سیاسی در اینگونه مباحث به گونه‌ای است که با اندک سخنی و بدون پروای بایسته در این موارد به سرعت برچسب طرفداری از جناح یا فرقه و حزبی خاص به اندیشمندان زده می‌شود و بسیاری از متفکران و صاحبان اندیشه حاضر نیستند در این فضا کالای ارزشمند علم و دانش را به ثمن بخش در پای مطامع حزبی و سیاسی هزینه کنند؛ لذا از وارد شدن به این مسائل طفره می‌روند و این یکی از بزرگترین آفات و موانع ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی در کشور است.

حجت‌الاسلام و المسلمین سیدحمید علوی، مدیر پژوهش حوزه علمیه خراسان، در خصوص ضرورت و راهکارهای ایجاد و گسترش کرسی‌های آزاداندیشی در کشور اظهار کرد: اگر به تاریخ و حیات علم نگاهی بیاندازیم، درمی‌یابیم که رشد و پیشرفت علم همواره با گفت‌وگوی منطقی و شیوه رد و اثبات و استدلال منطقی توأم با نقد همراه بوده است و همیشه تضارب افکار، گفت‌وگوها و نقدهای علمی زمینه‌ساز پیشرفت‌علوم گوناگون بوده است.

حوزه برای پیشرفت علمی متناسب با نیاز روز، ناگزیر از ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی است

علوی تأکید مقام معظم رهبری بر ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه را به دلیل رشد بیشتر علمی در حوزه‌های علمیه عنوان کرد و افزود: حوزه علمیه اگر به دنبال پیشرفت علمی متناسب با نیاز روز جهت پاسخگویی به این نیازها مبتنی بر اصول دینی است ناگزیر از ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی است؛ ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه به این معنی نیست که تاکنون این کرسی‌ها در حوزه علمیه وجود نداشته است، بلکه مقصود تأکید بر گسترش این کرسی‌ها و نوآوری در شیوه‌ها و روش‌ها برای حل مسائل جدید و کلان نظام اسلامی است؛ دروس خارج فقه و اصول و فلسفه و... شیوه نقادانه برگزاری آن مصداق بارز آزادفکری در حوزه‌های دینی است که باید آن را قدر دانست و در جهت توسعه و هماهنگ‌سازی آن، جهت پاسخگویی به نیازهای رو به تزاید جامعه و حکومت اسلامی حرکت کرد.

وی ضرورت ایجاد این کرسی‌ها را از بدیهیات در بین بزرگان و نخبگان عنوان کرد و ادامه داد: با اینکه این مسئله از بدیهیات

حجت‌الاسلام و المسلمین سیدحمید علوی،
مدیر پژوهش حوزه علمیه خراسان

باشد، اما الگوی تخصیص بر مبنای دین را در اختیار نداشته باشد، نمی تواند به درستی اهم و مهم را در مسئله الگوی تخصیص و بودجه بندی تعیین کند و تراحم بین ده ها هزار مسئله اجتماعی را اعم از معیشتی، فرهنگی، سیاسی، نظامی، تفریحی و... بر اساس دین حل کند؛ لذا اینجا است که مدل های کارشناسی غربی در فقدان مدل های بومی و اسلامی در تار و پود جامعه اسلامی نفوذ می کند.

این محقق و پژوهشگر، پرورش نامناسب علمی را در مقاطع ابتدای تحصیلی یکی از موانع رشد تفکر نقادی در بزرگسالی دانست و افزود: اگر اساتید حوزه، معلمان آموزش و پرورش و استادان دانشگاه از ابتدا شاگردان و دانش پژوهان را آزاداندیش و نقاد بار بیاورند و به آنها پرورش علمی همراه با تفکر، نقد و تحمل نظرات مخالف را یاد بدهند، قطعاً اوضاع فردای ما بهتر از امروز خواهد بود و می توان به همگانی شدن فضای نقد همراه با احترام، امید بیشتری داشت.

مدیر پژوهش حوزه علمیه خراسان به سابقه و دیرینه آزاداندیشی و آزادفکری و نقد نظرات در حوزه های علمیه در قالب برگزاری دروس خارج در حوزه اشاره، و اظهار کرد: شکل برگزاری دروس خارج اینگونه است که ابتدا استاد نظری را مطرح می کند و نظرات مخالف و موافق در این مسئله را به همراه ادله آن بیان می کند و شاگردان حلقه درسی، نظرات را مورد نقد و بررسی قرار می دهند و رونق دروس خارج به منتقدان خوبی است که

مدیر پژوهش حوزه علمیه خراسان گفت: بهترین راهکار برای حل این مانع این است که مسئولان و صاحبان قدرت و تربیون های اجتماعی و سیاسی با زمینه سازی مناسب، فضا را برای ورود متفکران و اندیشمندان صاحب نظر در این زمینه فراهم کنند و خاطر صاحبان فکر و اندیشه را نسبت به حفظ حرمت علم و دانش و دانشمند آسوده کنند؛ در غیر این صورت همگانی شدن فضای نقد علمی و سازنده، مورد تردید جدی است.

ترس غیر منطقی از تخریب شخصیت به علت ابراز عقیده از موانع ایجاد کرسی های آزاداندیشی

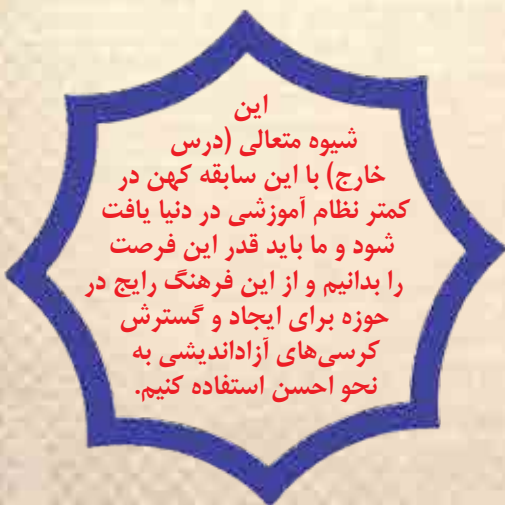
علوی یکی دیگر از موانع ایجاد کرسی های آزاداندیشی را محافظه کاری و ترس غیر منطقی از تخریب شخصیت به علت ابراز عقیده عنوان کرد و گفت: متأسفانه برخی از ما به جای اینکه نظریه ای را نقد کنیم به تخریب صاحب نظر می پردازیم که این باعث می شود در روند ایجاد این کرسی ها رکود ایجاد شود.

مدیر پژوهش حوزه علمیه خراسان یکی دیگر از این موانع را ملموس نشدن نیاز جامعه به ایجاد این کرسی ها عنوان کرد و افزود: تا وقتی که نیاز به ایجاد این کرسی ها در جامعه علمی به طور واضح و روشن تبیین نشود و به کلی گویی و صرفاً ضرورت ایجاد کرسی ها پرداخته شود و موضوعات قابل طرح به پژوهش های مسئله محور تبدیل نشود و از حوزه های علمی دانشگاهی پاسخ صریح و شفاف به مسائل و مشکلات طلب نشود، این امر محقق نمی شود و نمی توانیم انتظار تسریع در روند ایجاد این کرسی ها و خروجی های قابل اطمینان و ثمربخش داشته باشیم.

وی در زمینه نیاز جامعه به فقه حکومتی تصریح کرد: نیاز به فقه حکومتی برای جامعه و حکومتی که می خواهد بر مبنای دین اداره شود امری بدیهی است؛ به عنوان مثال ما از طرفی معتقدیم دین پاسخگوی تمام نیازهای بشر است و از سویی در بحث بودجه بندی و الگوی تخصیص، هر صنف و گروهی نظر خاصی دارد؛ گروهی معتقدند اولویت تخصیص در منابع کشور باید مسائل فرهنگی باشد، گروهی حل مسائل معیشتی فعلی اقشار جامعه را اولویت کشور و منطبق بر عدالت می دانند و دسته ای نیز معتقدند پرداختن به زیرساخت های کلان اقتصادی است که می تواند شرایط را به عدالت نزدیک سازد؛ خوب اینجا باب تراحم بین امور است، اما نه تراحم بین دو یا سه امر دارای ملاک، بلکه تراحم بین چندین هزار مسئله؛ کسی که می خواهد امورات تخصیص را مدیریت کند باید بداند در بین هزاران نیاز امروز جامعه اولویت ها کدام است و عدالت چگونه محقق می شود؟ در علم فقه مبحثی است به نام تراحم که اگر در بین چند مسئله دارای ملاک، تراحم ایجاد شد چه باید کرد و چگونه اهم را تشخیص داد؟

با ارائه مدل های اسلامی در فقه حکومتی دیگر مدل های غربی جای جولان نمی یابند

علوی افزود: حال باید از علم فقه و اصول انتظار داشت که برای حل تراحم های در مقیاس کلان و حکومتی نیز راه حل منطبق بر دین ارائه کند به گونه ای که حجیت آن قابل اثبات و دفاع باشد و اگر کسی که عهده دار تخصیص قدرت و امکانات است هر چند در زندگی فردی شخص متدینی

به فرموده امیر المؤمنین (ع): گاهی ترسیدن از چیزی از خود آن چیز سخت تر است

مدیر پژوهش حوزه علمیه خراسان اظهار کرد: یکی از بهترین راهکارها برای تحقق این امر و فراگیر شدن بحث نقد و گفت‌وگوی آزاد علمی در جامعه، سخن ارزشمند حضرت علی (ع) در حکمت ۱۷۵ نهج البلاغه است که ایشان می‌فرمایند: «هنگامی که از چیزی می‌ترسی خود را در آن بیفکن؛ زیرا گاهی ترسیدن از چیزی از خود آن چیز سخت تر است.» اگر اندیشمندان به طور گسترده وارد این فضا شوند و صاحبان رسانه و تربیون، ایجاد و گسترش و اطلاع‌رسانی بحث‌های آزاد و انتقادی را وجهه همت خود قرار دهند در زمانی نه چندان طولانی حساسیت‌ها به تدریج کمتر شده و با حاکم شدن فضایی عقلانی و غلبه آن بر احساسات می‌توان شاهد رونق بیش از پیش این کرسی‌ها بود.

این مدرس حوزه در پایان سخنانش عنوان کرد: باید در ابتدای کار سعه صدر بیشتری در مقابل آرا و نظرات مخالف داشته باشیم و اجازه دهیم فضای نقد رونق بگیرد و قطعاً حوزه‌های علمی دینی و دانشگاهی و همچنین رسانه‌ها و در رأس آنها صدا و سیما بیشترین نقش را در این زمینه دارند.

در پای کرسی تدریس استاد حاضر می‌شوند و اساتید درس خارج با شدت و تأکید فراوان از شاگردان خود می‌خواهند که مستمع صرف نباشند و به نقادی آرا و نظرات پردازند که به نظر می‌رسد این شیوه متعالی (درس خارج) با این سابقه کهن در کمتر نظام آموزشی در دنیا یافت شود و ما باید قدر این فرصت را بدانیم و از این فرهنگ رایج در حوزه برای ایجاد و گسترش کرسی‌های آزاداندیشی به نحو احسن استفاده کنیم.

علوی یکی دیگر از فرصت‌های ایجاد این کرسی‌ها را علاقه وافر حوزویان به نظام و حل معضلات و مشکلات موجود در نظام اسلامی دانست و تصریح کرد: اگر نیاز به ایجاد این کرسی‌ها ملموس شود با توجه به علاقه وافر حوزویان به نظام اسلامی و اهمیت جهانی شدن این نظام طبیعتاً حوزویان تلاش مضاعفی جهت حل این مسائل خواهند داشت و موجب رشد این حرکت خواهند شد.

وی یکی دیگر از بهترین فرصت‌های پیش رو برای گسترش فضای آزاداندیشی در کشور را اجماع نخبگان و اندیشمندان بر شخصیت برجسته مقام معظم رهبری به عنوان پرچمدار نظام اسلامی دانست و افزود: امروز نخبگان حوزه‌های علمیه اتفاق نظر دارند که ایشان بهترین و دقیق‌ترین تشخیص را در مسائل مختلف دارند و خود را ملزم به پیگیری و عملی کردن منویات و مطالبات ایشان می‌دانند.

بزرگان حوزه نقد هم عصری را ترویج کنند

حجت الاسلام والمسلمین علیرضا پیروزمند،
قائم مقام فرهنگستان علوم اسلامی

باید
ارزش گذاری به نوآوری در
حوزه تبدیل به یک فرهنگ
بشود و مراجع رسمی و مدیریت
حوزه هم به این مسئله اهتمام داشته
باشند و از ارائه دهندگان افکار
نو استقبال کنند و آنها را مورد
تشویق قرار دهند.

حجت الاسلام والمسلمین علیرضا پیروزمند، قائم مقام فرهنگستان علوم اسلامی، در خصوص سخنان مقام معظم رهبری درباره ایجاد کرسی های آزاداندیشی فقه در حوزه های علمیه اظهار کرد: کرسی های آزاداندیشی بعد از توصیه مؤکد مقام معظم رهبری بر ایجاد این کرسی ها در حوزه علمیه مرجعیت پیدا کرد که پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی یکی از پیشگامان در این عرصه بود و وظیفه ساماندهی و رشته بندی این کرسی ها را بر عهده گرفت که در دو سال اخیر قدم های خوبی به خصوص در زمینه ایجاد کرسی های آزاداندیشی فقه برداشته شده است و هم اکنون کرسی آزاداندیشی فقه در این مؤسسه توسط یکی از مدرسان درس خارج اداره می شود و در

این کرسی نظریات نو ارائه، و به طرح و بحث و داوری پرداخته می شود.

قائم مقام فرهنگستان علوم اسلامی در خصوص ضرورت ایجاد این کرسی ها در حوزه های علمیه گفت: کرسی آزاداندیشی فقه یک فکر بدیع برای عرصه آزاداندیشی توأم با اخلاق علمی در حوزه های علمیه بلکه در سراسر مجامع علمی دیگر است و طبعاً در حوزه های علمیه که مهد تولید علم دینی بوده اند این مسئله اهمیت بیشتری پیدا می کند به خصوص با توجه به روحیه آزاداندیشی و نقد و نظر که از دیرباز در حوزه های علمیه به صورت مباحثه و حاشیه نویسی و نقد و نظر استاد و شاگرد در هنگام طرح بحث وجود داشته است.

پیروزمند افزود: در حال حاضر بیش از گذشته به طرح مباحث و افکار نو در عرصه های مختلف دینی نیاز داریم که اگر افکار نو در یک بستر منطقی و قاعده مندی قابل طرح و یا ارزیابی نباشد، راه طرح فکر نو مسدود می شود و جرئت طرح مسائل نو از افراد سلب می شود و عدم وجود این جایگاه ممکن است باعث بی بندوباری و بی قوارگی در طرح افکار شود و هر فردی که از نظر خودش به یک حدی از علم رسیده است گمان می کند نظریه صحیح و علمی را ارائه داده است ولی در عین حال در حقیقت نظریه ای غیر علمی را ارائه کرده است.

وی افزود: بدین جهت برای نهادینه شدن آزاداندیشی و برای عیارسنجی نظریه های تولید شده و به منظور رعایت اخلاق علمی در مواجهه با فکر نو و «تعاونوا علی البر» در تولید علم، لازم است که این کرسی های آزاداندیشی فقه در حوزه های علمیه ایجاد شود، البته باید توجه کرد که کرسی های آزاداندیشی یک زمینه برای تولید فکر و ارائه افکار نو است و این کرسی ها به تنهایی نمی توانند مولد علم و مولد نظر نو باشند، بلکه باید برای تولید و ترویج فکر نو زمینه پژوهش و پژوهش محوری در حوزه و بین حوزوی ها ایجاد شود.

کارشناس فرهنگی شورای عالی انقلاب فرهنگی در ادامه راهکارهای ایجاد این کرسی ها را برشمرد و عنوان کرد: باید ارزش گذاری به نوآوری در حوزه تبدیل به یک فرهنگ بشود و مراجع رسمی و مدیریت حوزه هم به این مسئله اهتمام داشته باشند و از ارائه دهندگان افکار نو استقبال کنند و آنها را مورد تشویق قرار دهند. پیروزمند در پاسخ به این پرسش که موانع عدم

کرسی‌ها دانست و عنوان کرد: هرچند برخی مراکز معتبر حوزوی علمی عهده‌دار این کار شده‌اند و شایان تقدیر است، اما در عین حال ایجاد این مؤسسه‌ها محدودیت‌آفرین بوده است؛ چرا که برخی حوزوی‌ها و مسئولان حوزه این مراکز را به رسمیت نمی‌شناسند و یا به عنوان یک نهاد حوزوی به رسمیت نمی‌شناسند و از این مراکز استقبال نمی‌کنند؛ لذا بهتر است مرکز مدیریت حوزه عملیه این مراکز را به طور فراگیر راه‌اندازی کند و البته در شکل ایده‌آل باید یک مدیریت گسترده و شبکه‌ای در این مسئله انجام شود و باید در جای جای حوزه‌های علمیه این اتفاق بیفتد.

وی آموزش دیدن افرادی به منظور داوری نظریات ارائه شده را مرحله بعدی رونق بخشی این کرسی‌ها عنوان کرد و گفت: داشتن اطلاعات برای ارزیابی کافی نیست، بلکه مسلط بودن به معیارهای ارزیابی و نقد و داوری و اینکه نظریه چه خصوصیتی باید داشته باشد تا به عنوان یک نظریه منسجم و نو مطرح شود و... از شرایط افرادی است که در این کرسی‌ها به داوری

می‌پردازند؛ **اگر قبل از برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی فقه برای نوآوری و خلاقیت علمی و جوشش یافتن فکر، تحقیق لازم را نداشته باشیم، طبیعتاً ساختاری ایجاد کرده‌ایم که ورودی نخواهد داشت و باید این جوشش علمی را ابتدا ایجاد کنیم تا افرادی که استعداد در زمینه طرح افکار نو دارند پا به میدان بگذارند.**

وی در پایان در پاسخ به این پرسش که از کجا باید برای ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی شروع کنیم؟ گفت: از نظر محتوایی؛ شروع از نهادینه شدن و جوشش فکری در بخش‌های مختلف حوزه است که مرهون طرح سؤال در حوزه‌های مختلف فقهی و فلسفی و... و مطالبه در زمینه‌های مختلف از حوزه است، اما از نظر ساختاری؛ ایجاد یک ساختار فراگیر هم به لحاظ موقعیت حقوقی و هم به معنای فراگیری مجموعه‌های حوزوی موقعیت و شروع خوبی برای ایجاد این کرسی‌ها است.

تحول در حوزه چه چیزهایی بوده است با توجه به اینکه چند سال از مسئله تحول در حوزه‌ها ضمن تأکید مقام معظم رهبری بر این مسئله می‌گذرد؟ تشریح کرد: خوشبختانه انصافاً حوزه‌های علمیه بعد از انقلاب با نسل نوگرا مواجه شده، ولی متأسفانه نظام آموزشی حوزه، خودش را با شرایط جدید تطبیق نداده و راه را برای ورود به عرصه‌های نو هموار نکرده که چند عامل سبب این موضوع شده است. وی در احصای این عوامل تصریح کرد: اولین عامل این بوده است که توجه به مسائل و نوع مسائل جدید در حاله‌ای از ابهام بوده است، هرچند تلاش‌هایی در زوایای مختلف صورت گرفته است؛ مثلاً در نظام آموزشی شاهد ورود مواد درسی جدیدتر هستیم که قبلاً نبوده است ولی این روند رضایت‌بخش نبوده است.

قائم‌مقام فرهنگستان علوم اسلامی فقدان منابع متقن و شناخته شده که بدنه حوزه به آن تن بدهد را از دیگر عوامل عدم تحول در متون حوزه عنوان کرد و گفت: دیگر مانع این است که **حوزه علمیه یک حوزه سنتی فقه‌محور بوده است و حتماً باید این اصالت حفظ شود و چون به تبع این سنت نیروی انسانی حوزه را اکثریتاً فقه‌های معظم تشکیل می‌دهند، وظیفه خودشان می‌دانند که از این سنت دفاع کنند و طبیعتاً وقتی که می‌بینند مطالبی غیر از فقه و یا فقه سنتی وارد حوزه شده است و طلاب وقتشان را صرف علوم دیگر غیر از فقه می‌کنند ابراز نگرانی می‌کنند و این خود باعث می‌شود که امکان وارد شدن به این مسائل محدودتر بشود.**

پیرزومند در ادامه، دیگر راهکار رونق بخشی به کرسی‌های آزاداندیشی را تقویت نقدپذیری در حوزه علمیه دانست و افزود: حوزه علمیه از دیرباز به عنوان یک نهاد نقاد مطرح بوده است و نسل به نسل این روحیه انتقال پیدا کرده به طوری که طلاب از همان ابتدا که درس را فرا می‌گیرند سنت مباحثه و نقد یکدیگر را یاد می‌گیرند، همچنین در مدارج عالی درس خارج، استاد مسلط، استادی است که ناظر بر حرف دیگران نظری را مطرح کند و این خیلی خوب است، ولی آنچه که باید تقویت بشود این است که نقدپذیری هم‌عصران را علاوه بر نقدپذیری بین نسل‌ها تقویت کنیم.

وی افزود: نسل جدید فقه‌ها نظریات نسل پیشین خودشان را به نقد می‌گذارند و به نقادی می‌پردازند و برخی اوقات نظریه نو را جایگزین نظریه پیشین می‌کنند. همچنین در حوزه‌های دیگر علمی از جمله فلسفه و کلام این مسئله برقرار است، اما آنچه که کمتر شاهد آن هستیم این است که فقه‌ها و فلاسفه هم‌عصر و فضایی که در هر رده؛ چه مرجعیت و چه استادی قرار دارند، تعامل علمی ندارند و حلقه‌های علمی که بتواند نظریات فقه‌ها و فلاسفه در آن مطرح شود در حوزه‌های علمیه به چشم نمی‌آید؛ حال وقتی این کرسی‌ها رونق می‌گیرد که اخلاق نقدپذیری در حوزه‌ها نهادینه شود و نقد به معنای تخطئه نباشد.

کارشناس فرهنگی شورای عالی انقلاب فرهنگی دیگر راهکار رونق این کرسی‌ها را برخورداری از جایگاه فراگیر برای پشتیبانی در برگزاری این

بخوانیم، اگرچه قدیمی‌ترین این دانش‌ها علم فقه نیست، پیش از فقه دانش‌های دیگری در حوزه قرائت قرآن و مانند این‌ها سامان پیدا کرده بود، اما به رغم اینکه دانش فقه با اندکی تأخیر پیدا شده، بیشترین وسعت را از نظر گستره به خودش اختصاص داده است.

رئیس مرکز تحقیقات دانشگاه امام صادق(ع) تصریح کرد: در دانش‌هایی که با این بنیان قدیمی و با ریشه‌های استوار تاریخی هستند تحول در مجموع بسیار دشوار است و با احتیاط زیادی باید همراه شود و ملاحظات زیادی باید مد نظر قرار بگیرد به خصوص این نکته هم باید مد نظر قرار گیرد که به دنبال پیروزی انقلاب اسلامی، فقه شیعه مجاری نو و جدید برای تحول پیدا کرده است و از آن فقهی که حکومتی نبود به فقه حکومتی تبدیل شد؛ بنابراین تمام شئون جامعه عملاً در معرض پرسش‌های فقهی قرار گرفت اگر پیش از این بالقوه این امکان وجود داشت که فقه به این مسائل بپردازد بعد از انقلاب این قوه به فعل تبدیل شد و فعلیت پیدا کرد و عملاً فقه مسئول پاسخگویی به ابعاد و اجزای مختلف نیازهای جامعه دینی است.

الویری یادآور شد: پیروزی انقلاب، فقه را در مسائل سیاسی و اجتماعی و فرهنگی در معرض تحول چشمگیری قرار داد منتها به دلیل ویژگی استواری و ریشه‌داری تاریخی فقه و عمق و حساسیتی که فقه داشت؛ چون به بحث حلال و حرام از دیدگاه خداوند توجه دارد با توجه به این ویژگی فقه، بعد از انقلاب در وضعیت دشواری قرار گرفت؛ چرا که از یک سو باید به همان اصالت خود وفادار بماند و هویت تاریخی و ریشه‌های تاریخی خود را حفظ کند و از سوی دیگر نیازمند تحولی است که بتواند نیازهای جدید جامعه را پاسخگو، و پویایی لازم را داشته باشد.

وی عنوان کرد: برای اینکه فقه بتواند با تحولات جدید همراهی کند و نشاط لازم را داشته باشد و مردم و نهادها به آسانی به پاسخ‌های خودشان دست پیدا کنند، باید کاربردی‌تر شود و مسائلی که جنبه کاربردی آنها کم شده است به حاشیه رانده شود و مسائلی که کاربردی هستند در معرض دید قرار بگیرد؛ جمع بین این دو کار دشوار است و با وجود تلاش‌های سودمندی که در این زمینه پس از انقلاب صورت گرفته ما هنوز در شرایط مطلوبی نیستیم و به لحاظ اهمیت فقه

نظام‌سازی مسائل جامعه؛ راهکاری برای اجرایی شدن کرسی آزاداندیشی فقه

حجت‌الاسلام والمسلمین محسن الویری،
عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق(ع)

حجت‌الاسلام والمسلمین محسن الویری، عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق(ع)، در خصوص ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه علمیه عنوان کرد: به دنبال مباحثی که از سال‌ها پیش رهبر معظم انقلاب مطرح کردند و در دیدار با مجلس خبرگان هم بر روی آن تأکید داشتند، مسئله کرسی‌های آزاداندیشی فقه و به خصوص راهاندازی این کرسی‌ها در قم مجدداً مورد توجه قرار گرفته است.

فقه؛ فربه‌ترین و کاربردی‌ترین دانش در میان مسلمانان

الویری ادامه داد: این نکته را باید عرض کنم که در بین دانش‌های مختلفی که در میان مسلمانان در گستره تمدن اسلامی مطرح بوده است، فربه‌ترین، قوی‌ترین و کاربردی‌ترین این دانش‌ها را می‌توانیم دانش فقه

کرسی آزاداندیشی در واقع به روز رسانی داشته‌های فقهی مان است

عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع) اظهار کرد: البته ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه به این معنی نیست که ما قبل از انقلاب هیچ حرکتی در این زمینه نداشته‌ایم و بعد از انقلاب به این فکر افتاده‌ایم؛ بلکه به این معنی است که داشته‌هایمان و علوم فقهی مان را به روز رسانی، و علوم انسانی را بومی‌سازی کنیم؛ داشته‌های ما در زمینه به روز رسانی علوم فقهی کم نیست، ولی رضایت‌بخش هم نیست و باید تلاش بیشتری صورت بگیرد در این زمینه بحث‌های کارشناسی صورت پذیرد.

رئیس مرکز تحقیقات دانشگاه امام صادق (ع) در پاسخ به این سؤال که چه پیشنهاداتی برای راهاندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه می‌توان ارائه داد؟ تشریح کرد: اولین راهکار این است که بر اساس ابواب قانون اساسی مباحث جدید فقهی را متناسب با بخش‌های اصلی قانون اساسی تبیین کنیم، دومین راهکار این است که نظام‌های مختلف را در نظر بگیریم؛ مثلاً نظام‌های سیاسی یا نظام‌های فرهنگی سپس بایستگی‌های فقهی در این نظام‌ها را مورد بررسی قرار بدهیم.

عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع) افزود: سومین راهکار این است که روی مسائل، تمرکز، و آنها را اولویت‌بندی کنیم؛ به عنوان مثال مسائلی همچون الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، ساماندهی رسانه و فقه رسانه و هنر را مد نظر قرار بدهیم و وقتی که به این مسائل توجه کنیم یک نوع تیویب و دسته‌بندی جدید مورد توجه قرار می‌گیرد که با توجه به مبانی و داشته‌های غنی ما در این مسائل می‌توانیم یکی از این مسائل را انتخاب کنیم و به آن به عنوان یک اولویت بپردازیم.

الویری اساتید فقه و مراجع عظام را صاحب‌نظران در این مسئله دانست و اظهار کرد: سیستم آموزش حوزه بدین صورت بوده است که وقتی استاد درسی را مطرح می‌کند طلبه باید با پیش مطالعه، پس مطالعه و مباحثه، به غنی کردن بحث بپردازد و این سیستم باعث می‌شود قوت اجتهاد در طلبه ایجاد شود؛ البته نباید دروس را تعطیل کنیم و صرفاً به فقه سیاسی یا فقه حکومتی بپردازیم بلکه باید با شیبهی ملایم و تدریجی توجه به این مسائل را بیشتر کنیم، مراجع عظام و اساتید نیز می‌توانند در کنار دروسی که ارائه می‌دهند یک موضوع جدید را انتخاب کنند و یک جلسه از درس را به آن موضوع اختصاص بدهند یا درس محدودی با شاگردان محدود در روزهای پنج‌شنبه و جمعه به عنوان درس دوم ارائه کنند؛ همچنین مؤسسات حوزوی نیز یکی از جایگاه‌های مطرح شدن مسائل جدید فقهی و جایی مناسب برای جهت‌گیری در این زمینه هستند.

و حساسیت آن به آسانی نمی‌شود این مباحث را مطرح کرد و روا هم نیست که این حرف‌ها بخواند نسنجیده در سطح جامعه مطرح شود.

کرسی آزاداندیشی فقه؛ یعنی فراهم آوردن فضا و مجالی برای بیان دیدگاه‌های نو

وی اضافه کرد: کرسی آزاداندیشی فقه؛ یعنی فراهم آوردن فضا و مجالی که این دیدگاه‌های نو در حضور صاحب‌نظران و کارشناسانی که صلاحیت علمی آنها مورد دفاع است، مطرح شود، نقایص آن گوشزد، کاستی‌های آن برطرف، و آرا و ویرایش شود و پس از اینکه به یک حرف قابل قبول علمی تبدیل شد که هم بنیان‌های فقهی ما را پاس بدارد هم در فقه تزلزل ایجاد نکند و هم پویایی لازم را به فقه ببخشد و پس از طی این مراحل در جامعه مطرح شود.

عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع) گفت: کرسی‌های آزاداندیشی فقه از مهم‌ترین و مؤثرترین کرسی‌های آزاداندیشی خواهد بود که اگر رونق پیدا کند جمع بین اصالت فقه و پویایی فقه، جمع بین سنت‌های جاافتاده و قطعی فقهی و نیازهای امروز جامعه محقق می‌شود؛ من راه‌اندازی این کرسی‌ها را بسیار پربرکت می‌دانم که اگر به درستی اتفاق بیافتد می‌تواند مسیر تحول فقه را تثبیت کند.

الویری سازوکار ورود فقهای جوان را نیز اینگونه عنوان کرد: اگر فقهای جوان تخصص لازم را ندارند باید در حضور فقهایی که فقه آنها مورد پذیرش است آرا و نظریات خود را ارائه بدهند و به سطح تخصص لازم در این زمینه برسند.

سردبیر فصلنامه «اندیشه صادق» دانشگاه امام صادق (ع) راه‌اندازی کرسی‌های نظریه‌پردازی در دانشگاه آزاد اسلامی را الگویی مناسب برای ایجاد این کرسی‌ها در حوزه‌های علمیه عنوان کرد و افزود: البته باید به بحث بومی‌سازی این کرسی‌ها در حوزه علمیه توجه ویژه مبذول داشت؛ ما در زمینه پرسش‌های فقهی مشکل زیادی نداریم؛ چرا که پس از ۳۲ سال از پیروزی انقلاب اسلامی پرسش‌های بسیاری در این زمینه تدوین شده است، با این وجود در برخی از مسائل تخصصی برای تبیین درست مسائل، پرسش باید حتماً از سوی کسانی که متخصص در این زمینه هستند، مطرح شود، پرسش‌هایی در زمینه هنر، اقتصاد، پزشکی و... تا فقها بتوانند پاسخ صحیح را ارائه بدهند.

وی در ادامه گفت: البته این نکته هم بسیار حائز اهمیت است که کارشناسان اجرایی و علمی کشور هم باید اجرایی کردن این مسئله فقهی و آن پاسخ را تأیید کنند؛ اگر پاسخی امکان اجرا در شرایط کنونی را نداشته باشد این را نمی‌توانیم پاسخ قلمداد کنیم، پاسخی مناسب است که امکان اجرا داشته باشد؛ در باب معاملات و عبادات نگاه حاکم شرع بر متون فقهی، نگاه فردمحور است نه جمع‌محور؛ یعنی به عنوان مثال در احکام عبادات باید توجه کنیم که آیا احکام عبادی که یک فرد مسلمان در یک کشور اسلامی انجام می‌دهد با احکامی که یک فرد مسلمان در کشورهای غیر اسلامی انجام می‌دهد یکسان است یا الزامات فردی و جمعی متفاوتی دارد؟ به عنوان مثال در بحث نماز جماعت در ادارات این مسئله پیش می‌آید که آیا تعطیلی ادارات در وقت نماز مقدم بر پاسخگویی به مراجعان است یا خیر؟ اینگونه از مسائل به شدت از نظر مقام معظم رهبری نیاز به بازخوانی دارند.

کرسی آزاداندیشی؛ حلقه گمشده جنبش نرم‌افزاری مطمح نظر مقام معظم رهبری

حجت‌الاسلام و المسلمین نجف لکزایی،
دانشیار گروه علوم سیاسی دانشگاه باقرالعلوم (ع)

حجت‌الاسلام و المسلمین نجف لکزایی، دانشیار گروه علوم سیاسی دانشگاه باقرالعلوم (ع) و رئیس پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی، درباره لزوم راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه و پیگیری مطالبات مقام معظم رهبری از حوزه‌های علمیه گفت: با توجه به اینکه فقه عهده‌دار نظام‌بخشی به جامعه اسلامی و روابط بین مسلمین و دولت‌های اسلامی با یکدیگر است و ما هر روز شاهد مسائل نوپدید و جدیدی در این حوزه هستیم که فقه باید پاسخگوی آن باشد. از همین رو در چند سال اخیر مسئله فقه مضاف مطرح شده است که شامل فقه ارتباطات و فقه سیاسی و فقه حکومتی و فقه اقتصاد، فقه قضا، فقه محیط زیست می‌شود.

وی ادامه داد: به نظر می‌رسد که نسبت به دیگر شاخه‌های دانش، شاخه فقه ضرورت بیشتری دارد که کرسی‌های آزاداندیشی در راستای آن برگزار شود تا اصل موضوع با حضور متخصصان به درستی تبیین شود؛ چون برخی موضوعات فقه، عرفی است و فهمشان پیچیده نیست و برخی شرعی که به عهده فقیه است، اما برخی موضوعات فقه مثل فقه مضاف موضوعات تخصصی است و باید شناخت تخصصی از موضوع شکل بگیرد.

گسترده ترین موضوعی که حوزه های علمیه همیشه پاسخگوی مسائل آن بوده اند فقه است

دانشیار گروه علوم سیاسی دانشگاه باقرالعلوم(ع) اظهار کرد: از این رو به نظر می رسد که کرسی های آزاداندیشی در حوزه فقه به تبیین موضوعات فقهی کمک می کند؛ چرا که وقتی موضوع شناخته شود طبیعتاً می توانیم در حوزه صدور حکم با دقت بیشتری عمل کنیم ضمن اینکه با ایجاد کرسی های آزاداندیشی در فقه، فضایی برای رصد موضوعات جدید و تبیین آن ها فراهم می شود و در واقع انجام انتظاری که از حوزه های علمیه به صورت طبیعی می رود؛ چون گسترده ترین موضوع و قدیمی ترین موضوعی که حوزه های علمیه در آن پاسخگو بوده اند، فقه بوده است؛ بنابراین این مسئله جز وظایف ذاتی طلاب است و انتظار از حوزه ها می رود این بخش را پوشش بدهند؛ چرا که گامی در جهت انجام وظیفه است.

لکزایی در خصوص سابقه کرسی های آزاداندیشی در حوزه های علمیه ابراز کرد: از دو منظر می توان به این پرسش جواب داد؛ اینکه آیا آزاداندیشی دارای سابقه و پیشینه در حوزه است؟ پاسخ مثبت است اساساً شکل گیری فقه این گونه بوده است اگر کتب فقها را ببینید پر از بحث ها و نقض و ایرام آراء یکدیگر و گفت وگوها است اگر درس های خارج فقه را بررسی کنیم پر از نقد و بررسی ها است حتی فقها دیدگاه های فقهی امام(ره) را با احترام مورد نقد و بررسی قرار می دهند و دیدگاه خودشان را بیان می کنند و هیچ چیز منفی دیده نمی شود.

رئیس پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی ادامه داد: بنابراین از این منظر اصل آزاداندیشی در ساحت فقه از گذشته های دور وجود داشته است فقهای زیادی داریم که در جاهایی که ادعای اجماع شده به راحتی اجماع را نمی پذیرفتند و درباره آن تبع و بحث می کردند و حتی در حوزه فتاوا این اتفاق افتاده است؛ به عنوان مثال تا حدود ۵۰ سال پیش فتاوی فقهی، حکم به نجاست اهل کتاب داشت ولی در حال حاضر غالباً به طهارت اهل کتاب حکم می شود.

کرسی های آزاداندیشی به شکل نهادینه شده و تعریف شده باید فعال شود

لکزایی تصریح کرد: آزاداندیشی در تشیع آن قدر اهمیت دارد که با توجه به ادله و منهج استنباطی می تواند فتاوا را تغییر دهد. البته از منظری دیگر که منظر مطالبه مقام معظم رهبری است کرسی های آزاداندیشی به شکل نهادینه شده و تعریف شده باید فعال شود و مطالبه ای که ایشان دارند فقط ایجاد این کرسی ها نیست، بلکه به گمان من انتظارشان بیش از آن چیزی است که در حوزه در زمینه فقه تاکنون اتفاق افتاده است و طبیعتاً نباید رهنمودهای ایشان را اینگونه برداشت کنیم که این مسئله از قدیم الایام بوده و مسئله جدیدی نیست، برداشت من این است که ایشان چیزی بیشتر از آنچه که در حوزه تاکنون بوده است از حوزه می خواهد.

دانشیار گروه علوم سیاسی دانشگاه باقرالعلوم(ع) ادامه داد: رهنمود ایشان مبنی بر این است که کرسی های آزاداندیشی برنامه داشته باشد و به صورت مستقل و خارج از روال درس های خارج حوزه که پیوسته محل آزاداندیشی و نقد و بررسی آرای فقها بوده است مطرح و برگزار

شود و حوزه باید برای این مسئله اصالت و استقلال قائل شود و خود این مسئله را در دستور کار قرار دهد و برنامه ریزی های دقیقی در راستای نیازهای جامعه در این عرصه سازماندهی کند.

وی سابقه فقه مضاف را به قرن های میانی و حتی سده های نخستین تشیع بازگرداند و تصریح کرد: مباحثی که امروز در فقه مضاف مطرح می شود دو دسته است؛ مباحثی همچون فقه سیاسی و فقه امنیت که امروزه مطرح می شود، در فقه ما پیشینه دارد؛ مثلاً بحث جهاد در قدیمی ترین کتب فقهی مورد بحث قرار گرفته است که هم در حوزه فقه سیاسی و هم فقه امنیت کاربرد دارد، اما چیزی که امروز مطرح است اینکه ما نباید حوزه های تخصصی را در قالب فقه عمومی گذشته مطرح کنیم بلکه باید با توجه به مسائل زیادی که در این حوزه مطرح شده است افرادی که در این عرصه شناخت تخصصی دارند در این زمینه متمرکز شوند.

رئیس پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی به تفاوت فقه مضاف و فقه عمومی اشاره و تبیین کرد: اگر بخواهیم مسئله فقه عمومی و فقه تخصصی یا مضاف را به چیزی تشبیه کنیم باید به مثال پزشک عمومی و تخصصی توجه کنیم، دوره فقه عمومی را باید همه طلبه ها بگذرانند اما با توجه به اینکه یک فرد نمی تواند به همه حوزه های فقهی بپردازد باید هر فرد در حوزه خاص متمرکز شود و در موضوعات همان حوزه به شکل تخصصی وارد شود و از منابع و ادله، پاسخ پرسش های جدید را بدهد که یکی از تولیدات آن، کرسی های آزاداندیشی به شکل نهادینه شده و مستقل است.

نهضت تولید علم و جنبش نرم افزاری با یک نگاه تمدن ساز فعال شود

وی به جنبش نرم افزاری در حوزه اشاره و اضافه کرد: برداشتم این است که مقام معظم رهبری دنبال این هستند که نهضت تولید علم و جنبش نرم افزاری در حوزه راه اندازی شود و این نهضت تولید علم و جنبش نرم افزاری با یک نگاه تمدن ساز فعال شود و تمدن اسلامی را به شکوفایی برساند تا پاسخگوی نیازهای مادی و معنوی بشر در سطح جهان باشد.

رئیس پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی اظهار کرد: البته این مسئله تحول در حوزه

ساختارنداریم باید ساختار ایجاد کنیم که این مسائل طبیعتاً زمان می‌برد و حتی به فرض اینکه تمام حوزه بپذیرند و وارد این مسئله شوند باز به علت تربیت نیروی انسانی و نظریه‌پردازی، این مسئله نیاز به زمان دارد.

لکزایی اضافه کرد: البته بخشی از این موانع مربوط به تنبلی ما است، ولی این بحث چندضلعی است و باید به ساختارها، مقررات و محدودیت‌ها توجه داشته باشیم. این آسیب‌شناسی به ما کمک می‌کند اگر این طرح اشکالاتی داشته باشد آنها را برطرف کنیم و این مسیر را به درستی پیگیری، و به شکل متعادل پیش برویم به گونه‌ای که سیستم دچار فروپاشی نشود؛ چرا که هر سیستمی تابع ضعیف‌ترین بخش خودش است و ما اگر ملاحظه همه حلقه‌ها را نکنیم و سرعت بگیریم باعث فروپاشی این سیستم خواهیم شد باید همه جوانب را در نظر گرفته و با ملاحظه همه جوانب پیش برویم.

دانشیار گروه علوم سیاسی دانشگاه باقرالعلوم (ع) در خصوص تعامل حوزه و دولت در زمینه انتقال آراء نو در حوزه به بدنه نظام اظهار کرد: باید کار گروه‌های مشترکی در این زمینه ایجاد شود تا حوزه و قوای سه‌گانه تعامل خوبی داشته باشند.

حلقه‌هایی دارد که یک حلقه‌اش کرسی‌های آزاداندیشی است ما برای رسیدن به این مهم باید فضای تولید ایده را فراهم کنیم و در بخشی متون جدید را وارد حوزه کنیم، بخش دیگر توجه به شیوه‌های آموزشی جدید است و بخشی هم پرکردن خلأهای پژوهشی است و خیلی حلقه‌های دیگر که به تعبیر ایشان نتیجه آن‌ها موجب تحول در حوزه می‌شوند؛ ما باید بسته راهبردی تحول در حوزه را تدوین کنیم که طبیعتاً یکی از حلقه‌های آن بحث کرسی‌های آزاداندیشی در حوزه علمیه است.

دانشیار گروه علوم سیاسی دانشگاه باقرالعلوم (ع) آسیب‌شناسی ایجاد نشدن کرسی‌های آزاداندیشی در حوزه علمیه را مسئله مستقلاً دانست و گفت: در این باره عوامل متعدد و مختلفی مطرح است ولی باید توجه کنیم که وقتی سیستمی می‌خواهد متحول شود باید عناصر مختلف را در آن در نظر بگیریم؛ چرا که از طرفی مسائل آموزشی تحول در حوزه زمان‌بر است.

وی در پاسخ به این پرسش که چرا پس از ۳۲ سال از پیروزی انقلاب تاکنون اتفاقی نیفتاده است، گفت: پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران از حوزه مطالبات فراوانی شد، این مطالبات اولویت‌بندی شد و اولویت فوری و فوتی حوزه‌ها این بود که به نیازهای فوری فوتی نظام؛ یعنی تأمین نیرو در عرصه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، قضائی، سیاسی را با اینکه ظرفیت نیروی حوزه‌ها محدود بود برطرف کند و از سویی جنگ تحمیلی مزید بر علت شد تا حوزه‌ها وارد این عرصه نشوند.

تجحر و واپس‌گرایی و سیستم آموزشی از موانع ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی

لکزایی گفت: البته مسائلی مانند تجحر و واپس‌گرایی از موانع ایجاد این کرسی‌ها در حوزه بوده است ولی نه اینکه همه موانع را به این عامل برگردانیم، در مواردی سیستم آموزشی سنتی تأثیر داشته، در مواردی دقیق بودن و حساس بودن این مسائل باعث تأخیر در ورود شده؛ چون در زمینه فقه خصوصاً ارائه نظریات جدید کار حساس و دقیقی است و ظرافت‌های خاص خودش را دارد و به هر حال برای هر اقدامی و هر تحولی بسترهای نهادی را باید فراهم کنیم. دانشیار گروه علوم سیاسی دانشگاه

باقرالعلوم (ع) ادامه داد: باید ساختارهای لازم را برای انجام این کار فراهم کنیم و بسترهای قانونی و آیین‌نامه‌ای را تدوین، و یا ترمیم کنیم، اگر

حجت الاسلام و المسلمین محمدهادی عبد خدایی، مدیر مدرسه علمیه جعفریه مشهد مقدس و رئیس دانشگاه حکمت رضوی، در خصوص نیاز جامعه به فقه حکومتی و سیاسی ابراز کرد: باید توجه داشت که مکتب تشیع یک مکتب عبادی - سیاسی است و عقیده‌اش هم همین است که همان طور که هدایت جامعه به عهده ائمه اطهار(ع) بوده است، مدیریت جامعه هم بر عهده آنها است و سیاست؛ یعنی مدیریت مدبرانه.

وی افزود: پیامبر اکرم(ص) ۱۰ سال حکومت کردند و امیرالمؤمنین(ع) هم قریب به ۴ سال و نیم عهده‌دار سیاست جامعه اسلامی بودند و سیره این دو بزرگوار در حکومت و سیاست اعم از روابط داخلی و خارجی ایشان مشخص است چنانچه هم مکاتب الرسول(ص) موجود است و هم نامه‌ها و فرامین امیرالمؤمنین(ع)، از همه مهم‌تر آیات مبارکه قرآن و روایات فراوانی است که خط‌دهندگی‌های سیاسی در آنها مشهود است، اما چون تشیع در طول تاریخ از نظر حکومتی منزوی بوده و حکومت را در دست نداشته است علما و فقهای اسلامی کمتر به مسائل حکومتی پرداخته‌اند گرچه در برخی وظایف همانند احکام قاضی به ایفای وظیفه پرداخته‌اند.

فقا و مراجع با ورود به فقه جواهری به ابعاد مسائل منطقه و بیداری اسلامی پردازند

عبد خدایی تصریح کرد: انقلاب اسلامی در کشور ما و بیداری اسلامی در منطقه به صورت گسترده‌ای ایجاب می‌کند که علما و دانشمندان حوزوی بخش فراوانی از تحقیق و تدریس خود را به این مسئله اختصاص دهند و به صورت فقیهانه و به عبارتی فقه جواهری در همه ابعاد سیاسی و اقتصادی و روابط داخلی و خارجی بپردازند؛ زیرا مباحث حکومتی از مصادیق بارز «اما الحوادث الواقعة» است که در این روایت ارجاع به روایان احادیث و علما شده است که هم حکومت و هم مردم موظف به رجوع به آنها هستند و باید علما و فقها هم وظیفه هدایت و راهبری مردم را با استفاده از منابع و مآخذ اصیل عهده‌دار شوند.

سفیر اسبق ایران در واتیکان ادامه داد: البته بحث در زمینه فقه سیاسی و فقه حکومتی کار دشواری است؛ زیرا درباره صوم و صلاه بسیار کار و تفقه شده است، اما تحقیق درباره مسائل حکومتی و سیاسی کمتر انجام شده است که کاملاً ضروری و لازم است.

وی در پاسخ به این سؤال که آیا تاکنون کرسی‌های آزاداندیشی در حوزه شکل گرفته است یا خیر؟ گفت: باید توجه داشت که آزاداندیشی در هر علمی باید بر پایه اصول و مبانی درست شکل بگیرد؛ مثلاً آزاداندیشی در پزشکی باید بر اساس اصول و مبانی پزشکی و بهداشت صورت بگیرد و الا آزاداندیشی جاهلانه خطرناک است، در علوم حوزوی هم آزاداندیشی باید بر پایه مبانی فهم صحیح صورت بگیرد؛ مثلاً در تفسیر باید بر مبنای فهم صحیح قرآن کریم باشد و در فقه بر مبنای کتاب و سنت و اجماع و عقل صورت بگیرد.

رئیس دانشگاه حکمت رضوی اظهار کرد: به طور خلاصه آزاداندیشی باید عالمانه باشد که این گونه آزاداندیشی همواره در حوزه‌های علمیه بوده است به طوری که طلاب سطوح عالی در انتخاب استاد و سؤال از استاد و اشکال و نقادی نیز آزاد بوده‌اند و هستند تا جایی که در دروس خارج ممکن است یک طلبه جوان اشکال خود را مطرح کند و استاد که امکان دارد مرجعی عالیقدر با میلیون‌ها مقلد باشد با سماحت و بزرگواری هرچه تمام به او پاسخ بدهد و حتی اگر سؤال او

عالمانه و منطقی باشد مورد تشویق استاد قرار گیرد.

پرداختن مراجع به مسائل مستحدثه؛ گامی در ایجاد کرسی آزاداندیشی فقه

حجت الاسلام و المسلمین محمدهادی عبد خدایی، مدیر مدرسه علمیه جعفریه مشهد مقدس و رئیس دانشگاه حکمت رضوی

از نظر

علمی ضرورت دارد برای طلاب فاضل امکانات دانشگاهی فراهم شود به طوری که بتوانند در رشته‌های ضروری و مربوط به حکومت؛ مانند علوم سیاسی و اقتصاد وارد دانشگاه‌ها بشوند تا با فراگیری این علوم به صورت سیستماتیک و اجدهر دو جهت باشند؛ هم فقه عمیق اسلامی و هم معلومات روز کار بردی را فرا بگیرند تا بتوانند نیازهای حکومت را بر طرف سازند بلکه لازم است رشته‌ها و دانشکده‌های جدیدی در این جهت ایجاد شود.

در هر زمینه کرسی مستقلی ایجاد شود که به موضوعات اعتقادی، سیاسی و... بپردازد

سفیر اسبق ایران در واتیکان در پاسخ به این سؤال که زمینه ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی در حوزه چه جایی است؟ گفت: عمده این بحث در سطوح خارج است؛ چرا که طلبه باید از پختگی و دانش نسبی برای ورود به این مسائل برخوردار باشد و امروز به مقتضای وسعت علوم به ویژه در بستر حکومت اسلامی این ضرورت احساس می‌شود که باید در هر زمینه‌ای کرسی مستقلی ایجاد شود که به موضوعات مختلف اعتقادی، سیاسی و اقتصادی بپردازد و افرادی در این زمینه به صورت تخصصی پرورده شوند همان طور که امام صادق(ع) شاگردانی با تخصص‌های

گوناگون به صورت جداگانه تربیت می‌کردند؛ به عنوان مثال زراره و محمد بن مسلم در فقه تخصصی داشتند و هشام بن حکم و هشام بن سالم در اعتقادات متخصص بودند.

رئیس دانشگاه حکمت رضوی درباره اهمیت ایجاد این کرسی‌ها ابراز کرد: لزوم ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی از ضروریات نظام جمهوری اسلامی است؛ زیرا یک نظام ارزشی که بر پایه اسلام و ارزش‌های آن بنا شده است باید توسط فقها و حوزه‌های علمیه تغذیه شود که به صورت منسجم و عالمانه نسبت به اسلام کار کنند و حتی صاحب نظر باشند.

طرح‌های متعدد و گوناگونی در ابعاد مختلف حکومتی برای کشورهای منطقه ارسال شود

عبد خدایی ادامه داد: با توجه به اینکه شکوه بیداری اسلامی را در کشورهای دیگر مشاهده می‌کنیم و از آنجا که آغازگر این بیداری، رهبری امام(ره) و حوزه‌های علمیه و قیام مردم ایران بوده است اکنون انتظار می‌رود طرح‌های متعدد و گوناگونی در ابعاد مختلف حکومتی و نیازهای آن به زبان‌های مختلف به ویژه عربی منتشر شود و راهگشای مشکلات آنها باشد که متأسفانه با توجه به نیاز مبرم آنها بسیار ضعیف بوده‌ایم.

استاد سطوح عالی حوزه علمیه خراسان در پاسخ به این پرسش که چرا تاکنون این کرسی‌ها رونق نگرفته است؟ تشریح کرد: البته فعالیت‌های کمی صورت گرفته است و مؤسساتی نیز عهده‌دار رشد و ارتقای طلاب و محصلان علوم دینی هستند ولی نسبت به نیاز، بسیار اندک و روند حرکت بسیار کند است و همکاری‌ها نیز کم‌رنگ است؛ به عنوان مثال پس از انقلاب، حوزه‌های علمیه به صورت مستقیم تأمین‌کننده یک سوم نیروی انسانی قوه قضائیه بوده است و کمک‌هایی هم به دو قوه دیگر انجام داده است و طلاب در زمینه عقیدتی - سیاسی

نیز خدمات خوبی ارائه کرده‌اند، ولی متأسفانه تاکنون همکاری خوبی با حوزه‌های علمیه در تأمین این نیروها صورت نپذیرفته است.

رئیس دانشگاه حکمت رضوی تصریح کرد: از نظر علمی ضرورت دارد برای طلاب فاضل امکانات دانشگاهی فراهم شود به طوری که بتوانند در رشته‌های ضروری و مربوط به حکومت؛ مانند علوم سیاسی و اقتصاد وارد دانشگاه‌ها بشوند تا با فراگیری این علوم به صورت سیستماتیک واجد هر دو جهت باشند؛ هم فقه عمیق اسلامی و هم معلومات روز کاربردی را فرا بگیرند تا بتوانند نیازهای حکومت را برطرف سازند بلکه لازم است رشته‌ها و دانشکده‌های جدیدی در این جهت ایجاد شود.

مدیر مدرسه علمیه جعفریه افزود: از طرفی دیگر ضرورت دارد در کنار دانشمندان حوزوی، دانشمندان دانشگاهی نیز همکاری و همفکری لازم را داشته باشند، این صحیح نیست پس از ۳۲ سال از پیروزی انقلاب اسلامی هنوز اقتصادی بیمار بر جامعه حاکم باشد که اهداف اسلامی در آن مورد غفلت قرار بگیرد و از سویی دیگر ضرورت دارد فقها و مراجع، بخشی از تحقیق و تدریس خود را اختصاص بدهند به مسائل مستحدثه و مورد ابتلایی که تاکنون روی آنها تحقیق و تدبیر صورت نگرفته است و برای حکومت و نظام اسلامی ضرورت دارد.

ایجاد کرسی آزاداندیشی
فقه در غیر مواضع حوزوی
نوعی عوام‌فریبی است

حجت‌الاسلام و المسلمین محمدحسین مهدوی‌مهر،
رئیس جامعه‌المصطفی (ص) مشهد مقدس

ولی اگر نتوانیم چنین کنیم افکار بنیادین ما مورد حمله قرار می‌گیرد و موجب این می‌شود که فکر مخالف جایگزین فکر بنیادین شود.

رئیس مؤسسه تخصصی امام سجاد(ع) گفت: در حال حاضر هر چند کرسی‌هایی در حوزه به صورت آکادمیک و سنتی فعال است ولی با توجه به سیل ورود داده‌ها از طریق سایت‌ها و مجلات و دشمن، این کرسی‌ها جوابگوی این مسئله نیست و ما در حال عقب‌نشینی هستیم و موضع انفعالی و دفاعی گرفته‌ایم در حالی که اگر رویه گذشتگان را پیش می‌گرفتیم و اشکالات را در جایی مطرح، و پاسخ می‌دادیم اکنون بسیاری از مسائل چالش برانگیز جامعه را پاسخ داده بودیم. وی در ادامه افزود: ایجاد این کرسی‌ها در غیر مواضع مربوط به خودش که تخصص پاسخگویی به این مسئله را ندارند از آسیب‌های ایجاد این کرسی‌ها است و طرح مسائل فقهی در جایگاه‌هایی که تخصص ندارند همانند برخی دانشگاه‌ها، نوعی عوام‌فریبی است و نتیجه این می‌شود که وقتی آن فرع و مسئله فقهی مطرح می‌شود تا آن کرسی مورد نظر بخواهد جوابی مطرح کند، بسیاری از زیرساخت‌های فکری دانشجویان عوض می‌شود و اگر بعد از آن جواب صحیح هم عرضه شود آن را به سختی قبول خواهد کرد. این مدرس علوم حوزوی گفت: حوزه باید پیشگام در این عرصه باشد و با توجه به اینکه ما در حکومت اسلامی که با فقه اداره می‌شود، زندگی می‌کنیم باید این کرسی‌ها را ایجاد کنیم تا با ایجاد آن، مسائل مختلفی که حکومت اسلامی را به چالش می‌کشاند از قبل طرح کنیم و به آنها پاسخ گفته باشیم.

حجت‌الاسلام و المسلمین محمدحسین مهدوی‌مهر، رئیس جامعه‌المصطفی(ص) العالمیه مشهد مقدس در خصوص ضرورت ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه و سابقه آن گفت: سابقه این مسئله به زمان ائمه معصومین(ع) باز می‌گردد؛ احتجاجات امام صادق(ع) و امام باقر(ع) و گفت‌وگوها و دیالوگ‌های دینی مطرح‌شده نشان از آزاداندیشی در زمان ائمه معصومین(ع) است به طوری که خصوصاً در زمان امام صادق(ع) دانشمندان از اطراف و اکناف عالم به حضور امام(ع) می‌رسیدند و مطالب‌شان را صریح و واضح بیان می‌کردند و حضرت هم با سه صدر به آنها جواب می‌دادند.

مهدوی‌مهر ادامه داد: در زمان حضرت علی(ع) که حضرت با افکار مخالفی مواجه بودند و به آنها پاسخ می‌دادند همین مسئله باعث شد که اصحاب حضرت به صورت علمی دنبال این بودند که کرسی‌هایی را ایجاد کنند و افکارشان را مطرح کنند و پاسخ بگیرند، بسیاری از روایت‌ها مانند زراره، ابن ابی عمیر و هشام از کسانی بودند که غالباً با مسئله‌محور کردن مسائل فقهی و عقاید و دریافت پاسخ از ائمه(ع) زمینه آزاداندیشی را فراهم می‌کردند.

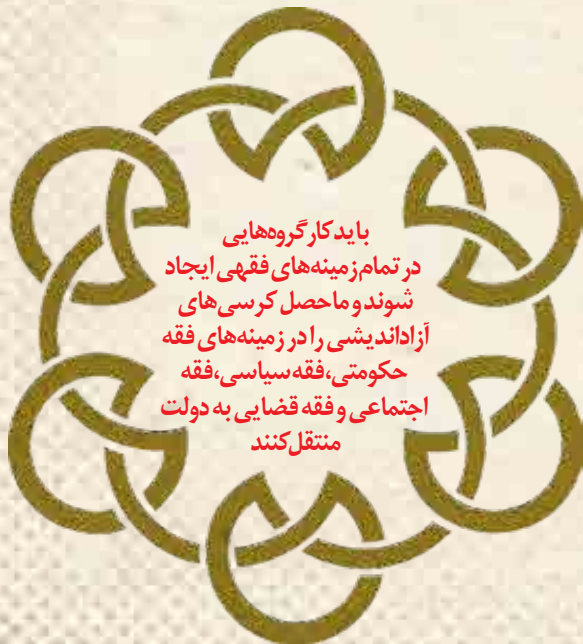
رئیس جامعه‌المصطفی(ص) العالمیه مشهد مقدس اضافه کرد: قضیه آزاداندیشی پیش رفته و در زمان شیخ کلینی، شیخ طوسی و خواجه نصیرالدین طوسی و بزرگان دیگر وجود داشته که از متن‌های کتب خودشان، دیالوگ‌های مختلفی بین آنها می‌بینیم که نشانگر وجود روحیه آزاداندیشی بوده است.

وی تصریح کرد: در دوره معاصر به ویژه در صد سال اخیر در زمینه فقه، آزاداندیشی در دروس خارج طرح و مطرح می‌شده اما نمی‌خواهم بگویم درس خارج کرسی بوده است ولی جایی بوده که مسائل اجتماعی فقهی جامعه مطرح، و پاسخ داده می‌شد؛ پس در حوزه علمیه سابقه ممتد کرسی‌های آزاداندیشی را از زمان ائمه معصومین(ع) تاکنون داشته‌ایم و همه علما به این نکته توجه داشته‌اند و اغلب به صورت مسئله‌محور وارد مسائل مختلف می‌شده‌اند و اگر نظر مخالفی هم نمی‌بود خودشان نظر مخالفی طرح می‌کردند و به آن پاسخ می‌دادند.

مهدوی‌مهر ادامه داد: اگر به کتاب «لمعة‌الدمشقیة» رجوع کنید خیلی از مسائلی که طرح شده مسائلی است که شهید ثانی و شهید اول احتمال می‌دادند که اگر چنین مسئله‌ای به وجود بیاید چه باید کرد و با توجه به آیات و روایات به آن پاسخ داده‌اند؛ از مبحث طهارت بگیرد تا حدود و دیات، خیلی از مسائل به نحوی بوده است که اصلاً شاید اتفاق نیفتاده تا آن زمان ولی آن بزرگواران به خاطر مسئله‌محور بودن آن موضوع به آن پاسخ داده‌اند.

کرسی آزاداندیشی محل بیان نظرات مخالف است تا راه‌های استحکام افکار بنیادین را فراهم کنیم

وی درباره ضرورت و اهمیت ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه اظهار کرد: ما اگر نتوانیم جایگاهی را ایجاد کنیم که در آن افکار متنوع و به خصوص مخالف با نظریات ما مطرح شود و پاسخ داده شود، یقیناً افکار صحیح ما مورد هدف قرار می‌گیرد؛ چرا که جامعه جوان ما آماده دریافت تمام فرکانس‌هایی است که به او می‌رسد و اگر ما بتوانیم موجی ایجاد، و برنامه‌ای تدوین کنیم که به افکار مخالف پاسخ داده شود و افکار بنیادین ما بر افکار جامعه تثبیت شود پیروز این میدان خواهیم بود

باید کار گروه‌هایی
در تمام زمینه‌های فقهی ایجاد
شوند و ما حاصل کرسی‌های
آزاداندیشی را در زمینه‌های فقه
حکومتی، فقه سیاسی، فقه
اجتماعی و فقه قضایی به دولت
منتقل کنند

وی در مقام بیان مثالی در جهت اهمیت ایجاد این کرسی‌ها برآمد و تبیین کرد: ایجاد این کرسی‌ها همانند آزمایش هواپیما در تونل‌های باد کارخانه هواپیماسازی است؛ کرسی‌های آزاداندیشی همانند تونل بادی است که هواپیما درون آن در مقابل طوفان‌های مختلف آزمایش می‌شود و ما اگر این کرسی‌ها را ایجاد نکنیم مانند این است که هواپیما بدون آزمایش در هوا قرار بگیرد.

امروزه پرداختن به تک‌تک فروع فقهی و حکومتی ضرورت دارد

رئیس جامعه‌المصطفی (ص) العالمیة مشهد مقدس ادامه داد: لزوم کرسی‌های آزاداندیشی فقه یک مطلب ضروری است به ویژه با توجه به اینکه امروز فرصت صبر نداریم و به تک‌تک فروع فقهی و حکومتی برای مسائل جدید نیاز داریم و باید باور کنیم که کرسی‌های آزاداندیشی فقه به استقبال حوادث رفتن است و ما را از موضع انفعال به موضع فعال می‌برد؛ البته نباید به صرف اینکه کسی نظری را مطرح کند و خلاف نظر مشهور باشد بلافاصله به او برچسب بزنییم، چه بسا ممکن است آن فرد خیرخواه باشد و حتی اگر دشمن هم باشد باز باید با او مواجه شویم؛ چرا که «دشمن دانا به از نادان دوست».

مهدوی‌مهر نداشتن سعه صدر از جانب برخی صاحب‌نظران را از مهم‌ترین عوامل عدم قبول و تأمل در فکر مخالف دانست و بیان کرد: باید کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه شکل بگیرد و این جایگاه مکانی باشد برای ارائه افکار نو و مخالف در حوزه، ولی متأسفانه می‌بینیم که این کرسی‌ها که در حوزه باید ایجاد می‌کردیم در فلان دانشگاه شکل می‌گیرد و مطلبی در آنجا مطرح می‌شود و چون در تخصص فلان دانشگاه نیست، جوابی برای نظریه مطرح شده ارائه نمی‌شود و آن نظریه مخالف به

جای نظریه بنیادین در ذهن جوان دانشجو و جامعه علمی کشور نقش می‌بندد در حالی که باید در حوزه و کرسی تخصصی فقهی مطرح شود و در همانجا به آنها پاسخ داده شود.

وی بسترهای ایجاد این کرسی‌ها را مؤسسات و نهادهای وابسته به حوزه دانست و عنوان کرد: مراکز گسترده‌ای که با مسائل جهانی نیز مواجه هستند همانند جامعه‌المصطفی (ص) که با طلاب خارجی و داخلی در ارتباطند شروع‌کننده‌های خوبی برای ایجاد این کرسی‌ها هستند، البته نباید از حوزه سنتی و مدل سنتی خودمان غافل شویم و باید برای طلاب جوان بر اساس سطح علمی آنها کرسی‌هایی را ایجاد کنیم و لازم نیست این کرسی‌ها در افق بالایی باشد و افراد خاص به آن دسترسی داشته باشند تا با رشد پله به پله روحیه نظریه‌پردازی در آنها شکل گیرد.

رئیس مؤسسه تخصصی امام سجاده (ع) مهم‌ترین عامل عدم ایجاد و رونق یافتن این کرسی‌ها را راحت‌طلبی علمی و آسودگی فکری بسیاری از اهل علم پس از پیروزی انقلاب دانست و عنوان کرد: ما پس از انقلاب گمان کردیم که به ساحل نجات رسیده‌ایم در حالی که به ساحل نجات رسیدن به معنای پایان کار نبود بلکه به معنای شروع کار بود و متأسفانه پس از ۳۲ سال می‌بینیم که در حوزه‌های فکری و فقهی دچار خلل‌هایی شده‌ایم که اگر آن روز غفلت نمی‌کردیم این خلأ حس نمی‌شد و دیگر نباید تامل کرد؛ به دلیل اینکه هر روز مسائل جدیدی ایجاد می‌شود که باید به آنها پاسخ دهیم.

مهدوی‌مهر در زمینه تعامل حوزه با دولت و قوای سه‌گانه اظهار کرد: یکی از اشکالات این است که روحانیت در حکومت به جای نظریه‌پردازی و طراحی ایدئولوژیک مبانی دینی، در حقیقت ابزاری برای اجرایی ساختن افکار اداری شده است؛ یعنی اگر روحانیت از رسالت اصلی خود که منع ایدئولوژیک بودن برای دولت است فاصله نمی‌گرفت، الان شاهد این بودیم که حوزه و نظام تعامل مستقیم و سازنده‌ای با هم داشتند.

رئیس جامعه‌المصطفی (ص) العالمیة مشهد مقدس در پاسخ به این سؤال که راهکار تعامل حوزه با قوای سه‌گانه چیست؟ تصریح کرد: باید کارگروه‌هایی در تمام زمینه‌های فقهی ایجاد شوند و ما حاصل کرسی‌های آزاداندیشی را در زمینه‌های فقه حکومتی، فقه سیاسی، فقه اجتماعی و فقه قضایی به دولت منتقل کنند و دولت هم موظف به لحاظ و اجرای این نظریات و افکار تولیدشده باشد، البته متأسفانه در حال حاضر با این که در دولت اسلامی هستیم ولی وقتی علما نظری را مطرح می‌کنند برخی دولتمردان به صراحت به نظریات علمای بزرگوار توجهی نمی‌کنند و این باعث می‌شود که انگیزه نظریه‌پردازی در امور فقهی نظام در علما و کارشناسان کم شود.

حجت الاسلام و المسلمین علی رضائی،
امام جمعه بیرجند

**ثمره آزاداندیشی
تقویت عقبه
فکری در برابر
دشمنان است**

برپایی کرسی آزاداندیشی مطالبه‌ای است که مقام معظم رهبری سال‌های سال از حوزه انتظار دارد ولی متأسفانه آنگونه که باید و شاید، متولیان امر اقدام نکرده‌اند؛ قدر مقام معظم رهبری را بدانیم؛ ایشان در برابر استکبار غرب و شرق ایستاده است؛ اندیشه امام(ره) دنیا را فتح می‌کند و ما باید عقبه را تقویت، و ایران و کشورهای اسلامی را تغذیه فکری کنیم، و این مهم جز با داشتن کرسی آزاداندیشی و به کارگرفتن و توانمند کردن نیروهایمان و به میدان آوردن و از همه توان استفاده کردن میسر نمی‌شود.

حجت‌الاسلام و المسلمین علی رضائی، امام جمعه بیرجند، آزاداندیشی را جان‌مایه اسلام دانست و گفت: اصلاً دین زوربردار نیست، فلسفه آمدن دین این است که انسان مختار باشد؛ نقطه عطف عالم این است که انسان مختار است، و اختیار یکی از مبانی آزادی است، هویت دین این است که انسان با اختیار و آزادی انتخاب کند و اعمالی را انجام دهد و در مسیر کمال قرار گیرد؛ کسانی که می‌گویند دین جبری و زوری است، هویت دین را نفهمیده‌اند؛ چون در عالم، انسان اختیار دارد و دین مبنای آزادی او می‌شود.

وی آزادی را دارای دو بعد دانست و گفت: حداقل به قول غربی‌ها آزادی دو گونه است؛ «یک آزادی از» و «یک آزادی در»، آزادی از، به معنای این است که ما موانعی جلوی راهمان است؛ مثلاً زندانی شده‌ایم و می‌خواهیم از اتاق بیرون برویم، این می‌شود آزادی از دست ستمگران، زورگویان، همه نیروهایی که مانع کمال ما می‌شوند؛ در این آزادی ما با غربی‌ها شریک هستیم غربی‌ها هم همین‌رامی‌گویند.

عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی افزود: وقتی که از آن محدوده و زور خلاص شدیم، از دست ستمگران رهایی پیدا کردیم، حال باید چه کار انجام بدهیم، اینجا دیگر غرب مهندسی ندارد، غرب اندیشه ندارد؛ در روایات هم داریم، اگر در شرق و غرب عالم سنگی پیدا شود و به محرومی بخورد گناهی به گردن آنهاست که اسلام را منحرف کرده‌اند؛ پس معلوم است در حاکمیت اسلام، انسان‌ها به نهایت امکانات مادی می‌رسند و بعد که به این امکان رسیدند؛ چون نمی‌خواهند دنیا یک پرورشگاه باشد، زمانی که به این امکانات رسیدند، زمینه عروجشان به آسمان یا ملکوت فراهم می‌شود.

رضایی افزود: چون انسان تا گرسنه است دین و ایمان ندارد؛ یعنی به فکر حل مشکلاتش است، همیشه مستکبران عالم مردم را گرسنه نگاه می‌دارند تا سرگرم شده و اصلاً به فکر مقام انسانی خود نیفتند؛ لذا ما در روایت داریم که برخی می‌گفتند یاران حضرت عیسی (ع) روی آب راه می‌رفتند، معصوم (ع) فرمودند: «اگر یقین پیدا می‌کردند روی هوا راه می‌رفتند.» پس معلوم است؛ بدون امکانات می‌شود روی هوا راه رفت.

عضو مرکز اعزام مبلغ به دانشگاه‌ها عنوان کرد: فرموده‌اند که وقتی سوار کشتی و ماشین می‌شوید حمد خدای کنید که این را در اختیار من قرار داده است، فرمان ماشین در دست من است به هر سمتی که خواسته باشم این فرمان ماشین با خواسته من حرکت می‌کند؛ قرآن کریم می‌فرماید: «سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ» آسمان‌ها و زمین کجاست؟ باطن اینها چه هست؟ اینها را مسخر شما قرار داده، از عالم چیزی نمی‌دانیم؛ بشر باید به جایی برسد که جام جهان‌نما و خلیفه خدا شود.

امام جمعه بیرجند با بیان اینکه در درون و جان‌مایه دین، آزادی است، گفت: زمانی بحث آزادی تفکر است و آزادی تفکر قابل زور نمی‌شود تا انسان را در حصر و حصار کنند؛ امکان ندارد اندیشه را کسی انحصار کند؛ چون اندیشه انحصاربردار نیست.

مسئول شورای عالی برنامه‌ریزی حوزه علمیه خراسان جنوبی با بیان اینکه حوزه‌های علمیه را از آن جهت حوزه علمیه می‌گوییم که جمعی هستند که محورشان علم واقعی و حقیقی است و نه علم سکولار، تصریح کرد: این علم، علمی است که در قرآن به آن علم نامیده شده است؛ علمی که از اول معلوم است که جهت دارد است علمی که یکی از منابع شناخت خداست.

این نویسنده، آزاداندیشی را از اصلی‌ترین بنیان‌های حوزه‌های علمیه دانست که همیشه در حوزه‌های علمیه بوده و هست، و گفت: منظور رهبر عظیم شأن انقلاب از برپایی کرسی‌های آزاداندیشی این است که شما بیاید این را گسترش بدهید؛ روشمند کنید؛ خیلی از قل و زنجیرها را خودمان درست کرده‌ایم.

رضایی با اعلام اینکه علم از منظر قرآن، علوم اصطلاحی که در حوزه تدریس می‌شود؛ مثل فقه، اصول، کلام و... نیست، تشریح کرد: علمی از نظر قرآن علم است که منبع شناختی باشد؛ همان علم به معنای ساینس؛ یعنی علم معرفت که از منابع شناخت است؛ شناخت دارای سه منبع است؛ یکی علم به معنای ساینس، علمی که اعم است؛ علمی که یکی از منابع شناخت است؛ این علم هم شامل علوم تجربی می‌شود و هم غیر تجربی؛ لذا انتظار می‌رود که حوزه علمیه به معنای واقعی این اندیشه بلند مقام معظم رهبری و هدیه الهی را گسترش دهد.

استاد حوزه علمیه گفت: برپایی کرسی آزاداندیشی مطالبه‌ای است که مقام معظم رهبری سال‌های سال از حوزه انتظار دارد ولی متأسفانه آنگونه که باید و شاید، متولیان امر اقدام نکرده‌اند؛ قدر مقام معظم رهبری را بدانیم؛ ایشان در برابر استکبار غرب و شرق ایستاده است؛ اندیشه امام (ره) دنیا را فتح می‌کند و ما باید عقبه را تقویت، و ایران و کشورهای اسلامی را تغذیه فکری کنیم، و این مهم جز با داشتن کرسی آزاداندیشی و به کارگرفتن و توانمند کردن نیروهایمان و به میدان آوردن و از همه توان استفاده کردن میسر نمی‌شود.

حجت‌الاسلام والمسلمین سیدجعفر حسینی یگانه، مسئول دفتر سیاسی حوزه علمیه خراسان، در راستای سخنان اخیر مقام معظم رهبری در جمع خبرنگاران رهبری و تأکید ایشان بر ایجاد کرسی آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه در تشریح این سؤال که مهم‌ترین دلیل طرح مباحث ولایت فقیه از سوی رهبر معظم انقلاب در این جلسه چه بوده است؟ گفت: این مسئله ناظر به چند مطلب است؛ حساسیت و اهمیت ولایت فقیه؛ یعنی کسی که این مسئولیت را قبول می‌کند، هیچ امتیازی برای او نخواهد بود که با تکیه زدن به این جایگاه برای خود مقام و ارزشی قائل شود، بلکه وظیفه بسیار خطیر و بزرگی است که باید ضمن انجام وظیفه، تمام خطرات را به خود خرید و در برابر مشکلات صبر و پایداری به خرج دهد.

مسئول دفتر سیاسی حوزه علمیه خراسان با بیان اینکه در این جایگاه بحث از مقام و منصب نیست، اظهار کرد: در اینجا فقط بحث وظیفه است و بس؛ همانطور که حضرت امیرالمؤمنین (ع) از ابن عباس سؤال فرمودند که این کفش چه ارزشی دارد، گفت: هیچ. حضرت فرمودند: رهبری من بر شما از این هم ارزشش کمتر است، اگر این جایگاه رهبری ارزشی دارد، ارزشش به این است که حق برقرار و باطل نابود شود.

وی افزود: اهمیت جایگاه ولی فقیه و حساسیت انتخاب رهبری توسط خبرنگاران ملت، نشان از حساسیت و عظمت این جایگاه دارد و به لحاظ حساسیت جایگاه باید آن را همراه ابزار و وسایل روز پیش برد و با تدبیر، نیازهای جامعه بشری را پاسخ گفت.

حسینی یگانه در ارائه تفسیر درست ولایت مطلقه فقیه تصریح کرد: امام خمینی (ره) در کتاب «ولایت فقیه» برای ولی فقیه دو شرط اساسی بیان می‌کنند؛ علم به قانون و عدالت؛ این افزون بر آن مواردی است که امیرالمؤمنین (ع) در نهج‌البلاغه نسبت به فقها بیان داشته‌اند که عبارت است از مخالف با هوای نفس و نداشتن حب دنیا و مواردی از این قبیل.

مسئول دفتر سیاسی حوزه علمیه خراسان افزود: با نگاه دقیق به آیات و روایات و سیره اولیا و انبیاء (ع) معنا و تفسیر دقیق و صحیح ولایت فقیه به وضوح روشن می‌شود و می‌توان فهمید که در آیات و روایات هیچ کم و کاستی در این جایگاه مشاهده نمی‌شود. روایتی در «تحف‌العقول» است که مقام معظم رهبری هم به آن اشاره داشتند که مجاری تمام امور و احکام در دست علما است؛ قسمت اول این روایت درباره امر به معروف و نهی از منکر است، اما قسمت دوم ناظر بر ولایت فقیه است و مشخصاً ناظر به بحث وظیفه ولی فقیه است؛ ذکر این روایات در تحف‌العقول که کتابی است اخلاقی تربیتی نیز در واقع ناظر بر حکومت سیاسی مکتب اسلام است.

کرسی آزاد اندیشی فقه مبنای نظام‌سازی ولایی رامی آراید

عده‌ای از روی جهل کارایی ولایت فقیه را محدود در مسائل خاص دانستند

وی در پاسخ به این پرسش که تفسیر نادرست از ولایت فقیه که از اول انقلاب مطرح شده چیست؟ عنوان کرد: بعد از پیروزی انقلاب، عده‌ای از روی جهل و بی‌اطلاعی ولایت ولی فقیه را محدود در مسائل خاص دانستند که به زعم آنها، هر کس می‌توانست در این جایگاه

حجت‌الاسلام والمسلمین سیدجعفر حسینی یگانه،
مسئول دفتر سیاسی حوزه علمیه خراسان

بزرگان به نظام‌سازی، نگاه مثبتی است، اما همتشان محکم و استوار به نظر نمی‌رسد؛ چرا که با گذشت بیش از سه دهه از انقلاب، نیاز بشری به نظام‌سازی ولایی احساس می‌شود، اما بزرگان حوزه با حرکت و بیداری اسلامی که در نقاط مختلف دنیا به وقوع می‌پیوندد همراهی و همخوانی ندارند، امروز اگر بزرگان حوزه با فکر و اندیشه امام(ره) بیشتر آشنا شوند و به فکر ترمیم و تصحیح و تکمیل حرکت آن پیر سفر کرده باشند، می‌توانند بیداری اسلامی که در دنیا به وجود آمده را رهبری و اشباع، و نیازهای حکومتی با نظام‌سازی دینی آنها را برآورده کنند.

مسئول دفتر سیاسی حوزه علمیه خراسان در پاسخ به این پرسش که چرا مقام معظم رهبری از حوزه گلایه کردند؟ تصریح کرد: **علت گلایه رهبر معظم انقلاب از حوزه علمیه بدین جهت است که حوزه و بزرگان حوزه تا کی می‌خواهند همان راه و روش قدما را دنبال کنند و اینکه چرا بزرگان حوزه تاکنون نخواستند در نظام درسی، مباحث فقهی ولایت فقیه را مطرح کنند و نسبت به نظام‌سازی دینی و ولایی و طرز حکومتی مکتب اسلام بحث کنند.**

وی رسالت اساتید و طلاب حوزه در این باره را اینگونه بیان کرد: رسالت اساتید و طلاب به این است که چراغ هدایتی امام(ره) را که با فداکاری و از خودگذشتگی آن را روشن، و شهدا با خونشان نیروی هدایتی آن را افزون کرده‌اند پرفروغ نگهدارند و با حرکت جهادگونه علمی، کرسی‌های مباحث فقه حکومتی الهی را استخراج و با طلاب به بحث گذاشته و آنها را به وضوح به قوانین شرع آشنا کنند، تا طلاب مکتب امام صادق(ع) بعد از آشنایی و تکمیل فقه، حکومت ولایی را با ابزار روز جامعه به بشر معرفی، و نیازهای مردم را برآورده کنند.

حسینی یگانه در پایان سخنان خویش در تشریح این سؤال که عدم ورود حوزه به این عرصه چه

مشکلاتی به همراه دارد؟ گفت: **اگر علما و طلاب در این عرصه وارد نشوند و نسبت به نظام‌سازی ولایی کوتاهی کنند، خود باید در پیشگاه الهی پاسخگوی شکنجه‌ها، زندان‌ها، تبعیدها، و شهادت انسان‌هایی که برای نجات بشر زیر یوغ استکبار نرفته‌اند، باشند؛** وظیفه حوزه علمیه در حقیقت این است که باید برای برقراری حکومت اسلامی در سراسر جهان زمینه‌سازی کند و زمینه‌ظهور آن حضرت(عج) را با زمینه‌سازی حکومت الهی فراهم، و مردم را برای اطاعت در سایه حکومت ولایت فقیه از آن امام معصوم(عج) آماده سازد.

قرار گیرد و اظهار نظر کند؛ در سال‌های اول انقلاب بنی صدر در جمع دانشجویان دانشگاه ادبیات مشهد گفت که من مخالف ولایت فقیه نیستم بلکه با استبداد فقیه مخالف هستم و این نشان از جهل و عدم اطلاع او از ولایت فقیه داشت و الا هر کسی که نسبت به جایگاه ولی فقیه و شخص ولی، شناخت داشته باشد و حدود و اختیارات ولی را مطالعه کرده باشد این‌گونه سخنی بر زبان نمی‌آورد.

این مدرس حوزه در تبیین این مسئله که آیا موضوع ولایت مطلقه فقیه قبل از امام خمینی(ره) نیز مطرح شده است؟ گفت: بله، بوده، ولی نه به صورت تفصیلی بلکه اجمالاً مطرح بود؛ فقهای بزرگوار قبل از امام راحل به تناسب، ولایت فقیه را در موارد مختلف مورد بحث قرار داده‌اند؛ لکن قدمای از علما به لحاظ عدم احساس نیاز مفصل وارد این بحث نشده‌اند به همین جهت بحث جامع و مفصلی در کتب مشاهده نمی‌شود؛ علت اصلی هم شرایط اجتماعی حاکم و سلطه حکومت‌ها و مهیا نبودن شرایط بوده است.

وی در ارائه تفسیری از انعطاف‌پذیری دستگاه ولایت که مقام معظم رهبری بیان فرمودند، تشریح کرد: اینکه ایشان انعطاف‌پذیری را مطرح فرمودند ناظر به مطلب قبل از این جمله است که امام راحل نظرشان این بود که ولایت مطلقه فقیه در قانون اساسی درج شود؛ به نظر ایشان فرقی بین ولایت مطلقه فقیه و ولایت ائمه معصومین(ع) نیست و ولایت فقیه در حقیقت حکومت و اداره بر اساس قوانین شرع مقدس است و اطاعت از او امر حکومتی بر همه لازم‌الاجرا است حتی اگر امامی باشد در کنار امامی دیگر؛ همانند حضرت امیر(ع) و حسنین(ع)؛ به عینه می‌بینیم که مراجع عظیم شأن در مقابل ولی فقیه از خود تواضع و فروتنی نشان دادند و همیشه به حمایت و پشتیبانی از ایشان اقدام می‌کنند.

وی افزود: بدین جهت است که معظم‌له می‌خواهند بفرمایند مقامات معنوی، جدا از وظیفه است و مقام حکومت، مقام حکومت الهی است که گاهی در لسان ائمه معصومین(ع) از آن به ولایت تکوینی یاد می‌شود و چون ولی فقیه جایگاه رفیع حکومتی دارد، می‌تواند مقامات معنوی را کسب کند و ممکن است در مسیر نظام‌سازی بر اساس مبانی فقهی ایجاد شده هر روز نیاز به تکمیل و ترمیم و اصلاح داشته باشد تا اشتباهات صورت گرفته در مسیر کار به مسیر اصلی خود بازگردد که با واریس و مخالفت با هوای نفس، دستگاه ولایت را حفظ و حراست کرده تا پیشرفت‌ها مانع از ارزش‌ها نشود.

حسینی یگانه در تشریح این سؤال که منظور از مکتب و اسلام چیست؟ اظهار کرد: مکتب مکان تعلیم و تعلم، و اسلام به معنای تسلیم شدن و منظور از مکتب اسلام بعد از فراگیری و دانش‌افزایی در مقام اطلاعات‌پذیری باید تسلیم ولایت باشی و بس.

نگاه بزرگان به نظام‌سازی، نگاه مثبتی است، اما همتشان محکم و استوار به نظر نمی‌رسد

مدرس حوزه علمیه خراسان در توضیح این سخن که به نظر می‌رسد امام راحل اولین فقهی بودند که دست به نظام‌سازی زدند، گفت: البته قبل از امام راحل جسته و گریخته در این زمینه اقداماتی انجام گرفته بود لکن به ظهور نرسید و اجازه ورود فقها و علما به این عرصه داده نشده بود و کسی جرئت نظام‌سازی پیدا نکرد یا اگر هم می‌کرد طاغوتیان زمینه نابودی او را فراهم می‌کردند.

وی در تبیین نگاه بزرگان حوزه به مسئله نظام‌سازی بیان کرد: نگاه

پردامنه شدن مسائل فقهی بر ضرورت ایجاد کرسی آزاداندیشی افزوده است

حجت الاسلام والمسلمین سیدرضا مؤدب،
رئیس انجمن قرآن پژوهی حوزه های علمیه

حجت الاسلام والمسلمین سیدرضا مؤدب، رئیس انجمن قرآن پژوهی حوزه های علمیه، در خصوص سخنان مقام معظم رهبری در جمع خبرگان رهبری و تأکید ایشان بر ایجاد کرسی های آزاداندیشی فقه در حوزه های علمیه و نیاز جامعه به فقه حکومتی ابراز کرد: بحمدالله در حوزه های علمیه شیعه همانند نجف، قم، خراسان و... از نظر ارائه مطالب و دیدگاه از دیرباز فضای آزاداندیشی حاکم بوده است، اگرچه به این اصطلاح نو و جدید نبوده است، اما ارائه دیدگاهها و مسائل نو در حیطه مسائل اجتماعی و سیاسی و شرعی اگرچه خلاف معروف بوده با عنوان قول شاذ مورد توجه فقها بوده است.

حاشیه‌نویسی و تقریر دروس؛ نماز

آزاداندیشی و علم در حوزه

رئیس انجمن قرآن‌پژوهی حوزه‌های علمیه افزود: حاشیه‌نویسی و تقریر دروس از قدیم الایام به نوعی نماد آزاداندیشی و نماد علم حوزه بود و این حاشیه‌ها مورد نقد اندیشمندان و دیگران قرار می‌گرفت و از طرفی مایه افتخار فردی بود که حاشیه و تقریر می‌نوشت است و سنبل و نماد علمی آن فرد به حساب می‌آمد که این حاشیه‌نویسی و تقریرنویسی در دانشگاه بسیار کم مشاهده می‌شود و اگر هم بوجود آمده است از حوزه به سمت دانشگاه سرایت کرده است.

مؤدب تصریح کرد: در بحث فقه باب‌های بسیاری همچنان نامفتوح است به عنوان مثال در بحث صلاة بیش از ۵ هزار فرع فقهی وجود دارد که مجتهد باید در هر فرع اجتهاد کند البته ممکن است اختلاف نظر داشته باشند با این وجود این خیل عظیم مسائل نوظهور فقهی نیاز به توسعه، و گسترش این کرسی‌ها را می‌طلبد.

این استاد حوزه و دانشگاه با تأکید بر اینکه نیاز به موضوع و نوسازی و بازسازی و ایجاد این کرسی‌ها نیز از مسائل دیگری است که باید به آن پرداخته شود، اذعان کرد: در گذشته موضوع بسیار کم بوده است ولی امروزه مسائل بسیاری بوجود آمده است که باید فقیه به آن‌ها پاسخ بدهد، به هر حال همه دنیا مسلمان دارد و باید مسلمان به وظیفه‌اش عمل کند و چگونگی این انجام به عهده فقیه است که فرد بطور باید عمل کند؟ چگونگی مصداق یک عبادت در شرایط به عهده فقیه است که یک مسلمان باید با توجه به شرایط خودش و مکانش بتواند عبادتش را روان، و با توجه به شرایط هر فرد عمل کند.

مؤدب در پایان سخنانش گفت: این مسائل نیاز به ایجاد کرسی آزاداندیشی دارد

و امروزه دروس خارج بسیاری در حوزه است که با هم به رقابت می‌پردازند ولی این دروس باید نهادینه و به روز بشوند و در نشریات علمی منتشر بشوند، علاوه بر این در پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و فناوری ثبت شود و به صورت جهانی و بین‌المللی به زبان‌های مختلف منتشر شود؛ چرا که بسیاری از کشورها همچون چین که صد میلیون مسلمان دارد نیازمند طرح این مسائل هستند.

معاون پژوهش دانشگاه قم در خصوص ضرورت ایجاد این کرسی‌ها گفت: قطعاً ایجاد این کرسی‌ها می‌تواند تأثیر و تحول بالایی در حوزه و احکام و قوانین اجتماعی داشته باشد؛ به عنوان مثال در بحث نماز مسافر مبنای فقهی بسیاری از فقها درباره قصر و شکسته شدن نماز این است که فرد بر اساس طی ۲۴ کیلومتر مسافت نمازش شکسته می‌شود، ولی بر اساس این آزاداندیشی در حوزه، مینا و ملاک برخی فقها بر اساس روایات این بوده است که علت شکسته شدن نماز مسافر «سفر یوم» یعنی یک روز کامل بوده است که در آن زمان با توجه به اینکه امکانات نبوده و مسافرت‌ها کند انجام می‌شده است، چه بسا فردی در یک روز بیست کیلومتر طی می‌کرده است ولی امروزه با پیشرفت علم یک فرد می‌تواند هزار کیلومتر و چه بسا بیشتر را طی کند پس طبیعتاً مسافرت فردی که به شهرهای نزدیک همچون تهران به کرج یا تهران به شاهرود سفر می‌کند با این مینا کامل است و در ماه رمضان هم روزه‌اش کامل خواهد بود، پس با این تفاسیر می‌بینیم که این نظریه‌ها چقدر می‌تواند در بسیاری از احکام تحول ایجاد کند و احکام فردی و اجتماعی را تحت سیطره خودش قرار بدهد.

وی گفت: حضرت امام خمینی (ره) معتقد بودند که در فقه باید به شیوه جواهری عمل کرد؛ یعنی نقش زمان و مکان در فقه را بسیار جدی بدانیم و بر اساس همین دیدگاه امام (ره) احکام بسیاری از مسائل در زمان و مکان همانند تهران که بلاد کبیره است با شهرهای دیگر می‌تواند متفاوت باشد و مبنای نقش زمان و مکان در تحول مسائل اجتهادی در حوزه‌ها بسیار تأثیرگذار باشد و بسیاری از فقها به سمت فتوایی بروند که مبنای آنها بر این باشد که زندگی مردم به سختی نیفتد ضمن اینکه مسائل عبادی را هم انجام بدهند.

عضو انجمن علوم قرآن و حدیث ایران با بیان اینکه حوزه‌های علمیه پایگاه‌های آزاداندیشی بوده، اظهار کرد: هر زمان حکومت و دولت و زمامداری در اختیار فقها و یا دوستداران دین و علم قرار گرفت، مباحث فقهی و پیشرفت در این زمینه بیشتر شد، ولی به عنوان مثال در قرون ۴ تا ۹ فقها در سایه بودند، ولی در حال حاضر پس از گذشت ۳۰ سال از انقلاب شاهد تحول حوزه علمیه در عرصه‌های مختلف هستیم و چه بسیار فقهایی که در موضوع خاصی دیدگاهی قابل توجه ارائه کرده‌اند.

مؤدب گفت: امام خمینی (ره) می‌فرمودند: «فقه برای جامعه است فقه برای عمل جامعه است فقه برای مردم است نه برای بحث‌های نظری و درون کتاب‌ها».

عضو هیئت علمی دانشگاه قم با اشاره به فضای علمی موجود در حوزه‌های علمیه گفت: حوزه با توجه به مباحثه و نقد و نظرهایی که در بین طلاب و اساتید صورت می‌گیرد شرایط ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه را می‌پذیرد و توسعه می‌دهد، در حوزه، بین شاگرد و استاد ضمن احترام و رعایت ادب، فضای بحث‌های علمی بسیار جدی است، شاگرد نقد، اشکال و اعتراض می‌کند در حالی که در دانشگاه‌ها چنین سیستمی نیست؛ چرا که در دانشگاه‌ها به علت برخی مسائل همچون نمره و مدرک، دانشجو زیاد به استاد اعتراض و اشکال نمی‌کند ولی در حوزه‌های علمیه به علت عدم وابستگی شاگرد به نمره و مدرک این مناظرات بسیار صورت می‌گیرد و این فضای بسیار خوبی برای توسعه کرسی‌های آزاداندیشی فقه است.

راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه شکل تشریفاتی پیدا نکند

حجت‌الاسلام و المسلمین سیدعباس سیدکریمی(حسینی)،
مدرس خارج حوزه علمیه قم

نظر، کلمات تند و تیزی علیه او مطرح می‌شود و حتی یکی از علما اجتهاد فیض کاشانی را زیر سؤال می‌برد. استاد مرکز فقهی ائمه اطهار(ع) با اشاره به اینکه برخوردهای تند در مباحث علمی شایسته حوزه‌های علمیه نیست، تصریح کرد: طلاب علوم دینی باید با استدلال، پاسخ مطالبی را که بیان می‌شود، بدهند؛ شاید نظر یا ایده‌ای که در ابتدا مطرح می‌شود خام و نپخته باشد، اما باید اجازه دهیم طرح شود و با استدلال به آن پاسخ دهیم تا آن مطلب به کمال برسد و شاید یک ایده اولیه خام، روزی تبدیل به نظریه‌ای مهم شود.

تلاش کنیم از حربه تکفیر برای مطالب علمی استفاده نکنیم

سیدکریمی با اشاره به اینکه فضای علمی حوزه‌های علمیه بعد از انقلاب رشد خوبی داشته است، بیان کرد: هنوز با وضعیت مطلوب فاصله داریم و باید تلاش کنیم از حربه تکفیر برای مطالب علمی استفاده نکنیم و همان طور که در حوزه‌های علمیه ما راجع به مباحث گذشته مباحثه می‌شود راجع به مسائل جدید هم مباحثه شود.

مدرس خارج حوزه علمیه قم در بخش دیگری از سخنان خود با اشاره به اینکه در حوزه‌های علمیه هر کس به اندازه توان خود باید به موضوعات روز بپردازد، گفت: بزرگان حوزه‌های علمیه باید طلاب جوان را ترغیب و تشویق کنند تا آنها به تحقیق و بررسی مسائل روز بپردازند. استاد مرکز فقهی ائمه اطهار(ع) با اشاره به اینکه اساتید حوزه باید به مباحث جدید ورود جدی پیدا کنند، بیان کرد: موضوعات گذشته زمان کمتری را برای تدریس می‌برد اما تدریس مطالب جدید زمان‌بر است و شاید گذاشتن زمان برای مسائل جدید برای همه اساتید ما فراهم نباشد، حوزه‌های علمیه با فراهم کردن بسترها و حمایت از این مباحث باید اساتید را به پرداختن به این مباحث تشویق کنند.

وی ادامه داد: چند سال پیش آیت‌الله مؤمن درس خارجی در مورد مسائل پزشکی داشتند و سؤالاتی را که پزشکان مطرح کرده بودند جمع‌آوری کرده و در کلاس درس خود به این سؤالات پاسخ می‌دادند؛ باید برای مسائل تخصصی، تعاملی سازنده میان حوزه‌های علمیه و کارشناسان برقرار شود، برقراری نشست‌هایی میان کارشناسان علوم مختلف و حوزه‌های علمیه ابعاد قضیه را برای حوزه بازتر می‌کند و این امر آنها را در پاسخگویی درست یاری می‌رساند.

حجت‌الاسلام و المسلمین سیدعباس سیدکریمی(حسینی)، مدرس خارج حوزه علمیه قم، با اشاره به اینکه راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است، گفت: در زمینه راه‌اندازی این کرسی‌ها کار محتوایی که اهداف دوران‌دیشانه را در نظر گرفته باشد، صورت نگرفته است.

وی با اشاره به اینکه برای راه‌اندازی این کرسی‌ها باید مطالعه عمیق صورت گیرد و آرای صاحب‌نظران در این زمینه جمع‌آوری شود، ادامه داد: در صورتی که کار محتوایی غنی‌ای در این زمینه صورت نگیرد، برگزاری این کرسی‌ها کاری تشریفاتی است.

استاد مرکز فقهی ائمه اطهار(ع) بیان کرد: یکی از کارهایی که باید در این زمینه صورت بگیرد تا راه‌اندازی این کرسی‌ها شکل صوری و تشریفاتی نداشته باشد این است که بستر آزادی در حوزه‌های علمیه ما فراهم شود؛ ما دو نوع آزادی داریم؛ یک نوع آزادی سیاسی که این نوع از آزادی مد نظر من نیست و نوع دیگر آزادی در طرح مباحث علمی است که این شکل از آزادی برای رشد علمی ضروری است.

مدرس سطوح عالی حوزه علمیه قم در مورد مطالبات مردم و وظیفه فقه‌ها گفت: شکی نیست که فقه‌ها باید جوابگوی مطالبات مردم و انقلاب باشند؛ برای مثال در حوزه موسیقی مردم حق دارند که مرز بین غنا و غیر غنا را بدانند؛ در این حوزه قول‌های متفاوت وجود دارد که ما سعی می‌کنیم با پژوهش بر آنها به نتایج واضح و شفاف دست پیدا کنیم.

سیدکریمی اظهار کرد: قصد ما این است که این تحقیقات به صورت فردی دنبال نشود؛ لذا گروهی تشکیل شده که متشکل از کارشناسان حوزه غنا و مسائل فقهی هستند؛ نتایج به صورت مقطعی در کلاس‌های درسی برای طلاب تدریس می‌شود و در نهایت، نتایج پایانی تحقیقات به صورت مکتوب و صوتی ارائه خواهد شد.

بر خوردهای تند در مباحث علمی شایسته حوزه‌های علمیه نیست

استاد درس خارج فقه غنا و موسیقی با تأکید بر اینکه حوزه‌های علمیه باید ظرفیت خود را در زمینه تحمل افکار و اندیشه‌های نو ارتقا دهند، بیان کرد: بنده تابستان سال گذشته (۱۳۸۹) ۳ هزار صفحه در باب غنا و موسیقی تحقیق و مطالعه کردم؛ در مطالعات خود به رساله مرحوم فیض کاشانی و آیت‌الله سبزواری در باب موسیقی برخورددم، فیض کاشانی نظری در رساله خود مطرح کرده است که بعد از طرح

جریان خوارج است که با بسته ذهنی‌ای که داشتند مانع تحقق عدالت علوی شدند.

حد وسط جمود و اباحی‌گری را می‌توان تعقل و آزاداندیشی عنوان کرد

وی با اشاره به علل ایجاد جمود فکری ادامه داد: عواملی همچون به رسمیت نشناختن اختلاف افکار، تعصب و انعطاف ناپذیری، بی‌اعتنایی به علم و دستاوردهای علمی، تقلید از گذشتگان و شخصیت‌زدگی از جمله عواملی هستند که منجر به جمود فکری می‌شوند؛ نقطه مقابل جمود در مقام تفریط، اباحی‌گری است؛ یعنی می‌توان گفت بشر یا مبتلا به جمود است یا اباحی‌گری به معنای مرزنشناسی و حریم‌شکنی؛ حد وسط این جمود و اباحی‌گری را می‌توان تعقل و آزاداندیشی عنوان کرد.

کارشناس ارشد علوم قرآنی و حدیث با اشاره به اینکه ثمره جمود در جامعه انحطاط است، ادامه داد: هنگامی که ته‌جمی از بیرون به جامعه تحمیل می‌شود، منجر به التقاط فکری می‌شود؛ چرا که اگر به طور مستقیم از ما بخواهند دست از اسلام برداریم به هدفشان نمی‌رسند؛ بنابراین حرف‌های خودشان را با آموزه‌های دینی ما می‌آمیزند و معجونی التقاطی برای ما درست می‌کنند.

آزاداندیشی؛ یعنی متفکر بدون تأثیر پذیری از شرایط اجتماعی از منابع استنباط کند

وی با اشاره به معنای آزاداندیشی ادامه داد: آزاداندیشی؛ یعنی یک عالم و متفکر بتواند بر اساس مبانی مقبوله عندالقول در نزد مسلمانان یا شیعیان از منابع استنباط کند بدون اینکه تحت تأثیر شخصیت‌های بزرگ، تعصبات فرقه‌ای یا شرایط اجتماعی قرار بگیرد.

پژوهشگر علوم اسلامی تأکید کرد: اگر انسانی بر اساس مبانی‌ای که مورد پذیرش است به منابع رجوع کند و بدون اینکه هوی و هوس را دخالت دهد و به دستاوردهای علمی بی‌اعتنایی کند و بتواند به اندیشه و رأی برسد، می‌توانیم بگوییم که آزاداندیش است؛ در قرون وسطی شرایط اجتماعی غرب به شکلی بود که چون اربابان کلیسا حاکم بودند اجازه نقد و آزاداندیشی را از دانشمندان گرفته و اگر

حجت‌الاسلام و المسلمین ابراهیم یعقوبیان،
مدرس حوزه علمیه مشهد

وی با اشاره به اینکه جوامع دینی دچار دو نوع آفت جمود و خمود می‌شوند، افزود: خمود به معنی رکود، سکون، کاهلی و پژمردگی است و این کلمه را معمولاً برای وصف رفتار یک فرد یا جامعه به کار می‌برند؛ فرد خامد یا جامعه دچار خمود؛ یعنی فرد یا جامعه‌ای که پویایی ندارد و این خمود در مقابل پیشرفت قرار می‌گیرد.

مدرس حوزه علمیه مشهد مقدس اظهار کرد: جمود به معنای بسته ذهنی است؛ یعنی اندیشه پویا نداشتن، جمود وصف ذهن یا فکر است ما در تاریخ اسلام مکرر شاهد ظهور جریان‌اتی بودیم که مبتلا به جمود فکری بوده‌اند که یکی از اولین جریان‌های جمود ذهنی در جهان اسلام

وی با بیان اینکه یک جهت نظر مقام معظم رهبری این است که جلوی عرضه آرا گرفته نشود ولو به عنوان نقد مسئولان باشد و این دعوت مبارکی است، ادامه داد: ما مدیرانی داریم که در زیرمجموعه آنها هزاران نفر با اندیشه‌های متعالی حضور دارند بعضی از این افراد مجموعه‌های فکری گسترده‌ای را مدیریت می‌کنند اما شاید هیچ وقت به فکرشان نرسیده باشد که در اداره امور از آنها نظرخواهی کنند.

یعقوبیان ادامه داد: جهت دیگر نظر ایشان این است که در گفت‌وگوها، حق، خود را نمایان می‌کند اگر اجازه بدهیم دیگران افکاری که دارند و اندیشه‌هایی که به آنها رسیده‌اند عرضه کنند و اساتید این اندیشه‌ها را بررسی کرده اگر حق باشد پذیرفته می‌شود و اگر حق نباشد با دلیل رد می‌شود و از این طریق جوانان ما از تشویش‌رهایی پیدا می‌کنند و به آرامش روانی می‌رسند.

این مدرس حوزه علمیه با اشاره به اینکه در مورد مسائل عمومی باید آزاداندیشی در جامعه دانشگاه و حوزه وجود داشته باشد، بیان کرد: در مورد مسائل تخصصی که نتیجه‌گیری و تبعات اتخاذ تصمیم در مورد آنها به جامعه بر می‌گردد و یک قانون در سطح جامعه می‌شود باید متخصصان و اهل فن در مورد این مسائل نظر دهند، همین مطلب فقه حکومتی یک بحث فوق تخصصی است که این را در سطح جامعه نمی‌توان به مردم گفت که نظر دهند، این گونه مباحث را باید بزرگان و مراجع بررسی کنند؛ چون تصمیماتی که در این مباحث گرفته می‌شود بر روی جامعه اثر مستقیم دارد.

دانشمندی نظری خلاف نظر آنها بیان می‌کرد او را می‌سوزانند. وی با اشاره به موارد نقض آزاداندیشی در جهان اسلام تصریح کرد: در جهان اسلام هم گاهی اجازه نمی‌دادند بر اساس مبانی پذیرفته شده انسان اجتهاد و استنباط کند، این مسئله در بین اهل تسنن دیده شده و درآوردتر اینکه هنوز برخی از اهل تسنن تحقیق درباره صد سال اولیه تاریخ اسلام را قبول ندارند. این مسئله در مورد مسائل روز هم مصداق پیدا می‌کند مسائلی مانند هولوکاست و رژیم صهیونیستی که دستگاه حاکمه برخی از کشورها مانع از این می‌شود که برخی افراد در مورد آنها اظهار نظر کنند.

یعقوبیان با تأکید بر اینکه آزاداندیشی؛ یعنی انسان بر اساس مبانی از منابع استنباط کند و به هر رأیی که رسید رأیش مورد احترام قرار گیرد، بیان کرد: آزاداندیشی بین شیعیان جایگاه خاصی دارد به طوری که اگر فقیه یا متخصصی برای استنباط در مورد مسئله‌ای تلاش کند و بر اساس اصول حرکت کند و به استنباط برسد در نزد خدا مأجور است و پاداش دارد، اگر خطا هم رفته باشد با وجود اینکه به نتیجه نرسیده است تلاش او پیش خداوند ارزشمند است.

این پژوهشگر علوم اسلامی با بیان اینکه معنای دیگر آزاداندیشی این است که جامعه ظرفیت نقدپذیری را داشته باشد و در تمام فضاهای علمی و مدیریتی تحمل نقدپذیری وجود داشته باشد، اظهار کرد: وقتی عرب می‌گوید «انتقد الدرهم» یعنی درهم خوب را از درهم تقلبی جدا کرده، نقد کردن به هم؛ یعنی اگر کسی در حوزه‌ای حرفی زده آرای خویش از آرای اشتباهش جدا شود و مورد ارزیابی قرار گرفته و نتیجه ارزیابی به فرد هم ابلاغ شود.

وی بیان کرد: با توجه به این دو معنا به نظر بنده هدف مقام معظم رهبری از طرح آزاداندیشی این بوده که به همه مسئولان جامعه بگویند از توجه به هیچ فکری در هیچ سطحی غافل نشوند و نقدهای اساسی را بپذیرند. استاد حوزه علمیه گفت: هنگامی که خداوند به حضرت ابراهیم(ع) دستور داد که فرزندش را قربانی کند او به اسماعیل می‌گوید من در خواب دیدم که باید تو را قربانی کنم «...فَانظُرْ مَاذَا تَرَى...»(الصافات/۱۰۲) پسر من نظرت چیست؟ این آیه یعنی اینکه حضرت ابراهیم(ع) برای انجام وحی الهی با حضرت اسماعیل(ع) مشورت می‌کند خدا به حضرت محمد(ص) هم دستور داده که در اموری که مربوط به مردم است نظر آنها را بخواه.

حوزه علمیه بجای تربیت مدیر نظام مدیریتی تدوین کند

حجت الاسلام و المسلمین علی سعدی،
عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع)
و استاد سطوح عالی حوزه علمیه قم

حجت الاسلام و المسلمین علی سعدی، عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع) و استاد سطوح عالی حوزه علمیه قم درباره ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه و نیاز به توسعه فقه مضاف در حوزه‌ها ابراز کرد: اگر بخواهیم تحلیلی از شرایط موجود داشته باشیم کار سختی است ولی تلقی که من از این امر دارم این است که کرسی‌های آزاداندیشی با کرسی‌های نظریه‌پردازی متفاوت است و به نظر بنده حوزه با کرسی‌های نظریه‌پردازی فاصله بسیاری دارد؛ یعنی باید تحول جدی‌تری را در حوزه مشاهده کنیم تا به سمت نظریه‌پردازی حرکت کنیم.

وی در پاسخ به این سؤال که چرا این کرسی‌ها تاکنون ایجاد نشده است؟ عنوان کرد: وقتی عمل جدیدی می‌خواهد اتفاق بیفتد سازوکارها و بسترهایی برای این امر باید ایجاد شود تا نظریه‌ها تولید شود و بحث کرسی نظریه‌پردازی با مسائل دیگر قابل قیاس نیست که با بخشنامه و قانون و دستور بشود آن را انجام داد؛ چرا که کرسی نظریه‌پردازی سازوکارها و بسترهای مختص به خودش را دارد که باید ایجاد شود البته من به فضای موجود حوزه خوش بین هستم.

موفق بوده‌ایم که بخواهیم در این زمینه موفق باشیم؟ حوزه باید به جای تربیت مدیر، نظام مدیریتی تدوین کند؛ چون وقتی نظام مدیریتی نظام غربی وارداتی و مشکل‌دار باشد اگر مدیر خوب فاضل و متعهد هم وارد این نظام شود در گردونه این نظام مستهلک و غرق می‌شود، حوزه علمیه باید در طراحی نظام به دولت کمک کند نه تأمین نیرو، البته تأمین نیرو هم مهم است ولی طراحی نظام از اهمیت بیشتر و بسزایی برخوردار است.

وی همچنین در زمینه نظام‌سازی و تولید فقه حکومتی و سیاسی در حوزه‌های علمیه تصریح کرد: این امر چون پیشینه نداشته است نیاز به زمان دارد البته در این زمینه یک تحلیل خوب وجود دارد و یک تحلیل بد، تحلیل بد اینکه اگر بگوییم نیاز به زمان دارد این توجیه تبلی ما است و من این را قبول ندارم و نباید مانع از ورود ما شود؛ چرا که مرحوم نایینی تا مشروطه پیش آمد فوراً نظام‌سازی کرده و آن را ارائه می‌کند و از طرفی اگر بخواهیم در بحث‌های علمی مدارا کنیم و با رعایت احتیاط و رعایت همه جوانب جلو برویم به نظر بنده نگاه و تحلیل مثبت در نیاز به زمان است.

عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع) در پاسخ به این سؤال که آیا در فقه شیعه، فقه‌الحکومت و فقه‌السیاسة مطرح شده است یا خیر؟ عنوان کرد: به معنی فقه مضاف که ما می‌خواهیم طراحی کنیم نداشته‌ایم البته اندیشه‌های سیاسی و نظریات سیاسی داشته‌ایم ولی ما یک فقه بایسته داریم که پتانسیل فقهی را توضیح می‌دهد و یک فقه موجود؛ به عنوان مثال یکی از بحث‌های حکومتی ما بحث منابع مالی است شیخ مفید در این زمینه یک صفحه توضیح داده است و صاحب جواهر یک جلد کتاب، و این پتانسیل و ظرفیت فقه شیعه برای نظام‌سازی است؛ چرا که شما یک مسئله مستحدثه در جواهر نمی‌بینید و این یعنی حازه و اراده برای نظام‌سازی بالا بوده است به قدری که صاحب جواهر به نظام‌سازی بیشتر از احکام و مسائل اهمیت داده است؛ البته چون فقهای ما در گذشته به نحو مستقیم درگیر با مسائل حکومتی نبودند یکی از موانع تولید نظام‌سازی، فقه حکومتی و فقه سیاسی این مسئله بوده است.

عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع) در ادامه گفت: یکی دیگر از دلایل عدم ایجاد این کرسی‌ها در حوزه این است که چون حوزه فقه، حوزه حساسی است و با بقیه حوزه‌ها قابل قیاس نیست که بخواهیم با آزمون و خطا پیش برویم و چون بحث اعتقادات و احکام مردم در میان است و احتیاط لازم است به همین خاطر جسارت ورود به آزاداندیشی در این عرصه کم پیش آمده است.

مؤسسات حوزوی پژوهشی در حوزه فقه مضاف پیشگام شوند

سعدی راهکار ایجاد این کرسی‌ها در حوزه را این‌گونه عنوان کرد: معتقدم مؤسسات حوزوی پژوهشی باید در حوزه فقه مضاف پیشگام شوند، در این زمینه سرمایه‌گذاری کنند سپس تولیدات خود را وارد بدنه عمومی حوزه کنند و نظرات آنها را به چالش بکشاند و این راهکار مناسبی است تا این کرسی‌ها عملی شود و البته این نظریه‌پردازی نباید در ابتدا به صورت عمومی در بدنه حوزه مطرح شود.

استاد سطوح عالی حوزه علمیه قم تصریح کرد: ما در حوزه مؤسسات، اقماری داریم که ضمن وابستگی به حوزه، حوزه علمیه نیستند و صرفاً مؤسسات آموزشی پژوهشی هستند، حوزه باید با این مؤسسات ارتباط برقرار کند و با ارتباطی که این مؤسسات با حوزه دارند بدنه حوزه را به چالش بکشاند.

وی درباره روند حرکت ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی تبیین کرد: در حرکت‌های کلان باید صبر و حوصله داشت البته من معتقدم حرکت حوزه و مؤسسات در این زمینه کند است ولی باید با سعه صدر و مدیریت اصولی این حرکت را پیشبرد تا عوارض ناشی از تعجیل در این امر را شاهد نباشیم. سعدی درباره زمینه ایجاد این کرسی‌ها در حوزه علمیه اظهار کرد: بسترهای این کرسی‌ها دروس خارج فقه و مؤسسات حوزوی هستند ولی باید مکانیزمی که این مؤسسات و حوزه را با هم درگیر می‌کند از لحاظ چالش و نظریه، تدوین و مدیریت شود البته ما در دانشگاه امام صادق (ع) این دغدغه را طرح کرده‌ایم و برای آن برنامه‌ای در زمینه فقه‌های مضاف اعم از ارتباطات، فقه سیاسی، فقه حکومتی، فقه اقتصاد طراحی کرده‌ایم که بخشی از این دغدغه‌ها را عملیاتی کرده‌ایم و می‌تواند الگوی خوبی برای این مسائل در حوزه علمیه باشد.

وی درباره دروس خارج فقه سیاسی و فقه حکومتی که در حوزه راه‌اندازی شده است، گفت: فقه سیاسی فوق‌العاده نیاز به کار دارد، حوزه در بخش اعظمی از فقه سیاسی وارد نشده است و حتی همین الآن که در قم دروس خارج فقه سیاسی راه‌اندازی شده است باز مسائل مطرح شده در این دروس ناظر به همان عملکرد گذشته است و وارد حوزه‌های جدید و مورد نیاز جامعه نشده است.

مدیر فاضل و کارآمد در نظام مدیریتی غربی مستهلک می‌شود

استاد سطوح عالی حوزه علمیه قم در زمینه تعامل حوزه با قوای سه‌گانه در زمینه فقه مضاف یا فقه سیاسی و حکومتی ابراز کرد: متأسفانه باید این سؤال را مطرح کرد که ما در زمینه تعامل و وحدت حوزه و دانشگاه چه میزان

مقصود از آزاداندیشی حرکت از اندیشه فردی به گفتمان نخبگانی است

حجت‌الاسلام والمسلمین حسن غفاری فر،
عضو هیئت علمی مؤسسه عالی حوزوی امام رضا(ع)
و استاد دانشکده باقرالعلوم(ع)

پیش‌بینی موضوعات آینده اتفاق نخواهد افتاد و پیامد این دو مشکل چیزی نخواهد بود جز مرگ علم در حوزه و به تبع آن مرگ‌حوزه.

عضو هیئت علمی مؤسسه عالی حوزوی امام رضا(ع) به بخشی از بیانات مقام معظم رهبری اشاره کرد و گفت: به تعبیر چند سال پیش آقا، اگر حوزه همراه با تحولات جهانی حرکت نکند، قطعاً میرا خواهد بود و ضرورت این مسئله این است که اگر این کرسی‌ها اتفاق نیفتد، اندیشمندان حرفی را ارائه نمی‌دهند و بقیه نیز ترغیب نخواهند شد.

حجت‌الاسلام والمسلمین حسن غفاری فر، عضو هیئت علمی مؤسسه عالی حوزوی امام رضا(ع) و استاد دانشکده باقرالعلوم(ع)، در خصوص سخنان مقام معظم رهبری در جمع خبرگان رهبری، درباره ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه گفت: متأسفانه برخی از افراد مطامح و نظرات رهبر معظم انقلاب را به درستی نمی‌فهمند و اهداف و مسائل مد نظر ایشان را به خوبی اجرا نمی‌کنند ما نیز ابتدا باید معنای صحیح ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی در حوزه علمیه را در سخنان ایشان به خوبی تبیین کنیم و بفهمیم سپس وارد این مسئله شویم.

غفاری فر در تبیین سخنان مقام معظم رهبری اظهار کرد: عمده مقصود آقا در بحث آزاداندیشی، مسئله تبادل افکار است، منتهی این کرسی‌ها باید در سطح صاحب‌نظران و نخبگان شکل بگیرد؛ به این معنی که طلبه به مقطعی از تحصیلات رسیده باشد که فهم اجتهادی؛ چه در موضوع چه در حکم داشته باشد؛ به عبارت دیگر علاوه بر اینکه مقطعی از تحصیلات عالی را گذرانده باشد از نظر آکادمیک نیز شأنیت استادی را داشته، و به تعبیر آکادمیک و دانشگاهی، دکتری باشد که استادیار نیز هست؛ چرا که بسیاری از افراد مدرک دکتری دارند، ولی توانایی تدریس را ندارند.

استاد دانشگاه باقرالعلوم(ع) تصریح کرد: علاوه بر اینکه اساتید باید فهم اجتهادی و موضوع حکم را داشته باشند سطح علمی نیز باید بالا برود؛ از طرف دیگر محدودیت‌های کلامی و رویکردهای عقیدتی ستیزگونه کمتر می‌شود؛ چرا که زمانی افراد در برابر نظریه‌ها رویکرد عقیدتی ستیزگونه به خود می‌گیرند که نظریات از سطح علمی بسیار پائینی برخوردار است.

عضو هیئت علمی مؤسسه عالی حوزوی امام رضا(ع) ادامه داد: هنگامی که نخبگان صاحب‌نظر که هم منابع علمی را در دسترس دارند و هم شیوه دسترسی به این منابع را به خوبی می‌دانند و نظریاتی با سطح علمی بسیار بالا ارائه دادند، مخاطبان حوزوی نیز باید سعه صدر داشته باشند؛ چرا که فرد نظریه‌پرداز در این جایگاه هیچ انگیزه سیاسی و اجتماعی ندارد و دغدغه‌اش ابراز نظریه‌اش است.

مسئله کرسی‌های آزاداندیشی را تهییج عمومی نکنیم

غفاری فر به مسئله تهییج عمومی اشاره‌ای کرد و افزود: یکی دیگر از مسائلی که باید رعایت شود این است که مسائل و نظریات این کرسی‌ها را رسانه‌ای و اطلاعیه‌ای به معنای تهییج عمومی نکنیم؛ چرا که به عنوان مثال در بحث پزشکی اگر آزاداندیشی نبود این همه نوآوری در درمان حاصل نمی‌شد که این مرهون طرح مباحث آزاداندیشی در این علم در بالاترین مقاطع و گروه‌های پزشکی است و حوزه نیز باید برای رشد در این زمینه از هیاهو و رسانه‌ای کردن بسیاری از نظریات تا رسیدن به نتیجه‌خودداری کند.

این مدرس و پژوهشگر علوم اسلامی درباره ضرورت ایجاد این کرسی‌ها تصریح کرد: اگر یک محقق و نخبه نتواند نظریات و ایده‌های خودش را بدون دغدغه پیامدهای سیاسی و اجتماعی مطرح کند، این مشکلات به وجود می‌آید که در وهله اول جرأت در نوآوری و اجتهاد که مد نظر شیعه است، تحقق پیدا نخواهد کرد؛ چرا که ارائه‌دهندگان نگران برخوردهای سیاسی و اجتماعی خواهد بود.

وی افزود: در مرتبه دوم وقتی نظریه‌پرداز امید به نشر افکارش نداشته باشد دغدغه‌هایش برای درک موضوعات نوین و

با رفتارهای احساسی در برابر فرمایشات حضرت آقا ایشان را به مشکل نیندازیم

استاد دانشگاه باقرالعلوم(ع) در پاسخ به این سؤال که تاکنون در حوزه در این زمینه حرکتی شده است یا خیر؟ گفت: اساس اجتهاد در حوزه عملیه به معنی نوآوری، و اساس مرجعیت بر پایه آزاداندیشی است، اگر مرجعیت نبود، آزاداندیشی نیز نبود؛ البته نباید این طور القا شود که یک دیکتاتوری فکری در حوزه وجود دارد و مقام معظم رهبری می‌خواهند با آن مبارزه کنند و از طرفی افرادی پیدا بشوند بدون کمترین بهره علمی رفتارهای هیجانی انجام بدهند که بعداً اگر حضرت آقا بخواهند آن را اصلاح کنند نتوانند مطالبات حداقلی خودشان را به مرحله اجرا بگذارند؛ چرا که بسیاری از افراد که با رفتارهای احساسی و بدون اندوخته کافی علمی وارد این حیطه شده‌اند، اعتراضات بزرگان دین را بخواهند انگیخت و مقام معظم رهبری نمی‌توانند از کنار این اعتراضات به راحتی عبور کنند در نتیجه یک سانسور محترمانه از نظر علمی روی خواهد داد.

وی ادامه داد: ما باید سخنان مقام معظم رهبری را به صورت عمیق درک کنیم؛ منظور ایشان این نیست که در حوزه تاکنون آزاداندیشی صورت نگرفته است، بلکه مطمح نظرشان این است که سطحی از آزاداندیشی از قدیم در حوزه وجود داشته و هنوز هم فعال است، اما این سطح با آرمان‌های شیعه سازگار نیست، آن آرمان بلندی که باید برای ظهور حضرت حجت(عج) زمینه‌سازی کند و طبیعتاً این اقدامات احتیاطی در

حیطه آزاداندیشی چه در محیط آکادمیک و چه غیر آکادمیک، حوزه را میرا و بسته خواهد کرد.

عضو هیئت علمی مؤسسه عالی حوزوی امام رضا(ع) اظهار کرد: به تعبیری دیگر باید در حوزه‌های علمیه فرهنگ «قُلْتُ و اِنْ قُلْتُ» یا همان سؤال و جواب حوزوی کمی جدی‌تر و انتقادی‌تر صورت بگیرد و به تعبیر مقام معظم رهبری بتوانیم آینده را پیش‌بینی کنیم و به آینده پاسخ بدهیم و این زمانی ممکن است که ذهن باز شود و حق ارائه نظر و اعتراض با شرایط ذکر شده ایجاد شود.

حوزه علمیه پا را از روش نقد کتبی فراتر بگذارد

غفاری فر در پاسخ به این سؤال که چرا تاکنون این کرسی‌ها شکل نگرفته است و یا اگر شکل گرفته است از رونق و کارایی خوبی برخوردار نبوده است؟ تشریح کرد: رویه حوزه در ابراز عقیده و نقد و بحث از دیرباز به صورت کتبی بوده است؛ یعنی به این صورت که علما نظراتشان را مکتوب می‌کنند و اساتید معاصر یا نسل بعد، آن را نقد می‌کنند و این نحوه آزاداندیشی در حوزه علمیه وجود داشته است و دارد، ولی تأکید مقام معظم رهبری بر این است که نباید بگذاریم یک نسل سپری شود سپس به نقد نظریات نسل گذشته بپردازیم بلکه باید هم‌عصران را هم نقد کنیم؛ در حال حاضر شاید در سطح مراجع عظام نتوانیم در این زمینه فعالیت کنیم ولی در سطح فضلا می‌توان وارد شد.

استاد دانشگاه باقرالعلوم(ع) افزود: البته در لایه‌هایی از حوزه همانند مراکز پژوهشی و مؤسسات حوزوی و شاگردان مراجع عظام فعالیت‌هایی در این زمینه صورت پذیرفته است، اما بیشتر این حرکت‌ها جنبه مونولوگ فردی داشته و به سطح دیالوگ نخگبانی و جمعی نرسیده است. وی به طور کلی دو شرط اساسی در ایجاد و رونق کرسی‌های آزاداندیشی فقه را تمایز نخبگان واقعی از مدعیان نخبگی و سعه صدر اهل قلم و مسئولان حوزوی دانست.

این محقق در پاسخ به پرسشی مبنی بر این که بستر و زمینه ایجاد این کرسی‌ها کجاست؟ تصریح کرد: بهترین گام برای شروع در ایجاد این کرسی‌ها ترویج در سطح رسانه‌های جمعی و طرح مطالبات صحیح به صورت پرسش و پاسخ توسط نخبگان حوزوی است و به طور کلی ارائه نظریات صحیح توسط نخبگان، جرئت‌ورزی بر ابراز نظریات، سعه صدر مسئولان حوزوی و مخاطبان از شرایط رونق‌بخشی این کرسی‌هاست.

رسانه‌ها در مراکز و مؤسسات متولی کرسی‌ها ایجاد تهییج کنند

عضو هیئت علمی مؤسسه عالی حوزوی امام رضا(ع) افزود: البته رسانه‌ها هم نقش بسزایی در این امر دارند، رسانه‌ها باید از سوی مؤسسات و مراکز عهده‌دار این امر را مورد خطاب قرار بدهند و باعث تهییج و انگیزه آنها بشوند و از سوی دیگر جامعه را آماده پذیرش نظریه‌های نو کنند؛ البته نباید رسانه‌ها طوری این امر را القا بکنند که سطح توقعات و انتظارات بالا برود و جامعه گمان کند به انتظاراتش نرسیده است و نوعی حرکت معکوس و سرخودگی در این مسیر برای نخبگان و بزرگان دین حاصل شود.

غفاری فر در پایان سخنانش اظهار کرد: برای شروع در این مسیر بهتر است از مسائل و نظریاتی آغاز کنیم که چالش کمتر در بین اهل علم و جامعه ایجاد می‌کند تا مراحل کار را بسنجیم و جامعه و اهل علم را با این مسیر آشنا کنیم و پس از طی مرحله آزمون و خطا به طور جدی به این مسئله بپردازیم.

کسب مبادی علمی و اندیشه صحیح و صائب؛ لازمه آزاداندیشی در حوزه

حجت‌الاسلام و المسلمین محسن جهانگیری،
استاد حوزه و دانشگاه

حجت‌الاسلام و المسلمین محسن جهانگیری،
استاد حوزه و دانشگاه درباره برگزاری کرسی‌های
آزاداندیشی در حوزه گفت: رکود علمی در
جامعه‌ای پدید می‌آید که در آن جامعه برای
اندیشه‌های انسان محدودیت ایجاد شود، اگر
جامعه‌ای از نظر علمی رکود پیدا کرد، دیگر
قدرت مبارزه با آفات و حوادث پیش آمده را
نخواهد داشت، اگر جامعه علمی از نظر اندیشه
در محدودیت باشد در واقع کم‌کم منزوی، و از
جوامع علمی دنیا حذف می‌شود.

مدرس حوزه دانشگاه با اعلام اینکه اگر
بخواهیم حوزه آن جایگاه رفیع خودش را در بین
جوامع علمی فعلی به اثبات برساند، حتماً باید
کاری بکنیم که در مسیر این اندیشه‌ها محدودیت
ایجاد نشود، اظهار کرد: برگزاری کرسی‌های
آزاداندیشی، با رعایت ضوابط و شرایط در مجامع
علمی و به خصوص در حوزه‌های علمیه بهترین
راه برای کسب جایگاه برتر حوزه در مجامع علمی
و دینی است و راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی
در حوزه و حمایت از آن، به رشد بحث‌های علمی
حوزه نیز کمک می‌کند.

جهانگیری با بیان اینکه اصولاً حوزه‌های
علمیه به خصوص حوزه علمیه تشیع همیشه
این آزاداندیشی را داشته؛ یعنی این طور نبوده
که نظریات کارهای تقلیدی باشد، عنوان کرد:
در حوزه‌های علمیه تشیع به کرات دیده شده که
شاگرد بعد از اینکه مقدمات و مبانی علمی را
فراگرفت، حتی نسبت به نظریات استاد خودش
هم حاشیه می‌زند و نظرات استاد را رد می‌کند و
هیچ‌وقت اینگونه نبوده که مقلدانه برخورد کند،
بلکه نظرات را بررسی کرده اگر ادله قابل قبول
داشته باشد پذیرفته و اگر نه با استدلال درست
آنها را رد کرده است، آزاداندیشی؛ یعنی اینکه به
دنبال تقلید کردن از یک فکر خاص نباشیم.

این محقق و پژوهشگر در تعریف افراد آزاداندیش
نیز تصریح کرد: افراد آزاداندیش به گونه‌ای هستند
که در صورتی که مشکلی یا شبهه‌ای برای جامعه
ایجاد شود، بدون اینکه تحت تأثیر اندیشه خاصی
قرار بگیرند، احساس مسئولیت کرده و در صدد حل
آن مشکل برمی‌آیند.

وی کسب مبادی و مقدمات علمی، اندیشه
صحیح و صائب را از لوازم آزاداندیشی دانست
و در پایان سخنانش گفت: افراد آزاداندیش با
دریافت نظرات مختلف، خود نظریه جدیدی را
ارائه و راه را برای دیگرانی که می‌خواهند از این
بحث‌های علمی استفاده کنند، باز می‌گذارند.

ثمره کرسی آزاداندیشی اقناع نسل جوان با ظرفیت داخلی است

وی با بیان اینکه جوانان ما سؤالات مذهبی و حرف‌های زیادی برای گفتن دارند، اظهار کرد: اینها در دانشگاه با دیدن یک نفر روحانی، سؤالات فراوانی می‌کنند که اگر در جمع باشد، می‌بینی این سؤالات، سؤالات عده زیادی است ولی چون مخاطب یک نفر است و به صورت انفرادی سؤال می‌کند، بقیه پاسخ خود را دریافت نمی‌کنند، ولی اگر کرسی‌های آزاداندیشی برگزار، و جمع کثیری از علاقه‌مندان در آن شرکت کنند، عده زیادی جواب سؤالات و شبهات خود را دریافت می‌کنند؛ لذا وظیفه همه است تا پیگیر باشیم تا این کرسی‌ها را به نتیجه برسانیم.

مدرس دانشگاه آزاد اسلامی در پاسخ به این پرسش که چه روشی را برای برپایی کرسی‌های آزاداندیشی پیشنهاد می‌کنید، اظهار کرد: این درست است که همه احساس مسئولیت می‌کنیم، ولی کافی نیست؛ باید یک نیروی محرک و عاملی هم یا به عبارت ساده، دفتر و تشکیلاتی باشد که همه را وادار کند برنامه بدهند، برنامه‌ریزی کنند؛ در اوقات خاص در دانشگاه و حوزه حضور یابند که جوان‌ها در آن ساعات و اوقات حرفایشان را بزنند.

عطائی با بیان اینکه این بهترین راه است، افزود: به نظر من یک عده از نخبگان حوزه و دانشگاه از طرف این دو نهاد مأموریت پیدا کنند تا موانع و راهکارهای برپایی این کرسی‌ها را بررسی، و به مسئولان ذیربط منعکس کنند؛ یک تشکیلات و جایگاهی را راه‌اندازی کنند که برنامه‌ریزی کند و بر اساس برنامه‌ریزی، جلساتی تشکیل شود که در این جلسات موضوعات گفتمان‌ها طرح شود و از طرف دیگر افراد کارکنسته و زبده هم پاسخگو یا ناظر بر آن جلسات گزینش شوند و این گفتمان‌ها و جلسات را راه‌اندازی کنند تا خدای نکرده به جای اینکه ابرو را درست کنند، چشم را کور نکنند؛ چون در این صورت ضررش بیش از نفعش می‌شود.

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی مشهد با بیان اینکه این خلأ را همه احساس کرده‌اند و پیش از همه مقام معظم رهبری بر این مطلب تأکید داشته‌اند، عنوان کرد: بنابراین حجت بر همه تمام است، این کار باید انجام شود هرچه دیرتر انجام بگیرد به ضرر ما و جامعه و به خصوص نسل جوان است.

وی در پایان اظهار کرد: وقتی نسل جوان جایی برای گفتن حرفش و دریافت پاسخ قانع کننده از افراد متخصص نداشته باشد، پناه می‌برد به جاهایی که مناسب نیست و این مسئله باعث گمراهی بیشتر آنها شده و به تور کسانی می‌افتد که خود گمراه، و دیگران را نیز گمراه می‌کنند.

حجت‌الاسلام و المسلمین عطائی،
عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی مشهد

یک عده از نخبگان حوزه
و دانشگاه از طرف این دو
نهاد مأموریت پیدا کنند تا موانع
و راهکارهای برپایی این کرسی‌ها
را بررسی، و به مسئولان ذیربط
منعکس کنند؛

حجت‌الاسلام و المسلمین عطائی، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی مشهد با بیان اینکه تحقق کرسی‌های آزاداندیشی آرزوی حوزه و دانشگاه بود که از زبان مقام معظم رهبری بیان شد، تصریح کرد: بیانات مقام معظم رهبری بحمدالله همیشه راه‌گشا بوده و هست و در این قسمت هم ایشان در سخنرانی‌های متعدد بر برپایی کرسی‌های آزاداندیشی تأکید کرده‌اند.

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی مشهد در بیان اهمیت این موضوع به تأکیدات فراوان مقام معظم رهبری اشاره کرد و افزود: مقام معظم رهبری در خصوص کرسی‌های آزاداندیشی حدود صدبار به این مسئله اشاره فرموده‌اند؛ چرا که این مسئله یک امر بسیار ضروری و لازم است؛ جوانان و قشر دانشجو و طلبه حرف‌های زیادی برای گفتن و سؤالات فراوانی برای بیان دارند، ولی گاهی اینها تخلیه نمی‌شود و به صورت عقده در می‌آید

پنجتنیان افزود: در اعصار و سال‌های گذشته علمای شیعه حاکمیت فقهی را به عهده داشتند ولی حاکمیت اجتماعی را بر عهده نداشتند و همیشه این‌طور بوده است که فقها مجبور بوده‌اند به تئوری‌پردازی در مسائل فقهی و اجتماعی بسنده کنند و کم پیش می‌آمده که فقها احکام اجتماعی اسلام را به اجرا بگذارند؛ چرا که در حقیقت دلیلی نمی‌دیدند به این مسائل بپردازند و مسائل تئوری فقه را کاربردی کنند؛ چرا که فقیه اجازه نداشتند در آن زمان که اغلب حاکمان جور سلطه بر جامعه داشتند، مسائل فقهی، اقتصادی و اجتماعی اسلام را به اجرا بگذارند.

وی در مقام بیان مثالی تشریح کرد: به عنوان مثال بحث رجم و سنگسار که امروزه یک بحث چالش‌برانگیز شده است؛ چون در اعصار و سده‌های گذشته، حکومت‌ها سنی بودند و یا اگر شیعه بودند لائیک بودند، وارد این بحث نمی‌شدند؛ چرا که شک می‌کردند آیا کسی را که زنا می‌کند محصنه کرده است باید رجم کرد یا رجم مخصوص زمان حضور امام معصوم (ع) است؟

اگر واقعا فقه پویا و به‌روزی می‌داشتیم حتماً تأثیرات آن را در قوانین جامعه می‌دیدیم

پژوهشگر در مسائل فقه مقارن در پاسخ به این سؤال که آیا تاکنون کرسی‌های آزاداندیشی در حوزه ایجاد شده است یا خیر؟ گفت: متأسفانه این کار در حوزه انجام نشده است و علتش این است که اگر فقه ما در عصر کنونی فقه پویایی و به‌روزی می‌بود حتماً تأثیرات آن را در قوانین جامعه می‌دیدیم؛ ولی به عنوان مثال در مسئله بانکداری اسلامی، اگر بانکداری ما بانکداری اسلامی باشد باید در فضای بانکداری اسلامی این‌پشت سرمایه بینیم و مصداق «الَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَ الْفِضَّةَ» را ببینیم ولی می‌بینیم بانک‌های ما فقرا را زیاد و اغنیا را غنی‌تر می‌کنند، ما می‌گوییم بانک‌های ما در قالب عقود اسلامی کار می‌کنند، اما متأسفانه نمی‌توان گفت بانکداری ما اسلامی است.

استاد حوزه علمیه خراسان تصریح کرد: ما داعیه این را داریم که باید علوم انسانی اسلامی را صادر بکنیم ولی متأسفانه در کشور خودمان نتوانسته‌ایم قوانین فقهی و اقتصادی اسلام را در اقتصاد و اجتماع خودمان به مرحله اجرا برسانیم و جامعه اسلامی ما نتوانسته چارت و نمایه‌ای از اقتصاد اسلامی ارائه بکند که اثر و ثمر داشته‌باشد.

حجت‌الاسلام و المسلمین سیدمحمدجواد پنجتنیان، پژوهشگر فقه مقارن و استاد حوزه علمیه خراسان

حجت‌الاسلام و المسلمین سیدمحمدجواد پنجتنیان، پژوهشگر فقه مقارن و استاد حوزه علمیه خراسان، در خصوص فرمایش‌های مقام معظم رهبری در جمع نمایندگان مجلس خبرگان گفت: قطعاً توقع مقام معظم رهبری از حوزه علمیه این است که حوزه علمیه باید سعی کند به فقهی برسد که تمامی جوانب جامعه اسلامی را پوشش بدهد. استاد حوزه علمیه خراسان در ادامه گفت: موضوع احکام، فعل مکلف است که فعل مکلف، شخصی یا اجتماعی است و هیچ‌کس قبول نمی‌کند که احکام اسلام فقط بر احکام شخصی تعلق گرفته باشد و بر احکام اجتماعی مکلف دخالتی نداشته باشد بلکه دین اسلام به خصوص مذهب تشیع برای تمام جوانب شخصی و اجتماعی حکم صادر کرده است.

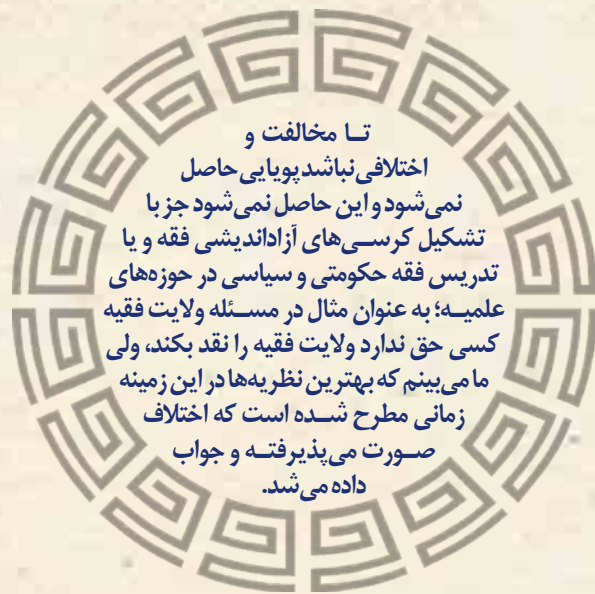

کار گروه کرسی آزاداندیشی فقه ایجاد شود

این پژوهشگر فقه مقارن در ادامه افزود: برای حرکت در ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه ابتدا باید افراد متعهد و مسئولیت‌پذیر در فضای علمی داشته باشیم که خودشان را مسئول بدانند و دلسوزانه به ایجاد این جریان فکر کنند؛ به عنوان مثال مرحوم نائینی در جریان مشروطه کتاب «تنبیه الامه و تنزیه الملة» را تألیف کرد که نشان از تعهد ایشان به این امر داشت. وی ایجاد کارگروه در رابطه با این مسئله را از مهم‌ترین عوامل ایجاد انگیزه و حرکت در مسیر ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی دانست.

پنجتنیان در ادامه از بسته‌نگری و عدم ارتباط با دنیای خارج برخی از علما و حوزیان انتقاد کرد و افزود: خیلی از اساتید دانشگاه به علت ضرورت شغلی و رشته تحصیلی خودشان با مجوز از ماهواره استفاده‌های بهینه می‌کنند و از این ابزار برای رسیدن هر چه بهتر به مقصود و هدفشان بهره می‌برند، اما متأسفانه علمای ما به علت تعریف ناصحیح از رسانه‌های مدرن از این ابزار دوری کرده‌اند که یکی از دلایل رکود در مسائل فقهی، همین مسئله است؛ چرا که بسیاری از مسائل مستحدثه به عنوان شبهه در ماهواره‌ها و اینترنت تبلیغ می‌شود، ولی متأسفانه علما و حوزویان به علت

دسترسی نداشتن به این ابزار، از پاسخگویی به این مسائل و شبهات غافل مانده‌اند.

تا مخالفت و

اختلافی نباشد پویایی حاصل

نمی‌شود و این حاصل نمی‌شود جز با

تشکیل کرسی‌های آزاداندیشی فقه و یا

تدریس فقه حکومتی و سیاسی در حوزه‌های

علمیه؛ به عنوان مثال در مسئله ولایت فقیه

کسی حق ندارد ولایت فقیه را نقد بکند، ولی

ما می‌بینیم که بهترین نظریه‌ها در این زمینه

زمانی مطرح شده است که اختلاف

صورت می‌پذیرفته و جواب

داده می‌شد.

مدیر کتابخانه تخصصی قرآن حوزه علمیه خراسان اضافه کرد: **ما چیزی به اسم فقه سیاسی در دروس حوزه نداریم با اینکه در اسلام به فرموده رهبر معظم انقلاب در قوانین اسلام به آن پرداخته شده است ولی در واقع در حال حاضر درسی با عنوان فقه سیاسی نداریم.**

وی ادامه داد: افتخار فقه شیعه به پویایی و با زمان پیش‌رفتن آن بوده است، به خلاف فقه اهل سنت که هر مسئله جدیدی که ایجاد می‌شود، قیاس و استحسان می‌کنند.

پنجتنیان در ادامه تبیین کرد: باید از کرسی‌های آزاداندیشی در جهت تولید علوم انسانی از جمله فقه سیاسی و فقه اقتصادی استفاده کنیم و اینکه مقام معظم رهبری بحث ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه را مطرح کردند، به این علت بوده است که متأسفانه در حوزه دچار کوتاه‌نظری‌ها و عدم پویایی شده‌ایم.

وی تصریح کرد: **تا مخالفت و اختلافی نباشد پویایی حاصل نمی‌شود و این حاصل نمی‌شود جز با تشکیل کرسی‌های آزاداندیشی فقه و یا تدریس فقه حکومتی و سیاسی در حوزه‌های علمیه؛ به عنوان مثال در مسئله ولایت فقیه کسی حق ندارد ولایت فقیه را نقد بکند، ولی ما می‌بینیم که بهترین نظریه‌ها در این زمینه زمانی مطرح شده است که اختلاف صورت می‌پذیرفته**

و جواب داده می‌شد.

سیدجواد پنجتنیان بسته‌نگری

در حوزه‌های علمیه را از عوامل افول و عدم

پویایی آن در چند سال اخیر دانست و عنوان کرد:

باید همه، نظریات و دیدگاه‌های خودشان هر چند غلط

را مطرح کنند و نباید تا عالمی فتوا و حکمی را صادر

کرد به او حمله کنیم بلکه باید در صدد باشیم که پاسخ

آن را بدهیم.

وی ادامه داد: «الکمال کل الکمال التفقه فی الدین» دلالت بر همین مسئله دارد؛ چرا که مسئله تفقه از علم بالاتر است و تفقه عبارت است از فهم عمیق همراه با توجه به نظرات دیگران به نحوی که فقیه به استنباط عمیقی برسد و این بیان دیگری از آزاداندیشی است. معاون فرهنگی تبلیغی دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی اظهار کرد: «نبی» به معنی کسی است که خبر می‌دهد و «نبأ» از نظر منطق دانان آن چیزی است که در آن احتمال صدق و کذب است و تصدیق با عقل و منطق و بر اساس تعقل و اندیشه و استدلال و برهان است.

توفیقات شیعه مدیون بستر نواندیشی در فقه و کلام بوده است

وی با تأکید بر اینکه تشیع، مذهبی عقل‌محور است، گفت: آزاداندیشی در تشیع به عنوان یک فایل مستقل پذیرفته نشده بلکه مبنایی کاملاً عقلی دارد و بستری برای حیات بشری معرفی شده است؛ اگر شیعه توفیقاتی داشته و توانسته است در کنار مذاهب اسلامی و ادیان دیگر علیرغم قدرت‌های سیاسی که پشت سر آنها بوده‌اند اولین حکومتی شیعه را در زمان صفویه تشکیل بدهد و با این ادیان و فرقه‌ها رقابت کند و در خیلی از موارد گوی رقابت را از دیگر فرقه‌ها و ادیان بر باید مدیون همین بستر نواندیشی در فقه و کلام بوده است.

معاون فرهنگی تبلیغی دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی اظهار کرد: سابقه آزاداندیشی را می‌توان در متون فقهی شیعه به وضوح دید؛ ما دو کتاب در کلام و فقه شیعه داریم که به نظر من این دو، نماد آزاداندیشی هستند یکی اسفار ملاحظه است که اگر این کتاب را مطالعه کنید می‌بینید ملاحظه یک مدعا را با استدلال تقویت سپس همان استدلال‌ها را رد می‌کند و نظر سومی را انتخاب می‌کند.

وی ادامه داد: کتاب دیگر رسائل شیخ انصاری است که با همین روش نقض و ابرام و استدلال نظریات کلیه فقها را مطرح می‌کند، همچنین در کتاب مکاسب، شیخ انصاری مسئله «تنقیح مناط» را بسط می‌دهد و از طریق تنقیح مناط بسیاری از مسائل فقهی را حل می‌کند؛ شیخ انصاری در ابتدای مکاسب یک روایت را مطرح می‌کند و از همین یک

آزاداندیشی زمینه حیات معرفتی، سیاسی و اجتماعی ما قرار بگیرد

حجت‌الاسلام والمسلمین سیدمحمد عیسی‌نژاد، معاون فرهنگی تبلیغی دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی

حجت‌الاسلام والمسلمین سیدمحمد عیسی‌نژاد، معاون فرهنگی تبلیغی دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی در خصوص ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه و سابقه آزاداندیشی در حوزه‌های علمیه ابراز کرد: قطعاً این آیه شریفه «لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ» به روحیه آزاداندیشی در اسلام و به خصوص تشیع دلالت دارد؛ اسلام انسان‌ها را به تعقل فرا می‌خواند البته تعقل بدون عوامل نفسانی و عقل بما هو عقل و اصلاً حقیقت دین اسلام بر اساس تعقل و تفکر بدون عوامل بیرونی استوار شده است.

روایت ۲۰۰ صفحه مطلب فقهی بیرون می‌کشد؛ این یعنی بستر آزاداندیشی.

معاون فرهنگی تبلیغی دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی به سابقه فقه در اعصار گذشته اشاره کرد و افزود: شیخ الطائفه (شیخ طوسی) علم فقه را تأسیس می‌کند و شرح و بسط می‌دهد ولی پس از وی فضایی فراهم می‌شود که کسی از فقها جرئت نظریه‌پردازی ندارد تا می‌رسیم به ابن ادریس حلی، وی تا آنجا در زمینه نقد افکار اساتید خود از جمله شیخ طوسی پیش می‌رود که برخی متشرعین به این باور رسیده‌اند که جوانمرگ شدن ابن ادریس حلی چه بسا به علت این مسائل بوده که ابن ادریس با تندی نظریات اساتید خود از جمله شیخ الطائفه را رد و نقد کرده است.

آزاداندیشی باید بستر حیات معرفتی و سیاسی اجتماعی ما قرار بگیرد

عیسی نژاد اضافه کرد: پس از ابن ادریس ما به عصر مقدس اردبیلی می‌رسیم، مقدس اردبیلی به طور کلی گذشته فقه را نقد می‌کند و بستر نواندیشی را ایجاد می‌کند، مخالفین را می‌پذیرد و اقتناع می‌کند، پس از وی وحید بهبهانی در برابر اخبار گری و تحجرگرایان مقابله می‌کند و سپس شیخ انصاری گامی نو در زمینه نظریه‌پردازی در فقه را به وجود می‌آورد بنا بر این هر زمان شیعه در زمینه فقه بستر آزاداندیشی را فراهم کرده است فقه رشد و ارتقای عجیبی پیدا کرده است.

وی تصریح کرد: البته این بسترها فقط در فقه وجود نداشته است، بلکه در بحث‌های کلامی هم شیخ مفید بسترهای آزاداندیشی را به وجود می‌آورد؛ به طور کلی اگر آزاداندیشی بستر حیات معرفتی، سیاسی و اجتماعی ما قرار بگیرد یقیناً همیشه رشد دوچندان خواهیم داشت.

این مدرس حوزه درباره موانع ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی در حوزه ابراز کرد: بحث تحجرگرایی در حوزه یک از مهم‌ترین آسیب‌های حوزه در زمینه‌های مختلف بوده است، تحجرگرایی شاید پدیده‌ای است که در کل معارف دینداری اتفاق می‌افتد چه اسلام و چه غیر اسلام، در بحث دین و دینداری بحث تحجر سریع رشد می‌کند؛ چرا که مسائل جنبه آسمانی دارد و اینکه کسی بیاید این مسائل معرفتی را تغییر بدهد کار سختی است، مرحوم شیخ انصاری می‌گوید: اجتهاد همچون صاف کردن تیغ‌های خار مغیلان در جهت عکس با دست است که کار غیرممکن و سختی است و از نظر او اجتهاد از جهاد در راه خدا سخت‌تر است.

معاون فرهنگی تبلیغی دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی اظهار کرد: البته می‌باید تحجر رابطه مستقیم با جریان‌ها و پارادایم‌های مختلف شیعه در اعصار گوناگون از جمله اخباری‌گری، شیخی‌گری و... داشته است؛ چرا که اکثر پیروان این مکاتب و جریان‌ها ورود به عرصه‌های نواندیشی را تحریم می‌کردند و با جریان عقلانیت ارتباط برقرار نمی‌کردند.

عیسی نژاد ادامه داد: یکی دیگر از موانع ایجاد این کرسی‌ها این است که چون بستر نواندیشی ایجاد نشده است از پدیده‌های نوین عقب افتاده‌ایم پدیده‌های نوین غربی که در این زمینه حوزه باید با دو رویکرد کوتاه‌مدت و بلندمدت به مقابله با این مسائل بپردازد؛ راهکار کوتاه‌مدت این است که در لایه‌هایی از حوزه

افرادی تربیت شوند که بتوانند پاسخگوی این مسائل باشند و مرجعیت نباید به طور مستقیم وارد این مسائل بشود؛ به عنوان مثال در زمان مرحوم بروجردی و مرحوم نائینی این دو بزرگوار مستقیم وارد مسائل حکومتی نمی‌شدند بلکه افرادی همچون نواب صفوی و آیت‌الله کاشانی و افرادی از لایه‌های حوزه وارد این مسائل سیاسی می‌شدند.

وی ادامه داد: البته یکی دیگر از عوامل عدم ورود به این عرصه این است که برخی با این بهانه که در این زمینه اطلاعات دقیق و کافی ندارند و ادعا می‌کنند که اگر بخواهند حرف جدیدی داشته باشند باید اطلاعات عمیقی داشته باشند باعث دوری حوزه از تحول در عرصه‌های گوناگون شده‌اند ولی علت‌العلل ما در جریان نظریه‌پردازی، جریان تحجرگرایی است؛ چون باعث می‌شود ما از پدیده‌های نوظهور شناختی نداشته باشیم و با زمان پیش نرویم و لایه‌هایی که کرسی نظریه‌پردازی باید در آنجا شکل بگیرد، شکل نگیرد.

عیسی نژاد افزود: مهم‌ترین راهکار ایجابی در این زمینه این است که اجازه ندهیم جریان عقلانیت در حوزه‌های علمیه شیعه ضعیف شود. همچنین باید بولتن‌ها و نشریاتی خاص نظریات نوی فقهی را منتشر کنند و به محض اینکه مسئله جدیدی در جامعه مطرح شد آن را منتشر کنند و حوزویان به آن پاسخ دهند.

روحانیت در تعامل با قوای سه‌گانه نظریه‌ای راهبردی بر اساس علوم فقهی تدوین کند

وی درباره نحوه تعامل حوزه با قوای سه‌گانه ابراز کرد: باید حوزه در این عرصه نظریه‌ای راهبردی و کاربردی بر اساس علوم فقهی تدوین، و ارائه کند تا نقد و بررسی شده و تبدیل به اندیشه شود در این صورت دیگران ملزم به پذیرش و تعامل با آن خواهند بود همانطور که نظریه‌های گوناگون از افراد صاحب‌نظر باعث تحولاتی در زمینه‌های مختلف شده است از جمله نظریه «صدور انقلاب» امام خمینی (ره) که زمینه‌بیداری اسلامی را فراهم ساخت؛ اگر فقها این نظریه کاربردی راهبردی را مطرح کنند مثل نظریه قصاص آیت‌الله جوادی آملی قطعاً مورد پذیرش قرار می‌گیرد و منبای عمل قرار خواهد گرفت.

نظام‌سازی دینی؛ یعنی عرضه نظام آموزشی نوین حوزه در مقابل ایدئولوژی اومانیستی

حجت‌الاسلام و المسلمین علی‌اکبر حساری،
مسئول دفتر برنامه‌ریزی و ارزیابی پژوهشی معاونت
پژوهش مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاههران

حجت‌الاسلام و المسلمین علی‌اکبر حساری،
مسئول دفتر برنامه‌ریزی و ارزیابی پژوهشی
معاونت پژوهش مرکز مدیریت حوزه‌های
علمیه خاههران درباره اهمیت و ضرورت برپایی
کرسی‌های آزاداندیشی فقه گفت: رهنمودهای
مقام معظم رهبری در سال ۸۹ در سفری که
به قم داشتند تکرار و تکمیل فرمایشات ایشان
در ارتباط با حوزه‌های علمیه و نحوه مدیریت و
تحولات و تغییرات حوزه بوده است.

وی با اشاره به اینکه تأکید صرف روی
رهنمودهای مقام معظم رهبری در سال ۸۹ خطا
است و بسیاری از قله‌های فرمایش‌های ایشان
در سال‌های قبل مورد غفلت قرار می‌گیرد، اظهار
کرد: نگاه مقام معظم رهبری به حوزه‌های
علمیه نگاهی مقطعی و محدود نیست و
کلیه صحبت‌های ایشان باید به صورت یک
پارچه و نظام‌مند مورد توجه قرار گیرد.

مسئول دفتر برنامه‌ریزی و ارزیابی پژوهشی معاون
پژوهش مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاههران
تصریح کرد: سفر رهبر معظم انقلاب در سال گذشته
به قم مقطع تاریخی مهمی است و ابواب جدیدی را
برای حوزه‌های علمیه گشوده است.

وی با اشاره به اینکه مقام معظم رهبری
مدیریتی جامع، نظام‌مند و هدفمند را برای
تحول در حوزه‌های علمیه مد نظر دارند،
تصریح کرد: دو نوع تحول «مقتضی با زمان»
و تحول «ساماندهی شده» در حوزه‌های علمیه
اتفاق می‌افتد؛ تحول مقتضی با زمان تحولی
ناگزیر و قهری است که با گذشت زمان در
حوزه‌های علمیه تغییراتی حاصل می‌شود و
در تحول سامان‌مند تحولات مقتضی با زمان
برنامه‌ریزی و سازماندهی می‌شود و اهدافی
تعریف می‌شود و برای رسیدن به آن اهداف
تلاش می‌شود.

**مسئله عمق علمی و جهد علمی در حوزه
یکی از مطالبات مقام معظم رهبری از
حوزه است**

وی با اشاره به مطالبات مقام معظم رهبری از
حوزه بیان کرد: بحث عمق علمی و جهد علمی
در حوزه یکی از مطالبات معظم له از حوزه است و
بارها در صحبت‌های خود تأکید کردند که طلاب
جوان باید به شکلی درس بخوانند که این درس
در عمق جان آنها بنشیند.

مسئول دفتر برنامه‌ریزی و ارزیابی پژوهشی
معاونت پژوهش مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه

کلمه می‌توان این نظام را به مقوله بصیرت که مقام معظم رهبری در صحبت‌های خود بارها بر آن تأکید کردند، تعریف کرد.

مسئول دفتر برنامه‌ریزی و ارزیابی پژوهشی معاونت پژوهش مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران بیان کرد: در نظام‌های آموزشی سکولار تنها انتقال دانش مد نظر است و به همه چیز به عنوان علم نگریده می‌شود اما در نظام آموزشی دینی به همان میزانی که انتقال دانش اهمیت دارد انتقال ارزش‌ها و فضائل دینی و نوع و زاویه بینش هم حائز اهمیت است و ما در نظام آموزشی کشور در کنار دانش باید به بینش و ارزش به صورت نظام‌مند هم توجه کنیم.

وی با اشاره به دیگر برنامه‌های معاونت پژوهش گفت: آموزش پژوهش‌محور از موضوعات مهم دیگری است که ما به دنبال تحقق آن هستیم، با این هدف که نظام آموزشی از حالت گردش اطلاعات به وضعیت جستجوی علمی تغییر یابد.

مسئول دفتر برنامه‌ریزی و ارزیابی پژوهشی معاونت پژوهش مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران ادامه داد: به منظور آشنایی و درگیر شدن طلاب با مسائل روز جامعه و تمرین و ممارست در کار پژوهشی، مسابقه رشد در حوزه‌های علمیه خواهران برگزار شده است.

وی ادامه داد: بحث توجه به نخبگان از جمله فعالیت‌های دیگر معاونت پژوهش در سال گذشته است که در این مهم، نخبه در حوزه‌های علمیه به عنوان طلبه‌ای که در یکی از عرصه‌های تبلیغ، تدریس، آموزش و... توانمندی خاصی دارد تعریف شده است و سازوکارهایی برای شناسایی، جذب و بهره‌گیری از توانایی‌های آنها مورد ملاحظه قرار گرفته است.

حصاری شکل‌گیری هسته‌های پژوهشی را در مدارس علمیه خواهران از جمله دیگر فعالیت‌های جاری معاونت پژوهش حوزه اعلام کرد و با اشاره به برنامه‌های آینده گفت: راه‌اندازی رشته‌های پژوهشگری دینی، فقه متناسب با نیازهای جامعه بانوان و فلسفه متناسب با مقدرات بانوان از جمله پیشنهادهایی است که از سوی این معاونت ارائه شده و در دست بررسی است.

وی با اشاره به سایر پیشنهادها این معاونت گفت: راه‌اندازی مرکز پاسخگویی به سؤالات و شبهات بانوان، اعزام خواهران نخبه طلبه به سفرهای علمی و فرهنگی خارج از کشور از جمله مواردی است که در دست بررسی است.

خواهران با اشاره به اینکه پاسخگویی حوزه به نیازهای داخلی و بین‌المللی مطالبه دیگر مقام معظم رهبری از حوزه است، گفت: با توجه به تحولات اخیر جهانی در کشورهای اسلامی، حوزه‌های علمیه باید بتوانند به صورت روزآمد به نیازهای داخلی و خارجی پاسخی درخور ارائه کنند.

وی با اشاره به اینکه آزاداندیشی و تولید علم یکی دیگر از مطالبات معظم له از حوزه است، ادامه داد: مطالبه دیگر مقام معظم رهبری از حوزه‌های علمیه «نظام‌سازی دینی» است؛ تأکید معظم له در این بخش بر این است که مجموعه فعالیت‌هایی که به عنوان فعالیت حوزوی در ابعاد اندیشه، فکر و آموزش صورت می‌گیرد مجموعه هدفمند باشد، مجموعه‌ای که این توانایی را داشته باشد که در مقابل ایدئولوژی اومانیستی غرب، نظام آموزشی حوزه را بیان کند و این نظام را به عنوان نظامی نوین به جهان عرضه کند.

حصاری با تأکید بر اینکه توجه بیشتر به تهذیب، اخلاق و معنویت از سوی طلاب جوان، مطالبه دیگر مقام معظم له از حوزه‌های علمیه است، بیان کرد: تنوع بخشی به روش‌ها مسئله دیگری است که مقام معظم رهبری تأکید خاص بر روی آن دارند؛ همچنین مطالبه دیگر مقام معظم له از حوزه، ساختاری است که ایشان بارها تأکید کردند که ساختار مدیریت حوزه مانع رشد علمی حوزه نشود و ساختار حوزه آن قدر دست و پاگیر و بوروکراتیک نشود که مانع رشد علمی در حوزه شود.

همه محورهای مورد نظر مقام معظم رهبری درباره حوزه باید همزمان مورد توجه واقع شود تا مدل مورد نظر ایشان محقق شود

مسئول دفتر برنامه‌ریزی و ارزیابی پژوهشی معاونت پژوهش مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران با اشاره به اینکه همه محورهای مورد نظر مقام معظم رهبری باید به صورت همزمان و همگام با هم مورد توجه واقع شود تا مدل مورد نظر ایشان محقق شود، تصریح کرد: چابک‌سازی ساختار مدیریت حوزه مطالبه دیگری است که مقام معظم له از حوزه‌های علمیه دارند.

وی با اشاره به اینکه مقام معظم رهبری بر تربیت پژوهشگر، فقیه و فیلسوف از میان بانوان طلبه تأکید کردند، ادامه داد: نگاه ایشان با نگاه برخی که نگاه حداقلی به حوزه‌های علمیه خواهران دارند، متفاوت است؛ فیلسوف یعنی کسی که در فلسفه نظریه پرداز باشد و فقیه؛ یعنی کسی که در فقه مبنایی را احراز کرده است و خودش اهل نظر است؛ در حال حاضر در نظام آموزشی حوزه‌های علمیه خواهران، فقه و فلسفه آموزش داده می‌شود اما برای آنکه این آموزش‌ها به سمت و سوی تربیت فقیه یا فیلسوف باشد نیاز به تجدید نظر و بررسی بیشتر است.

مدرس حوزه علمیه قم با اشاره به اینکه نظام آموزشی حوزه‌های علمیه خواهران باید به سمتی حرکت کند که بتواند فیلسوف و فقیه تربیت کند، ادامه داد: در مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران ستادی برای پیگیری فرمایشات مقام معظم رهبری تشکیل شده است و مأموریت این ستاد، تدوین «نقشه راه مدیریت تحول» در حوزه‌های علمیه خواهران است.

حصاری بیان کرد: معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه خواهران در جهت تحقق مطالبات معظم له از حوزه، پیشنهاد تدوین «نظام بینشی» را برای حوزه‌های علمیه مطرح کرده است که تدوین این نظام در دست بررسی است؛ در یک

بررسی
راهکارهای
تعامل حوزه علمیه
وقوای سه‌گانه
درمسئله
فقه حکومتی

فصل دوم

فقه حکومتی و مطالبات مقام معظم رهبری از حوزه های علمیه

سال ششم ، شماره ۹۸ ، اسفند ۹۰

آیت‌الله حسینی بوشهری در بخش دیگری از سخنان خود درباره سازوکار اجرایی راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه تصریح کرد: مرکز مدیریت حوزه علمیه قم متولی راه‌اندازی این کرسی‌ها شود و مراکز پژوهشی که در حوزه داریم هم می‌توانند در این زمینه فعالیت کنند. وی ادامه داد: در حال حاضر مراکز پژوهشی حوزه از برخی از اساتید حوزوی دعوت، و موضوعاتی را برای آنها طرح می‌کنند و این اساتید به تحقیق و بررسی این موضوعات می‌پردازند و نتایج تحقیقات خود را در نشستی تخصصی عرضه می‌کنند و پس از تأیید نهایی این مطالب به صورت نوشته‌هایی چاپ و در اختیار علاقه‌مندان قرار می‌گیرد.

آیت‌الله حسینی بوشهری با اشاره به دیدار نمایندگان مجلس خبرگان رهبری با رهبر معظم انقلاب اسلامی تصریح کرد: بعد از دیداری که خبرگان با معظم له داشتند بعضی از اساتید به صورت خودجوش در سال تحصیلی جدید این حرکت را دنبال کرده‌اند و عنوان دروس خود را از مطالب فقه حکومتی بیان کرده‌اند.

اساتید و بزرگان حتی در سطح مراجع در این زمینه اقدام کنند

امام جمعه موقت قم با اشاره به اینکه هنوز با شرایط مطلوب فاصله داریم و این مقدار کافی نیست، اظهار کرد: اساتید و بزرگان ما حتی در سطح مراجع بزرگوار تقلید که آرا و نظراتشان برای همه معتنم و ارزشمند است در این زمینه اقدام کنند.

عضو شورای عالی حوزه علمیه تصریح کرد: در اوایل انقلاب برخی از مراجع تقلید ما که در حال حاضر در قید حیات نیستند مطالبی را با توجه به نیاز آن زمان در زمینه قضا، حدود و دیات و مباحث مربوط به حکومت در دستور کار دروس خود قرار دادند و طرح این مباحث بسیار تأثیرگذار بود؛ در حال حاضر در زمینه طرح بحث‌های حکومتی در حوزه باید ساماندهی درستی از ناحیه مدیران حوزوی صورت بگیرد.

وی با اشاره به اینکه در حال حاضر کارهای جزئی در حوزه آغاز شده است و امیدواریم کارهای جدی در این زمینه صورت بگیرد، تأکید کرد: باید موضوعاتی در مورد مباحث حکومتی طرح شود و اساتیدی خبره برای پرداختن به این مباحث در نظر گرفته شوند.

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه متولی راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه شود

آیت‌الله سیدهاشم حسینی بوشهری، نماینده مردم بوشهر در مجلس خبرگان رهبری

آیت‌الله سیدهاشم حسینی بوشهری، نماینده مردم بوشهر در مجلس خبرگان رهبری، درباره چگونگی راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه گفت: کرسی‌های نظریه‌پردازی فقه بعد از فرمایش‌های مقام معظم رهبری که در چند مرحله بیان فرمودند در بخش‌های مختلف حوزه‌های علمیه راه‌اندازی شده است.

وی با اشاره به اینکه آنچه تاکنون در مورد راه‌اندازی کرسی‌های فقه در حوزه انجام شده است مورد رضایت ایشان نیست تصریح کرد: به اعتقاد بنده کرسی‌های آزاداندیشی فقه باید در سطح محققان و اساتید حوزه‌های علمیه راه‌اندازی شود؛ افرادی هم برای داوری خروجی‌های کرسی‌های آزاداندیشی فقه باید در نظر گرفته شوند که این افراد هم باید از نخبگان حوزوی باشند. عضو مجلس خبرگان رهبری بیان کرد: مباحثی که در این کرسی‌ها مطرح می‌شوند مطالب نظری و علمی هستند و باید در سطح اساتید حوزه و اهل فن مطرح شده و پس از اینکه مورد بحث و بررسی قرار گرفت و به نتیجه قابل قبول رسید، منتشر شود.

نماینده مردم بوشهر در مجلس خبرگان رهبری با اشاره به اینکه مطالب علمی از این دست نباید در سطح افراد معمولی ارائه شود، تصریح کرد: تاکنون جلسات حوزه‌های علمیه - که این مسائل مطرح شده - هم در سطح اساتید و هم مستمعان از نخبگان حوزوی بود.

عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم تصریح کرد: در زمینه راهاندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه باید برنامه‌ریزی مدونی صورت گیرد تا حوزه به مسائلی که مورد نیاز حکومت است بپردازد.

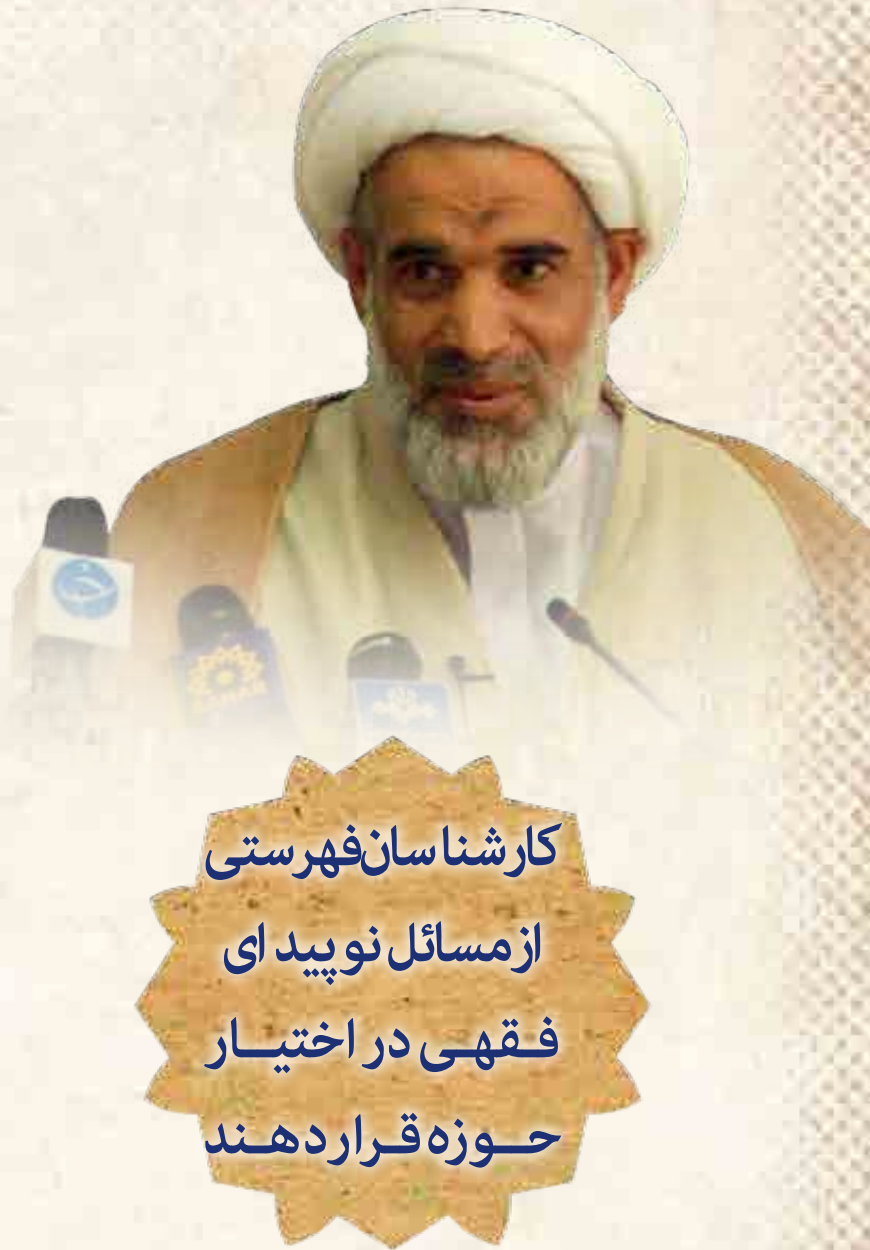
مدرس خارج فقه و اصول حوزه علمیه قم با اشاره به تشکیل کرسی‌های نظریه‌پردازی فقه و اصول و حقوق در حوزه‌های علمیه بیان کرد: کرسی فقه و اصول بیش از یک سال است که با حضور اساتید صاحب نام حوزه در حوزه علمیه قم راهاندازی شده است و مباحث علمی هم در این کرسی‌ها طرح، و در مورد آنها بحث شده است.

عضو هیئت علمی مؤسسه آموزشی، پژوهشی امام خمینی(ره) ادامه داد: **در حال حاضر سطح نیازها در جامعه به گونه‌ای است که باید کرسی‌های منظم‌تر و با عمق بیشتر تشکیل شود؛ برای برگزاری این کرسی‌ها باید تمهیداتی اندیشیده شود تا نتایج تحقیقات و بحث‌ها پس از داوری به نخبگان حوزه و دانشگاه ارائه شود و از این طریق این کرسی‌ها غنای علمی بیشتری پیدا کنند.**

نائب رئیس کمیسیون حراست و پاسداری از ولایت فقیه مجلس خبرگان با تأکید بر اینکه چگونگی سازوکار اجرایی راهاندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه در دست مطالعه است، اظهار کرد: امیدواریم با همکاری و هم‌افزایی صاحب‌نظران حوزوی و کارشناسان مطلع نسبت به مسائل نوپیدای فقهی سازوکاری در نظر گرفته شود تا مطالبه جدی رهبر معظم انقلاب از حوزه‌های علمیه در آن محقق شود.

مدرس خارج فقه و اصول حوزه علمیه قم در ادامه با ارائه پیشنهادی گفت: **پیشنهاد بنده برای چگونگی راهاندازی این کرسی‌ها این است که این کرسی‌ها با حضور صاحب‌نظران حوزوی و استفاده از کارشناسان صاحب‌نظر در مورد مسائل نوپیدای فقهی در مسائل گوناگون برگزار شود؛ در این کرسی‌ها ابتدا باید موضوع‌شناسی صورت گیرد و هم فهرست دقیقی در مورد مسائل نوپیدای فقهی در اختیار صاحب‌نظران حوزوی قرار بگیرد.**

عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم در پایان تصریح کرد: تاکنون درس‌های محدودی درباره مسائل حکومتی در حوزه‌های علمیه وجود داشته اما باید تدریس این درس‌ها به طور جدی در دستور کار حوزه‌های علمیه قرار بگیرد.

کارشناسان فهرستی از مسائل نوپیدای فقهی در اختیار حوزه قرار دهند

آیت‌الله عباس کعبی،
عضو مجلس خبرگان رهبری

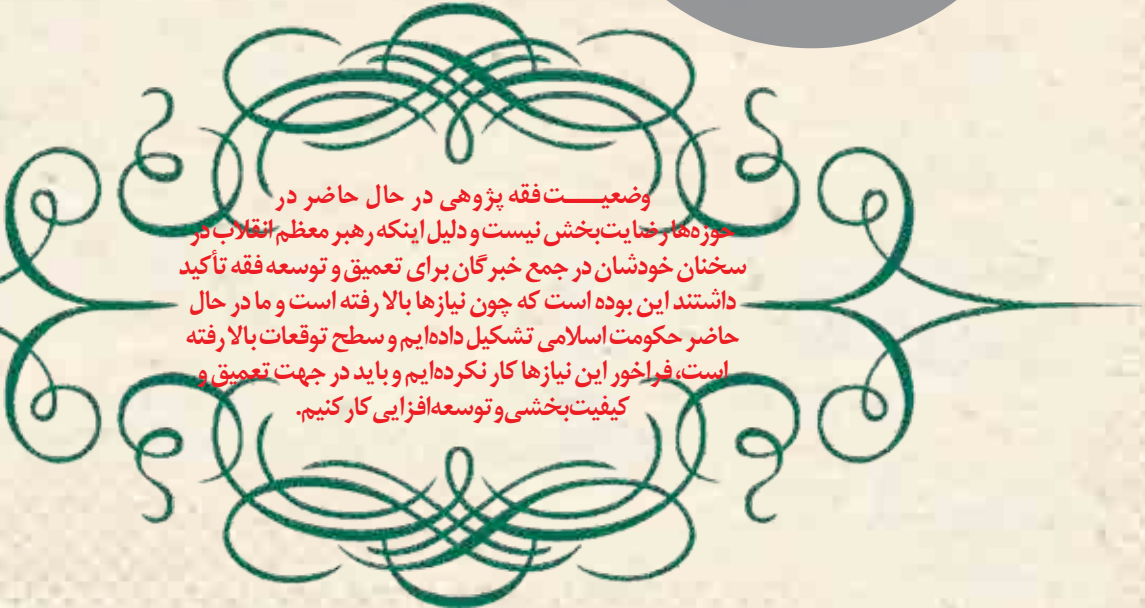
آیت‌الله عباس کعبی، عضو مجلس خبرگان رهبری، درباره بیانات اخیر مقام معظم رهبری در جمع نمایندگان مجلس خبرگان گفت: نظام آموزشی حوزه در دروس خارج مبتنی بر بحث آزاد فقهی است؛ یعنی استاد درس را ارائه می‌دهد و طلاب حاضر در درس با ایراد اشکال و طرح پرسش‌ها جدی بحث را غنی می‌کنند؛ با این وجود راهاندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه در میان بزرگان و اندیشوران حوزه اقدام بایسته و مؤثری است که در واقع تحقیق و پژوهش در مورد مسائل نوپیدای فقهی را غنی می‌کند.

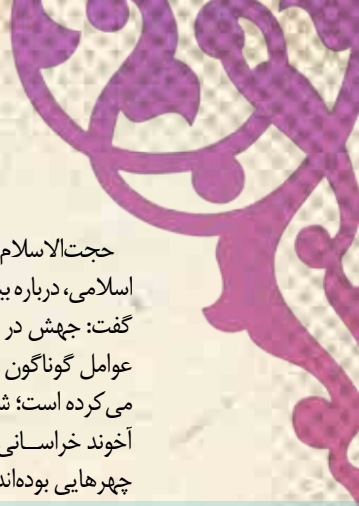
حجت الاسلام والمسلمین علی اکبر رشاد،
رئیس پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

**حذف فقه در
قانون گذاری؛ یعنی
خلاً مطلق در امور
کشور**

وضعیت فقه پژوهی در حال حاضر در
حوزه های ضایع بخش نیست و دلیل اینکه رهبر معظم انقلاب در
سخنان خودشان در جمع خبرگان برای تعمیق و توسعه فقه تأکید
داشتند این بوده است که چون نیازها بالا رفته است و ما در حال
حاضر حکومت اسلامی تشکیل داده ایم و سطح توقعات بالا رفته
است، فراخور این نیازها کار نکرده ایم و باید در جهت تعمیق و
کیفیت بخشی و توسعه افزایی کار کنیم.

به طور مستقیم قانون گذاری نخواهد بود بلکه کرسی ها تولید نظریه و نقد نظریات فقهی را بر عهده دارند و به طور غیر مستقیم بر روند قانون گذاری دخالت دارند.

عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی در ادامه اظهار کرد: در کارهای پژوهشی، نظریه جدید تولید می شود که یا برای داوری وارد نقد می شود و یا برای کاربرد وارد جریان کاربردی می شود. قانون گذاری در کشور ما پس از انقلاب و حتی پیش از انقلاب تحت تأثیر فقه بوده است و بیشتر قوانین حقوق فقهی و مدنی ما تحت تأثیر فقه است به طوری که اگر فقه را از قانون گذاری کشور حذف کنیم خلأ مطلق در قانون گذاری کشور پیش می آید.

رئیس شورای مدیریت حوزه علمیه تهران افزود: وضعیت فقه پژوهی در حال حاضر در حوزه ها رضایت بخش نیست و دلیل اینکه رهبر معظم انقلاب در سخنان خودشان در جمع خبرگان برای تعمیق و توسعه فقه تأکید داشتند این بوده است که چون نیازها بالا رفته است و ما در حال حاضر حکومت اسلامی تشکیل داده ایم و سطح توقعات بالا رفته است، فراخور این نیازها کار نکرده ایم و باید در جهت تعمیق و کیفیت بخشی و توسعه افزایی کار کنیم.

رشاد در ادامه تأکید کرد: یکی از بهترین جایگاه های نظریه پردازی و کرسی های آزاداندیشی فقه دروس خارج فقه و اصول مراجع و علما است که مقطع اجتهاددورزی و مجتهدپروری است؛ مجتهدپروری؛ یعنی نظریه پردازی؛ دروس خارج ظرف تربیت نظریه پرداز و مجتهد است و اگر درس خارجی چنین نباشد، درس درخوری نیست؛ چرا که رسالت درس خارج تولید نظریه و تربیت نظریه پرداز است، البته درست است که مسائلی که در آن دروس مطرح می شود، تکراری است ولی حاصل مهم است.

رئیس شورای مدیریت حوزه علمیه تهران در پایان سخنانش تصریح کرد: البته باید اساتید دروس خارج فقه و علما در انتخاب مسائل جدید اهتمام ویژه به خرج بدهند؛ مثلاً در طهارت و زکات و حج بحث بسیار شده است و جاده هموار است و پرسش جدید

کم است، ولی در حوزه فقه سیاسی و اجتماعی و فقه قضا نیاز به تربیت نظریه پرداز و مجتهد داریم و فقها و علما باید اهتمام بیشتری در این امر داشته باشند.

حجت الاسلام والمسلمین علی اکبر رشاد، رئیس پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، درباره بیانات اخیر مقام معظم رهبری در جمع نمایندگان مجلس خبرگان گفت: چشم در علوم فقهی و به طور کلی فقه به صورت ادواری با فراهم آمدن عوامل گوناگون اتفاق افتاده است به طوری که در هر دوره چهره جدیدی ظهور می کرده است؛ شخصیت هایی همچون شیخ طوسی، شیخ انصاری، شیخ بهایی، آخوند خراسانی، مرحوم نائینی، فاضل تونی و تا همین اواخر امام خمینی (ره) از چهره هایی بوده اند که به پویایی فقه کمک کرده اند.

رشاد ادامه داد: در هیچ دوره از ادوار تاریخ اسلام به اندازه چهل سال اخیر به خصوص پس از پیروزی انقلاب اسلامی فقه سیاسی و فقه حکومتی و طرح های نظام رفتاری شور و نشاط نداشته است. آمار و حجم

و کیفیت کتبی که در زمینه فقه پژوهی از جمله فقه حکومتی، فقه سیاسی، فقه مدیریت، فقه قضا و... در چند دهه اخیر پس از انقلاب به چاپ رسیده، بی نظیر است.

وی در خصوص سخنان رهبر معظم انقلاب مبنی بر ایجاد کرسی های آزاداندیشی فقه در حوزه علمیه بیان کرد: آنچه رهبر معظم انقلاب در این خصوص مطرح کردند، تأکید بر نکاتی بود که بارها فرموده بودند، که از جمله آنها ایجاد کرسی های خاص برای تولید فقه سیاست و فقه حکومت و فقه زندگی بوده است.

رشاد اظهار کرد: خوشبختانه پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی در زمینه کرسی های آزاداندیشی فقه پیشگام و پیشقدم بوده است و هم اکنون مدت سه سال است که در این مرکز فقهی حلقه های فقه پژوهی با عناوین فقه الاقتصاد، فقه الاداره، فقه السیاسه و فقه الاخلاق با حضور اساتید برجسته حوزوی فعالیت می کنند که با

توجه به سخنان رهبر معظم انقلاب تصمیم داریم هر کدام از این حلقه ها را به کرسی های آزاداندیشی توسعه بدهیم و مسلماً این نوع اقدامات زودبازده نیست و زمان بر است و باید فرصت بدهیم تا به ثمر بنشیند.

عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی در ادامه یادآور شد: کرسی های آزاداندیشی فقه و اصول و کرسی قرآن و حدیث در قم برگزار می شود و طرح های متعددی در این کرسی ها مطرح شده که دفاع شده و یا پذیرفته شده و یا نشده است و حتی مراجع از این موضوع استقبال کرده اند؛ به عنوان مثال دائرة المعارف فقه مقارن آیت الله مکارم شیرازی مورد نقد قرار گرفت و اشکالات مطرح شد و ایشان از ناقدان تشکر کرد.

حجت الاسلام رشاد در ادامه تصریح کرد: ریاست کرسی فقه و اصول در قم به عهده حجت الاسلام علیدوست است و کرسی فلسفه و منطق با ریاست حجت الاسلام بهشتی در تهران تشکیل می شود، همچنین ریاست کرسی فلسفه عرفان، منطق، دین، به عهده اینجناب است و حجت الاسلام مؤدب هم رئیس کرسی قرآن و ادبیات عرب است که همگی حوزوی هستند.

اگر فقه را از قانون گذاری حذف کنیم خلأ مطلق در قانون گذاری کشور پیش می آید

رشاد در پاسخ به تأثیر کرسی ها در قانون گذاری گفت: کرسی ها عهده دار حمایت و داوری درباره نقدها و نظریه های جدید هستند؛ وظیفه کرسی ها

حجت‌الاسلام والمسلمین ابوالقاسم علیدوست،
عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم

قوای سه‌گانه مطالبات خود را از حوزه درباره فقه حکومتی مطرح‌کنند

برای اینکه
این کرسی‌ها سازوکار
اجرایی بهتری داشته باشد باید از
مراجع و مقام معظم رهبری و سایر
اساتید و صاحب‌نظران نظرخواهی
شود و در همان قالب‌هایی که این
بزرگواران مطرح می‌کنند
تصمیماتی اتخاذ شود.

حجت‌الاسلام والمسلمین ابوالقاسم علیدوست، عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، در مورد بیانات اخیر مقام معظم رهبری در جمع خبرنگاران گفت: کرسی‌های نوآوری و نظریه‌پردازی در حوزه‌های علمیه بیش از دو سال است که فعال است و خود بنده هم مسئول این کرسی‌ها هستم. وی ادامه داد: اصل کرسی‌ها فعال است منتهی آنچه که مد نظر رهبر معظم انقلاب است اینکه حوزه‌های علمیه بخشی از فعالیت فقهی خودشان را به بحث‌های فقه حکومتی اختصاص دهند؛ باید در این زمینه کلاس‌هایی با این عنوان یا عناوین مشابه تشکیل شود، بخشی از پایان‌نامه‌های حوزه‌های علمیه به این سو راهنمایی، و بعضی از مجلات وزین علمی در همین راستا فعالیت کنند؛ بنابراین در چندین ساحت متفاوت باید فعالیت‌هایی صورت گیرد.

عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم افزود: برای اجرایی شدن و محقق شدن کرسی‌های آزاداندیشی فقه باید مباحثی در شورای عالی حوزه‌های علمیه مطرح شود و قوه قضائیه، قوه مقننه و قوه مجریه نیازهای خود را منعکس، و مسائل خود را برای حوزه‌های علمیه مطرح کنند؛ طبعاً برای طرح چنین مباحثی و برای اینکه این کرسی‌ها سازوکار اجرایی بهتری داشته باشد باید از مراجع و مقام معظم رهبری و سایر اساتید و صاحب‌نظران نظرخواهی شود و در همان قالب‌هایی که این بزرگواران مطرح می‌کنند تصمیماتی اتخاذ شود.

وی اظهار کرد: البته این تصمیمات باید در تمامی سطوح فعالیت حوزه‌ها تسری پیدا کند؛ یعنی هم در سطح تدریس، هم تحقیق و هم پایان‌نامه‌ها؛ بخشی از نشریات تخصصی و صدا و سیما جمهوری اسلامی هم باید به این مهم بپردازند؛ البته این تحولات یک شبه محقق نمی‌شود و برای اینکه در ساحت فقه تغییری جدی حاصل شود باید دیدگاه و رویکرد خاصی در این ساحت ایجاد شود و این امر هم‌زمان برخواهد بود.

وی گفت: برای تغییر رویکرد هم باید نیازهای جامعه به درستی به حوزه‌های علمیه منتقل شود، نسل جدیدی در این زمینه تربیت شود، اساتید این مطالب را در مواد درسی خود قرار دهند و... که این مباحث هم در مدت کوتاه محقق نمی‌شود و باید زمان بگذرد تا این بحث‌ها نهادینه شود.

رسانه‌ها نیازهای سطح جامعه را به حوزه انتقال دهند

علیدوست ابراز کرد: رسانه‌ها از جمله صدا و سیما و خبرگزاری‌ها و مراکز تبلیغی حوزه‌های علمیه به عنوان پل‌های ارتباطی حوزه و مردم می‌توانند نیازهای سطح جامعه را به حوزه منتقل کنند تا نسلی که می‌خواهند تحصیل کنند تربیت شوند، در حال حاضر ما در حوزه‌های علمیه نسلی را داریم که می‌توانند به تدریس موارد فقهی بپردازند اما نسلی را که در این زمینه تحصیل کنند نداریم.

علیدوست در پاسخ به این سؤال که راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه در کدام یک از سطوح حوزه‌های علمیه می‌تواند اتفاق بیفتد، بیان کرد: در این زمینه باید بسیج همگانی صورت بگیرد؛ یعنی فضلا، مراجع و طلاب باید همه توان خود را بسیج کنند که در این زمینه صدا و سیما هم می‌تواند نقش مهمی ایفا کند.

وی با اشاره به لزوم تعامل بین متخصصان و اهل فن و حوزه‌های

علمیه در زمینه تبیین مسائل مبتلابه جامعه اظهار کرد: همان طور که حوزه‌های علمیه در مباحث مصداق‌شناسی از متخصصان کمک می‌گیرند باید در عرصه قانون‌گذاری هم از آنها کمک بگیرند، همان طوری که صاحب‌نظران هم اگر بخواهند حکمی صادر کنند باید نظر فقها را بپرسند و این یک تعامل دو سویه است که در گذشته بوده و الآن هم هست.

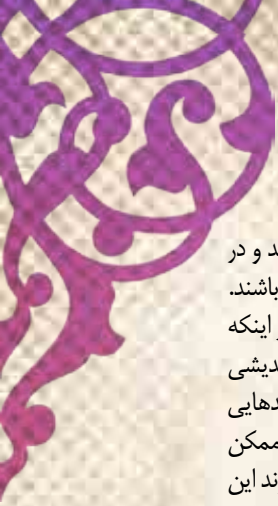
علیدوست تصریح کرد: بحث‌های علمی فقهی عمیق قالب خاصی ندارند و خطا از همین جا صورت می‌گیرد که تلاش می‌کنند قالب‌های خاصی برای این بحث‌ها تعریف کنند ما باید بگذاریم بحث‌های فقهی با ارائه سلاقی مختلف، حالتی مردمی پیدا کند؛ منظوم از حالتی مردمی، «مردمی حوزوی» است؛ یعنی طلبه‌های همه سطوح بتوانند نظرات خود را بیان کنند.

تشکیل کمیته صاحبان اندیشه؛ اولین گام در ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه

عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم تبیین کرد: برای راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه کمیته‌ای از صاحبان اندیشه که خوش‌فکر هستند تشکیل شود که کار این کمیته می‌تواند اولین قدم برای آغاز به کار این کرسی‌ها باشد؛ گاهی وقت‌ها کارهای زیادی در حوزه انجام می‌شود، اما اطلاع‌رسانی مناسب صورت نمی‌گیرد و این امر منجر به ایجاد شبهه در جامعه می‌شود.

علیدوست یادآور شد: حوزه‌های علمیه برای پاسخگویی به نیازهای جامعه در دو سطح فعالیت می‌کنند، در سطح اول سؤالات و شبهات مطرح شده در جامعه و اذهان عموم مردم را پاسخ می‌دهند که در این سطح حوزه‌های علمیه نیروها و مبلغان زیادی دارند و در سطح دیگر بحث پاسخگویی به مباحث عمیق فقهی است که نظر مقام معظم رهبری هم بیشتر ناظر به این سطح بوده و برای شروع به پرداختن به این سطح به نظر من اولین گام می‌تواند تشکیل کمیته‌ای خاص برای پیگیری راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه و چگونگی سازوکار اجرایی آن باشد.

مراکز حوزوی هزینه‌های راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی را تقبل کنند

حجت‌الاسلام و المسلمین سیدعلی عماد،
معاون پژوهشی حوزه‌های علمیه

راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی را تقبل کنند و در مراحل اجرایی هم با یکدیگر همکاری داشته باشند. معاون پژوهشی حوزه‌های علمیه با تأکید بر اینکه باید فضا را برای راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی آماده کرد، افزود: راه‌اندازی این کرسی‌ها پیامدهایی را به همراه خود خواهد داشت؛ برای مثال ممکن است فردی حرفی بر خلاف رأی عمومی بزند این فرد را نباید مورد هجمه قرار داد؛ افراد باید بتوانند آنچه که به آن می‌اندیشند را بدون وجود اغراض بیرونی و فقط در چارچوب ضوابط و استانداردهای علمی در این کرسی‌ها بیان کنند.

معاون پژوهشی حوزه‌های علمیه با تأکید بر پیگیری مطالبات مقام معظم رهبری از حوزه‌های علمیه گفت: این دغدغه مقام معظم رهبری است که این چنین فضایی ایجاد شود تا همه افراد بتوانند بدون هیچ ترس و اضطرابی نظریه‌های علمی خود در بهترین و منطقی‌ترین شکل ارائه کنند و حوزه علمیه قابلیت برگزاری چنین کرسی‌هایی را دارد؛ در حال حاضر این کرسی‌ها هر هفته و هر ماه به صورت مباحثات علمی در حوزه برگزار می‌شود و با توجه به اینکه این مباحثات علمی است و مخاطبان آن هم محدود و از اهالی فن هستند برخی در جریان برگزاری آن قرار نمی‌گیرند.

وی ادامه داد: به طور متوسط در طول سال گذشته دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه حدود ۲۹ نشست علمی برگزار کرده است که نوعاً به صورت دیالوگی بین موافق و مخالف با حضور داور و ارزیاب و همچنین حضور جمعی از پژوهشگران و اساتید بوده است.

عماد در پاسخ به این سؤال که کرسی‌های آزاداندیشی در چه سطحی از حوزه‌های علمیه باید برگزار شود، بیان کرد: برای برگزاری این کرسی‌ها باید سازوکار حمایتی را مشخص کنیم و برای اجرای آن برنامه‌ریزی دقیق داشته باشیم و برای برگزاری این کرسی‌ها واحدهای آموزشی، پژوهشی و دستگاه‌های تبلیغی و فرهنگی حوزه همه با هم ورود پیدا کنند و اجرای آن را به عهده گیرند.

وی ادامه داد: **با وجود اینکه این کرسی‌ها تولید دانش نمی‌کنند اما باید در سطح صاحب‌نظران برگزار شود، صاحب‌نظرانی که با حداقل‌های علمی آشنا باشند و بتوانند نظریه‌ای را به چالش بکشند و از این طریق به رشد آن نظریه کمک کنند.**

حجت‌الاسلام و المسلمین سیدعلی عماد، معاون پژوهشی حوزه‌های علمیه درباره لزوم راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه و پیگیری مطالبات مقام معظم رهبری از حوزه‌های علمیه گفت: به طور کلی می‌توان گفت کرسی‌های علمی در چهار سطح کرسی آزاداندیشی، کرسی مناظره، کرسی نوآوری و کرسی نظریه‌پردازی برگزار می‌شود.

وی با اشاره به اینکه کرسی نظریه‌پردازی بالاترین رده کرسی‌ها به لحاظ علمی است، ادامه داد: این سطح از کرسی‌ها به دشواری برگزار می‌شود و معمولاً اینگونه نیست که هر کسی به راحتی بتواند ادعا کند که نظریه‌ای را تولید کرده و آن نظریه هم پشتوانه‌های علمی خود را برای نظریه شدن دارد. معاون پژوهشی حوزه‌های علمیه با اشاره به مراحل مختلف خلق یک نظریه و تدوین یک نظام فکری تصریح کرد: در کرسی‌های نوآوری طرح نویی در حال خلق و تکمیل شدن برای تبدیل به یک نظریه کامل و جامع است.

وی با اشاره به اینکه افراد در کرسی‌های نقد و مناظره به نقد و بررسی آرای دیگران می‌پردازند، بیان کرد: کرسی‌های آزاداندیشی کرسی‌هایی است که افراد بتوانند نظریه‌های خودشان را در حوزه‌های دانش، مسائل اجتماعی و فرهنگی طرح کنند و راه‌اندازی این نوع از کرسی‌ها در حوزه‌های علمیه ما باید به حد فراوانی برسد.

عماد با اشاره به فعالیت‌های انجام شده گفت: ۲۴ نشست علمی در حوزه‌های علمیه برگزار شده که این نشست‌ها ویژگی‌های کرسی‌های آزاداندیشی را دارند اما هنوز ما با شرایط ایده‌آل فاصله داریم؛ همه نهادهای حوزوی باید در راه‌اندازی این کرسی‌ها مشارکت داشته باشند، این نهادها باید هزینه‌های مادی و معنوی

آیت‌الله سیدمحمد حسینی زنجانی،
استاد سطوح عالی حوزه علمیه

نگاه مسئولان برای طراحی کرسی‌های آزاداندیشی جهانی باشد

تبادل افکار در حال
حاضر بین حوزه‌های علمیه و
کارشناسان اهل فن وجود دارد،
اما چون سازوکار اجرایی برای
آن اندیشیده نشده و جایگاه آن
در نظام درسی حوزه مشخص
نیست به نقطه اتکا نرسیده
است.

نشده و جایگاه آن در نظام درسی حوزه مشخص نیست به نقطه اتکا نرسیده است

وی ادامه داد: طرح بانکداری اسلامی را برخی از فقهای ما در سال‌های گذشته مطرح کرده‌اند؛ مانند مرحوم صدر که کتاب ایشان هم چاپ شده و در اختیار مردم قرار دارد، اما آن مباحث هم در قالب مضاربه است در صورتی که تعاملات اقتصادی ما با دیگر کشورها نمی‌تواند به این صورت باشد. احکام ما در این زمینه باید بتواند پاسخگوی نیازهای جهانی باشد و فضایی ما هم اگر بخواهند نظریات خود را به صورت جهانی مطرح کنند، باید توسط متخصصان و اهل فن در جریان امور قرار بگیرند.

وی ادامه داد: در حال حاضر در آمریکا چون اقتصاد آنها رو به ورشکستگی است، می‌خواهند تمام عالم را به ورشکستگی بکشانند؛ علت آن هم این است که همان بعد فردی بر این مسئله حاکم است که همه منافع باید برای ما باشد.

آیت‌الله زنجانی بیان کرد: وقتی اقتصاد به این شکل مطرح می‌شود، بحران ایجاد می‌شود ما چه اندیشه‌ای برای پاسخگویی به این حرکت‌های اقتصادی داریم؟ قسمت زیادی در این مسئله، فنی و اقتصادی است، اما بخشی از آنها هم شرعی است که باید حل شود. **در مورد احکام فقهی ما باید جهانی عمل کنیم، احکام فقهی ما نباید در کرسی‌های آزاداندیشی در حد بحث باقی بماند و باید این احکام مبنای عمل افراد جامعه قرار گیرد**

آیت‌الله زنجانی با تأکید بر ضرورت راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه گفت: باید کنفرانس‌هایی برای تبادل نظر متخصصان مسائل مستحدثه و فضایی حوزه‌های علمیه برگزار شود؛ مثلاً در مورد مسائل پزشکی باید گروهی از خبرگان پزشکی بیایند و نظرات خود را مطرح، و مسائل جامعه را برای حوزه‌های علمیه بیان کنند تا حوزه‌ها هم پاسخ خود را به این مسائل ارائه دهند.

آیت‌الله سیدمحمد حسینی زنجانی، استاد سطوح عالی حوزه علمیه با اشاره به سخنان مقام معظم رهبری در جمع اعضای مجلس خبرگان گفت: در حال حاضر ما بیش از همه زمان‌ها به پویایی فقهی حوزه‌های علمیه نیاز داریم. حوزه‌های علمیه در جامعه امروز ما رسالت سنگینی به دوش دارند و باید به مشکلات فرهنگی و اجتماعی جامعه شیعه و به طور کلی جامعه جهانی توجه کنند.

آیت‌الله زنجانی بیان کرد: حوزه‌های علمیه باید با درک نیازها و ضرورت‌ها جامعه را به سمت تکامل پیش ببرند و ان‌شاءالله با استفاده از منابعی که شارع مقدس در اختیار آنها قرار داده است، بتوانند احکامی راه‌گشا استخراج کرده و در اختیار مردم قرار دهند.

مدرس سطوح عالی حوزه علمیه با اشاره به بیانات امام خمینی (ره) که فرمود اجتهاد باید بر اساس شرایط زمان و مکان صورت گیرد، تأکید کرد: احکامی که دست و پاگیر باشد باعث رکود و عقب‌ماندگی جامعه خواهد شد. احکام اسلامی زمان‌بندی دارد و هر حکمی را در هر زمانی نمی‌توان اجرا کرد، برای اجرای احکام اسلامی در جامعه باید زمینه‌سازی مناسب صورت گیرد.

آیت‌الله زنجانی با اشاره به مثالی در مورد امورات جنسی گفت: مردم جامعه باید به لحاظ فرهنگی در مورد اجرای یک حکم توجیه شوند و اگر بسترسازی مناسب صورت نگیرد جامعه دچار مشکل می‌شود؛ برای مثال در مورد امورات جنسی در صورتی که بدون توجیه افراد جامعه، عقوبت این گناه اعلام شود، مردم برای اجرای آن دچار مشکل می‌شوند. حضرت علی (ع) فرمودند: «انما امرتم اوسع من ما نهیتم؛ آن چیزی که در امر خدا نهفته است، نیازهای جامعه بشری را برطرف می‌کند.» حوزه‌های علمیه ما باید از این پتانسیل عظیم بهره‌برداری کنند.

آیت‌الله زنجانی با اشاره به اینکه آزاداندیشی در حوزه‌های علمیه همیشه وجود داشته است، تصریح کرد: در مباحث علمی که در حوزه‌های علمیه مطرح می‌شود همه مسائل زیر سؤال می‌رود، در مباحث کلامی هم افرادی که بحث می‌کنند همه مسائل اعتقادی را کنار می‌گذارند و با ادله به بررسی آنها می‌پردازند. در روایات داریم «نعم الفرار من الحرام الی الحرام» چقدر زیباست که انسان در مسیر خودش راه‌هایی پیدا کند که از مسیر حرام اقدام نکند.

این مدرس سطوح عالی حوزه تصریح کرد: در مسئله بانکداری با وجود اینکه ظاهر اعمال شرعی شده است اما ماهیت عمل بر اساس ربا در تمام بانک‌های ما جاری است.

تبادل افکار بین حوزه و اهل فن وجود دارد، اما سازوکار اجرایی آن طراحی نشده است

وی با تأکید بر اینکه در مورد مسائل روز جامعه باید اجتهادی قوی صورت بگیرد، بیان کرد: در کرسی‌های آزاداندیشی فقه باید اهل فن دعوت شوند و به بحث و تبادل نظر با فضایی حوزه علمیه بپردازند. **تبادل افکار در حال حاضر بین حوزه‌های علمیه و کارشناسان اهل فن وجود دارد، اما چون سازوکار اجرایی برای آن اندیشیده**

وی با ابراز تأسف از این نوع برخورد، افزود: متأسفانه سخن مقام معظم رهبری تحقق پیدا نکرد با اینکه ایشان در این ۱۰ سال بارها و بارها در این خصوص تذکر داده‌اند، ولی در حوزه فکر، این اتفاق نیفتاده و کرسی‌های آزاداندیشی به صورت جدی ایجاد نشد؛ برخی از اتفاقات و جریاناتی که در جامعه کنونی روی می‌دهد، ناشی از همین کم‌توجهی در حیطه فرهنگی است.

عضو هیئت امنای دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم با اشاره به گلابه مقام معظم رهبری در خصوص مفاسد اقتصادی که اگر آنچه من ۱۰ سال پیش در خصوص مبارزه با مفاسد اقتصادی گفته‌ام انجام می‌شد، این اتفاقات در حوزه اقتصاد نمی‌افتاد، افزود: اگر در بحث آزاداندیشی نیز به سخن رهبر معظم انقلاب عمل می‌شد، وضعیت فرهنگی کشور اصلاح می‌شد.

صالحی راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی را مبتنی بر تأمین مقدمات آن دانست و اظهار کرد: تا این مقدمات حاصل نشود عزمی در این مورد پیدا نخواهد شد؛ مشابه همان مفاسد اقتصادی که تا عزمی نباشد، طبعاً اتفاقی نمی‌افتد، اینجا هم همین طور است، مقدماتی دارد که تا آن مقدمات شکل پیدا نکند فرایند هم، فرایند رضایت‌بخشی نخواهد بود.

نخستین اصل در راه‌اندازی کرسی آزاداندیشی عزم و پذیرش ملی و اجتماعی است

این استاد حوزه و دانشگاه نخستین اصل در راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی را عزم اجتماعی و ملی و پذیرش اجتماعی در فضای عام در آنجایی که بحث عمومی‌تر است، هم در فضای خاص آنجایی که بحث تخصصی‌تر است دانست و تصریح کرد: باید زمینه‌ای فراهم شود تا افرادی که صاحب فکر و اندیشه‌اند، بتوانند آزادانه اندیشه‌هایشان را مطرح کنند و دچار خودسانسوری و یا دیگرسانسوری نشوند، که در این صورت آزاداندیشی در جامعه گسترش پیدا نمی‌کند.

وی در همین زمینه گفت: باید امنیت روحی و روانی ایجاد شود تا افرادی که اهل فکر و اندیشه هستند بتوانند فکری که دارند به راحتی عرضه کنند و به خاطر عرضه فکرهايشان فی‌المجلس و بعدالجلس مشکلی پیدا نکنند؛ تا وقتی این فضا تحقق پیدا نکند طبیعی است که اتفاقی نمی‌افتد یا سرعت مطلوبش را ندارد؛ متأسفانه ما در این قسمت هنوز مشکلات زیادی داریم.

خودسانسوری

و دیگرسانسوری؛

عامل عقیم ماندن

کرسی آزاداندیشی

سیدعباس صالحی،

عضو هیئت امنای دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم

سیدعباس صالحی، عضو هیئت امنای دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم، در

خصوص اهمیت کرسی‌های آزاداندیشی گفت: مقام معظم رهبری ۱۰ سال

پیش فرمودند که آزاداندیشی در جامعه ما یک شعار مظلوم است، تا گفته

می‌شود آزاداندیشی، عده‌ای فوری خیال می‌کنند که بناست همه بنیان‌های

اصیل در هم شکسته شود.

یا نیم‌کلان است، اما این اتفاق‌ها آنطور که باید و شاید در حیطه علوم انسانی و اسلامی کمتر اتفاق افتاده است، خود این موجب می‌شود که وقتی می‌خواهیم تحقیق کنیم واقعاً چند نظریه جدید داریم که می‌خواهیم بیاوریم روی میز بگذاریم و داوری بکنیم؟ تعدادشان زیاد نیست.

فرهنگ «نقدپذیری یک فضیلت و نه یک ردیلت» را اشاعه دهیم

عضو هیئت امنای دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم چهارمین اصل برای راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی را ایجاد احساس خاص در برخی از نخبگان حوزوی و دانشگاهی دانست که بحث در یک فضای بسته و بدون نقد به حرمت فرد و نقد افراد می‌انجامد و تشریح کرد: این تصور که خود را در معرض نقد گذاشتن، منتهی به بی‌حرمتی فرد یا نظریه می‌شود، باعث شده تا آنهایی که عملاً حرفی برای گفتن دارند ترجیح دهند به یک طرفه گفتن فکر کنند نه به چند طرفه گفتن و یا در گفت‌وگوی انتقادی شرکت کردن.

وی افزود: اما در محیط‌های علمی جدید، حرفی که قابل توجه است وارد گردونه نقد می‌شود و این علامت احترام به یک نظریه و فرد است که وارد نقد و گفت‌وگو شود؛ خیلی از حرف‌ها زده می‌شود و بی‌توجه عبور می‌کنند، اما حرف‌هایی که مهم‌تر هستند وارد گفت‌وگو می‌شود و این احساس در جامعه علمی ما پدید نیامده است.

صالحی ورود برخی از بزرگان به عرصه نقد را لازمه ایجاد این نگاه که رسیدن به نقطه قابل قبول که فکری که وارد مرحله نقد می‌شود علامت حرمت آن است نه بی‌حرمتی، دانست و تشریح کرد: با ورود بزرگان به این عرصه، برخی از این تابوها یا ممنوعیت‌های متوهم از بین می‌رود و ورود آنها می‌تواند به شکستن این فضا کمک کند؛ اگر شخصیت‌های بزرگواری که بالاخره در حیطه حوزه و دانشگاه شناخته شده‌اند، فضیلت و دانش علمی‌شان محرز است، حاضر شوند و اندیشه‌هایشان را وارد نقد علمی کنند، خود، فرهنگی برای نسل آینده می‌سازد که نقد علمی نظرات نشانه حرمت به آن نظر بوده و به هیچ وجه بی‌حرمتی به آن نیست.

عضو هیئت امنای دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم با بیان اینکه یک بار به مناسبت کتابی که مرحوم شیخ علی‌پناه اشتهاردی چاپ کرده بودند، نکاتی در حوزه علمیه قم مطرح شد، مقام معظم رهبری به یکی از آقایان قم اظهار کرده بودند که تا وقتی امثال شیخ علی‌پناه با آن سابقه طولانی علمی و اخلاقی، این امنیت را نداشت که یک حرف را بزند و چنین فضایی برایشان ایجاد شود چه کسی می‌تواند نظریات نو را مطرح کند؛ پس اصل اول یک اجماع نظر و عزمی است که باید پدید آید.

آموزش مهارت‌های گفت‌وگو؛ اصلی مهم در رشد کرسی آزاداندیشی

استاد حوزه علمیه، دومین اصل در راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی را آموزش مهارت‌های گفت‌وگو دانست و گفت: برگزاری جلسات گفت‌وگوی علمی بین محققان و تمرین و ممارست در این زمینه از ضروریات و مقدمات کرسی آزاداندیشی علمی است؛ همانطور که تحقیق و روش تحقیق، آدابی دارد، گفت‌وگوی علمی هم آدابی دارد، اگر به این روش‌ها و آداب ملتزم نشویم به سرعت می‌تواند به چالش‌های درونی و بیرونی منتهی شود.

وی افزود: یکی از مشکلاتی که در تربیت اجتماعی داریم این است که گفت‌وگو در بین اندیشمندان ما نهادینه نشده است، هم در تحمل گفت‌وگو، هم در آداب گفت‌وگو؛ این مشکل طبعاً در حیطه نخبگانی ظاهر می‌شود؛ ممکن است احیاناً کسانی حرفی برای نوشتن داشته باشند، اما چون روش تحقیق نمی‌دانند، حرفشان بیرون نمی‌آید، همین‌گونه کسانی هستند که حرفی برای گفتن دارند اما چون روش و آداب گفت‌وگو تعریف شده نیست، به سرعت به ضد خودش تبدیل می‌شود.

صالحی در این خصوص ادامه داد: ما باید مهارت‌های اجتماعی را در گفت‌وگو افزایش دهیم؛ صرف بیان همه مطالب به صورت پی در پی، به عدم تحمل عمومی بر نمی‌گردد، بلکه به دلیل این است که مهارت‌های اجتماعی‌مان را در حیطه گفت‌وگو ارتقا ندادیم، از آن ابتدای کار که مباحثه در درون مدارس و دانشگاه‌ها بین خود دانشجویان و طلاب شکل می‌گیرد تا وقتی که به حد نخبگی می‌رسد، بخشی از حوزه تربیت آموزشی باید به تربیت و ارتقای گفت‌وگو منتهی شود.

وی گفت: مراکز آموزشی حوزه و دانشگاه در حیطه آموزش و روش‌های کلاسیک وقت می‌گذارند و اخیراً در حیطه روش تحقیق برای دانشجویان و طلاب برنامه گذاشته می‌شود، اما در حیطه آموزش روش‌های گفت‌وگو و آداب گفت‌وگو، تحمل گفت‌وگو و جمع‌بندی گفت‌وگو که به نتیجه برسد و عقیم نشوند کار جدی نمی‌کنیم به نظر می‌آید این مشکلی است که فرایند بحث کرسی آزاداندیشی را عقیم کرده است و حداقل سرعت مطلوب را ندارد.

این استاد حوزه و دانشگاه با بیان اینکه بخش زیادی از حیطه پژوهش‌هایمان در حوزه دینی و علوم انسانی نظریه‌پردازی نیست، بلکه نوعی برگردان یا حداکثر حاشیه‌زنی است، عنوان کرد: تولید اندیشه به معنای دقیق و نظریه‌پردازی در بین ما زیاد نیست؛ یعنی می‌توان گفت که عناوین مان متکثر است، اما نظریه‌پردازی مان متکثر نیست؛ بخش زیادی از حیطه کرسی آزاداندیشی طبعاً معطوف به نظریه‌پردازی کلان

دیرخانه
«فقه حکومتی» در
انجمن علمی فقه حوزه
راه اندازی شود

آیت‌الله محمدحسین احمدی فقیه یزدی، مدرس خارج فقه حوزه علمیه قم، درباره چگونگی برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه گفت: مسئله راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه مسئله‌ای است که در مورد ضرورت آن کسی ابهام ندارد و این مطالبه به جایی است که مقام معظم رهبری از حوزه‌های علمیه به خصوص حوزه علمیه قم دارند.

وی ادامه داد: تا وقتی که تحقیقات و نظریه‌پردازی در باب مسئله‌ای صورت نگیرد آن مسئله هم رشد نخواهد داشت و فقه هم از این قاعده مستثنی نیست؛ نظریه‌پردازی در باب احکام فقهی باید در دو سطح عملی و نظری صورت گیرد، در سطح نظری باید برای طرح و برنامه‌فکری از متخصصان و صاحب‌نظران استفاده شود که تجربه پاسخگویی به سؤالات را داشته‌اند.

احمدی فقیه یزدی ادامه داد: مراجع عظام تقلید و نهادهایی که در حوزه‌های علمیه به پاسخگویی به سؤالات می‌پردازند بهترین مرجع برای این کار هستند و سؤالاتی که به این نهادها و مراجع ارجاع می‌شود باید جمع‌آوری و دسته‌بندی شود و مورد بحث و بررسی قرار گیرد، البته کارهای زیادی در این بخش صورت گرفته است اما این کارها پراکنده بوده و تاکنون به صورت منظم مدون نشده است.

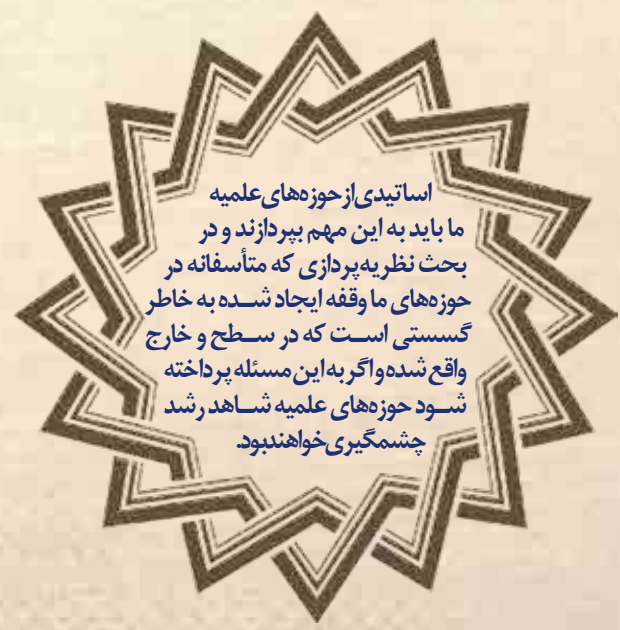
استاد درس خارج حوزه علمیه قم بیان کرد: در

قسمت عملی، **دستگاه‌های اجرایی کشور باید تنگناهای خود را به مراجع حوزوی اعلام کنند و احکام حکومتی که در دستگاه‌های اجرایی کشور وجود دارد باید مورد بازخوانی قرار بگیرد؛** مثلاً در مورد احکامی مانند حقوق و جزاء، بانکداری، بورس‌های معاملاتی و مسائلی از این دست که مسائل مستحدثه جدید هستند دستگاه‌های اجرایی باید مشکلات خود را بیان کنند و حوزه‌های علمیه باید برای پاسخگویی به آنها برنامه‌ریزی داشته باشند.

مدیر مؤسسه معارف توحید با اشاره به اینکه پرداختن به سطوح نظری و عملی این مسئله، وظیفه نظام و حوزه است، گفت: نظام جمهوری اسلامی و حوزه‌های علمیه باید تعاملی سازنده با هم داشته باشند تا بتوانند به این مهم بپردازند، البته برای اینکه سرعت انجام کار بیشتر شود و زودتر به نتیجه مورد نظر برسیم بهتر است مراجع عالی حوزه‌های علمیه به راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه توجه بیشتری مبذول دارند.

وی با ارائه پیشنهادی ادامه داد: برای اینکه دستگاه‌های اجرایی به راحتی بتوانند مطالبات خود را به حوزه منتقل کنند و حوزه‌های

آیت‌الله محمدحسین احمدی فقیه یزدی، مدرس خارج فقه حوزه علمیه قم

اساتیدی از حوزه‌های علمیه ما باید به این مهم بپردازند و در بحث نظریه‌پردازی که متأسفانه در حوزه‌های ما وقفه ایجاد شده به خاطر گسستی است که در سطح و خارج واقع شده و اگر به این مسئله پرداخته شود حوزه‌های علمیه شاهد رشد چشمگیری خواهند بود.

است که در این شکل حوزه‌های علمیه بر اساس نظام آموزشی منقح شده‌ای شاگردانش را می‌پرورد؛ در شکل دوم که نظام پژوهشی و آموزشی با هم است که سابقاً هم عنوان آن سطح و خارج بود طلاب به صورت نظری و عملی با مباحث آشنا می‌شوند؛ این شیوه نه سطح است و نه خارج؛ یعنی این جور نیست که افراد خیلی از مباحث اجتهادی دور باشند و نه اینکه بگویند ما به نتیجه نمی‌رسیم و اصل قضیه رارهاکنند.

وی ادامه داد: درباره احکام حکومتی مطالبی منظم و مدون تدوین شود و به صورت درس سطح و خارج که در آن درس خارج مرتبط با پایه‌های سطح برای طلاب تدریس شود؛ احکام حکومتی جزو مباحث مظلوم دوره فقه است؛ در گذشته اساتید در حد رفتار شخصی مکلفان بحث می‌کردند و چون حکومت در اختیار آنها نبوده به این موضوع که یک حاکم چطور باید عمل کند و چگونه باید احکام شرعی را در جامعه پیاده کند، کمتر پرداخته‌اند.

وی ادامه داد: متأسفانه احکام حکومتی به صورت اجتهادی مورد بحث قرار نگرفته است و چه زیباست که وقتی حکومت عدل و با عدالت قرآنی در جامعه مستقر است و می‌خواهد جامعه را بر اساس قرآن اداره کند به این احکام به صورت اجتهادی پرداخته شود؛ در دانشگاه‌های ما هم وقتی مطالبی به صورت نظری ارائه می‌شود مدرسی دیگر به صورت کارگاهی آن را برای دانشجویان درس می‌دهد و شیوه‌های استفاده از مطالب نظری را به آنها می‌آموزد.

وی ادامه داد: در شیوه سطح و خارج هم وقتی طلبه‌ای مکاسب شیخ انصاری را خوب از نظر سطح می‌فهمد ولی فوری نمی‌تواند بحث خارج را شروع کند به او آموزش داده می‌شود که چطور از روایات استنباط کند؟ و چطور روایات و دلالت آنها را بیابد و...؛ شیوه سطح و خارج در گذشته در حوزه‌های علمیه ما بوده است اما به حاشیه رانده شده و لازم است که دوباره احیا شود و طلاب، هم به سطح مراجعه کنند و هم درس خارج بخوانند و هم به صوت کارگاهی بیاموزند که جایگاه اصول کجاست؟ و جایگاه مباحث فقهی را دریابند.

وی ادامه داد: اساتیدی از حوزه‌های علمیه ما باید به این مهم بپردازند و در بحث نظریه‌پردازی که متأسفانه در حوزه‌های ما وقفه ایجاد شده به خاطر گسستی است که در سطح و خارج واقع شده و اگر به این مسئله پرداخته شود حوزه‌های علمیه شاهد رشد چشمگیری خواهند بود.

علمیه هم به طور مدون بتوانند به آنها پاسخ دهند پیشنهاد می‌کنم دبیرخانه‌ای برای همین منظور در انجمن علمی فقه حوزه که در شرف راه‌اندازی است، پایه‌گذاری شود؛ زیرا این دبیرخانه می‌تواند سوالات را از سطح جامعه و دستگاه‌های اجرایی جمع‌آوری و پس از دسته‌بندی و سطح‌بندی، به حوزویان ارائه کرده و پاسخ آنها را به مراجع ذی صلاح بلاغ‌کند.

وی در بخش دیگری از سخنان خود گفت: امروزه بحث نظریه‌پردازی در حوزه‌های علمیه ما دچار وقفه شده است در مبحثی مانند ولایت فقیه ما از زمان پیامبر اکرم (ص) و همزمان با شروع فقه به این مسئله پرداخته‌ایم و باب آن باز بوده است؛ به خصوص بعد از غیبت کبری موضوع ولایت فقیه جزو مواردی است که همه فقها ما بلااستثنا به آن پرداخته‌اند.

استاد درس خارج فقه حوزه با اشاره به اینکه برخی از فقهای ما به طور مستقیم به این مسئله توجه نکرده‌اند و در غالب سایر ابواب فقهی به آن پرداخته‌اند، تصریح کرد: به عنوان مثال در بحثی که راجع به اموال یتیم است، مال کسی که غائب است، احکام خمس، رساندن زکات به اهل آن و... به مسئله ولایت فقیه گریز زده‌اند؛ مبحث ولایت فقیه از جمله مباحث مستغنی ما در حوزه است و حضرت امام (ره) این مسئله را به صورت عملی بحث کردند و سر و صدا به پا شد.

استاد مرکز فقهی ائمه اطهار (ع) بیان کرد: در زمینه ولایت فقیه، اعتقادات مختلف است؛ برخی معتقدند ولی فقیه مانند معصوم در همه شئون زندگی مردم ولایت دارد ولی برخی محدودیت‌هایی را برای او قائل شده‌اند؛

در حال حاضر موضوعات در باب ولایت فقیه تغییر کرده است و الاصل ولایت فقیه همیشه در حوزه‌های علمیه مورد بحث بوده است؛ همانطور که اجتهاد در باب نظر فقهی داریم باید در مورد این موضوعات هم اجتهاد صورت بگیرد، هر موضوعی حکم خودش را می‌طلبد باید موضوعات منقح شود و به صورت روشن و واضح احصا شود.

مدیر مؤسسه معارف توحید اظهار کرد: مشکلی که ما داریم در همین جا است؛ یعنی موضوعات در حوزه‌ها به طور روشن مطرح نمی‌شود گاهی موضوع به درستی روشن نمی‌شود و به تبع آن احکام هم روشن نیست؛ در اصل حکم، شاید در حوزه‌های علمیه توافق باشد، اما در باب موضوع، اختلاف وجود دارد و در باب موضوعات باید اجتهاد قوی صورت بگیرد و در حال حاضر بحث نظریه‌پردازی در موضوعات مهم است.

وی با ارائه پیشنهادی در باب روشن شدن موضوعات و نظریه‌پردازی اجتهادی گفت: همان طور که مقام معظم رهبری تأکید کردند، باید کنفرانس‌های زیادی در این موضوع برپا، و بحث‌های خارج فقه در این زمینه برگزار شود و در برخی از موضوعات هم بحث‌های خارج اصول ایجاد شود.

استاد مرکز فقهی ائمه اطهار (ع) درباره ورود بحث‌های مربوط به احکام حکومتی به نظام درسی حوزه‌های علمیه بیان کرد: **برای ورود مباحث حکومتی به متون درسی حوزه‌های علمیه باید ابتدا صاحب‌نظران، این متون را مطالعه کنند و پس از آنکه فقها این متون را تأیید کردند این متون جزو دروس حوزه‌های علمیه قرار گیرد؛ در متون درسی حوزه‌های علمیه متن درسی صدرصد تأیید شده‌ای برای عرضه به طلاب وجود ندارد.**

آیت‌الله احمدی فقیه با اشاره به اینکه به دو شکل می‌توان در مورد درس‌های حوزه بحث کرد، افزود: شکل اول دروس آموزشی حوزه

**آکادمی
تجمع آراء؛
مهم‌ترین ضرورت حوزه
در حیطه آزاداندیشی
فقه**

غلامرضا جلالی،
معاون پژوهش دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی

غلامرضا جلالی، معاون پژوهش دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی، در خصوص سخنان مقام معظم رهبری در جمع خبرگان رهبری درباره ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه اظهار کرد: در حال حاضر در کشوری هستیم که در تقابل جدی با الگوهای غربی است و ادعای نظام مردم‌سالاری دینی را مطرح کرده است که در تمامی شئون حاکمیت دین را پیش می‌کشد، پس با این وجود، دین و حوزه دین باید پاسخگوی مسائل جدی در مسیر تحولات جهانی باشد و همگام با این علوم حرکت کند و در زمینه تکاملات جهانی و بین‌المللی پاسخ‌هایش را مطرح کند تا از قافله علم و پیشرفت عقب نماند.

عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی دیگر ضرورت ایجاد این کرسی‌ها را مسئله بیداری اسلامی دانست و افزود: باید این سؤال را مطرح کرد که در جهت کمک به این انقلاب‌ها، آیا اینکه ما فقط در مسیر انقلاب پیشگام بوده‌ایم کافی است یا باید گام‌ها دیگری هم در این عرصه برداریم؟ دیگر ضرورت ایجاد این کرسی‌ها پاسخگویی به مسائل حقوقی بین‌المللی و مسائل مستدحه و نو است؛ باید نگاه ما به دین نگاه به روز باشد و تحولی اساسی در حوزه معارف دینی صورت بگیرد و این فقط با ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی ممکن است.

صورت گرفته است یا خیر؟ گفت: بله، اما متأسفانه بیشتر به مفردات توجه شده است و در زمینه تجمیع افکار عملی صورت نپذیرفته است و تشتت آرا در این زمینه متأسفانه منتج نبوده؛ چرا که هیچ جا متولی تجمیع آرا و اعلام نتیجه نهایی نبوده است.

عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی ایجاد آکادمی و مرکز علمی در زمینه تجمیع افکار و نظریات و مناظره‌ها را از نیازهای ضروری در این زمینه دانست.

جلالی نیاز به روزرسانی منابع فقهی و فلسفی و تجدید نظر در این منابع را از ضروریات دانست و اظهار کرد: باید در بسیاری از مسائل بی‌فایده و قدیمی مطرح شده در متون فقهی تجدید نظر شود و از پرداختن به مسائل انتزاعی به سوی مسائل عینی حرکت کنیم؛ چرا که در بحث عینیت‌پردازی در جامعه کنونی در متون فقهی حرکتی صورت نگرفته است

مدیر گروه تراجم در بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی تغییر زاویه دید در مباحث فقهی را از دیگر راهکارهای ورود به نظریه‌پردازی در فقه عنوان کرد و گفت: باید نگاه ما به دین و فقه نگاهی همانند نگاه شهید مطهری و در تمام ساحت‌ها باشد، نه اینکه صرفاً تک‌ساحتی باشد که یک حوزه دین را به نفع حوزه دیگر تضعیف کنیم، بلکه باید به تمام علوم اسلامی همچون فلسفه و حکمت اسلامی و عرفان نظری و فقه و... یکسان بپردازیم و با این نگاه وارد علوم دیگر بشویم؛ به عنوان مثال جایگاه محیط زیست در فقه کجاست؟ یا مسائل حقوق بشر در کجای فقه ما قرار دارد؟ **باید در این حیطه با نگاه جهانی وارد شویم؛ چرا که تا وقتی به مسائل فقهی نگاه بومی داشته باشیم و صرفاً به مطالعه کتابخانه‌ای بپردازیم، نمی‌توانیم موجب تحول در حوزه در این عرصه بشویم.**

جلالی در پایان، نگاه کلان توحیدی، تعامل بین علوم مختلف اسلامی از جمله فلسفه و فقه، حرکت از انتزاع به سوی عینیت و برخورداری از نظامی سیستماتیک در حیطه تجمیع آرا را از مهم‌ترین راهکارها برای ایجاد و رونق‌بخشی کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه دانست.

مدیر گروه تراجم بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی اظهار کرد: **طرح کرسی‌های آزاداندیشی در فقه وقتی امکان‌پذیر است که نگاه ما، نگاه توحیدی در بالاترین سطح باشد؛ چرا که حوزه بیشتر در زمینه مبدأ و معاد به صورت جدی وارد نشده است و علم کلام زیاد جدی گرفته نشده است و بیشتر در حوزه علمیه مباحث استقرایی مطرح می‌شود.**

وی تصریح کرد: علم فلسفه و حکمت اسلامی از دیر باز تغذیه دین را بر عهده داشته است ولی باید به روز رسانی بشود؛ به عنوان مثال مبحث تقسیم علوم و اپیستمولوژی در حوزه معرفت‌شناسی که اخیراً موضوعیت پیدا کرده است، متأسفانه تاخیر و فاصله چند قرن با عصر کنونی دارد و دوران اوج این علوم قبل از حمله مغول به ایران و دوره قاجاریه بوده است؛ باید در این زمینه دانش‌ها جایگاهشان مشخص بشود، مشخص شود عرفان کجاست؟ حکمت اسلامی کجاست؟ فقه و اصول کجاست؟ و بین این علوم رابطه و تعامل صورت بگیرد؛ چرا که دین اسلام دین تک‌ساختی نیست، بلکه دینی است که در تمامی ابعاد برای بشر حکم صادر کرده است.

جلالی تصریح کرد: شروع ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه از فلسفه و حکمت اسلامی باید صورت بگیرد؛ چرا که اگر بخواهیم از فقه شروع کنیم نوعی تحمیل و اجبار در این حوزه خواهد بود بلکه اگر بخواهیم در این زمینه حرکت جدی داشته باشیم باید ابتدا به فلسفه و ضرورت‌های دین بپردازیم تا جایگاه دین و نقش آن در جامعه به خوبی برای اساتید فقه و طلاب تبیین شود و سپس وارد این بحث شویم.

وی از رواج علوم انسانی غربی در دانشگاه‌ها انتقاد کرد و گفت: متأسفانه بسیاری از علوم انسانی که در دانشگاه‌ها عرضه می‌شود، علوم انسانی غربی است با توجه به اینکه دین ما در تمام ساحت‌ها، احکام و دستوراتی ارائه کرده است ولی به دلیل اینکه در این زمینه به تولید علوم اسلامی نپرداخته‌ایم، از این قافله عقب مانده‌ایم و ایجاد این کرسی‌ها می‌تواند زمینه‌ساز تولید این علوم باشد.

جلالی گفت: باید در ایجاد این کرسی‌ها نگاه جامعی داشته باشیم، ما از نظریات شهید مطهری تردیدی را دریافت می‌کنیم که آیا علم دینی همان است که در حوزه‌ها تدریس می‌شود یا اینکه علم دینی علمی است که تمامی حوزه‌های معرفتی را شامل می‌شود؟ باید ساز و کار تعامل علوم دینی با علوم معرفتی را فراهم کنیم و از طریق فهم دینی مدیریت گسترده و جامعی را بر این علوم داشته باشیم تا نگاه ما به این علوم نگاه آینده‌نگر و به روزی باشد.

وی تصریح کرد: به طور قطع در خلال ۳۰ سال پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران حوزه‌ها تلاش و حرکت‌های مثبت بسیاری انجام داده‌اند ولی فاصله ما با آنجا که باید می‌بوده‌ایم بسیار طولانی است و آن قدر که در حیطه نظامی و تسلیحاتی یا دیگر عرصه‌ها تلاش و پیشرفت داشته‌ایم، متأسفانه در این زمینه در حوزه‌ها حرکتی نداشته‌ایم، به طوری که در حال حاضر حوزه‌ها بیشتر مصرف‌کننده علوم و نظریات فقهی و نظریه‌پردازان گذشته هستند.

جلالی نیازسنجی و طرح پرسش در این زمینه را از سوی نهادها و ارگان‌های اجرایی و اجتماعی و پاسخگویی حوزه به این پرسش‌ها از طریق منابع غنی معرفتی شیعه را از مسائل ضروری در این زمینه دانست. وی در پاسخ به این سؤال که آیا در این زمینه در حوزه علمیه حرکتی

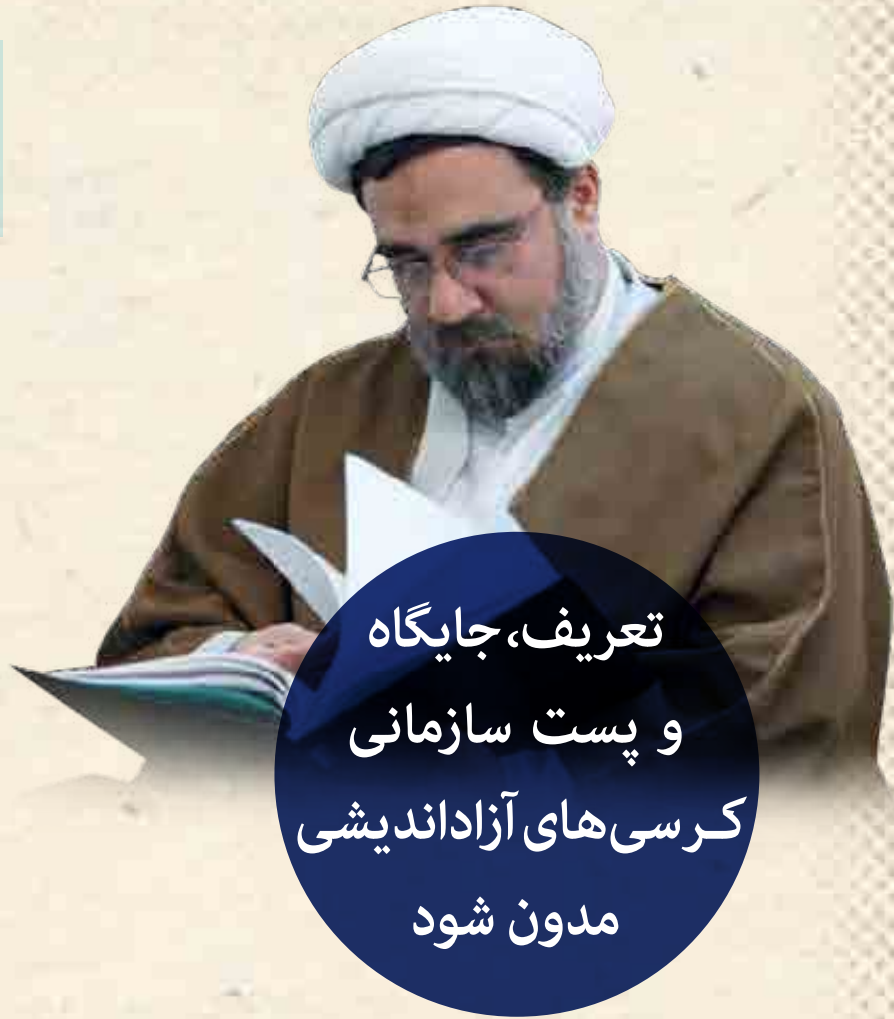
وی در این زمینه یادآور شد: مطلب مهمی که در اینجا وجود دارد این است که ما برای آینده انقلاب، نیاز به تبیین عقبه‌های ایدئولوژیک داریم؛ نیاز به تبیین عقبه‌های فکری و نظری داریم اینها حتما باید شکل بگیرد

نهادندی با اشاره به اینکه امروز با گسترش بیداری اسلامی در منطقه و اتفاق‌هایی که در کشورهای اروپایی می‌افتد معلوم می‌شود که نظام سرمایه‌داری نتوانسته عهده‌دار جهت‌دهی و راهبردهای برای جامعه بشری باشد، تأکید کرد: با توجه به این شرایط حتما رجوع به سمت اسلام و دین‌گرایی افزون‌تر از این می‌شود و این مسئله وظیفه ما را سنگین‌تر می‌کند.

عضو هیئت علمی دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی با بیان اینکه ما در بخش‌های مختلف اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، و حوزه‌های بین‌المللی باید نظریه‌پردازی و عقبه‌تئوری‌مان را ترسیم کنیم، عنوان کرد: این‌ها ضرورت راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی و نظریه‌پردازی را طبق بیان مقام معظم رهبری دو چندان می‌کند و متولیان امر باید ساختار برایش تعریف‌کنند

استاد حوزه علمیه خراسان، تمام مراکز پژوهشی، آموزشی، علمی، حوزه و دانشگاه را از متولیان امر دانست و گفت: این مراکز باید کرسی‌های آزاداندیشی را تعریف و جایگاه و پست سازمانی برایش تعیین کنند و بعد ارزش‌گذاری علمی کنند؛ همانطور که دانشگاه استادیار و دانشیار دارد ما باید قطب خاصی را در این موضوع تعریف کنیم که اگر شخصیت‌های علمی ما بخواهند عهده‌دار این کرسی‌ها باشند چه ویژگی‌ها و شاخص‌هایی باید داشته باشند و این شاخص‌ها را باید تعریف کنیم، و برای شروع از مراکز علمی پژوهشی حوزه و دانشگاه شروع شود؛ حلقه‌های پژوهشی کار را آغاز، تقویت و برای برپایی این کرسی‌ها برنامه‌ریزی کنند.

نهادندی نقش رسانه‌ها را در برپایی کرسی‌های آزاداندیشی مهم توصیف کرد و گفت: رسانه می‌تواند این محصول را توزیع مناسب کند؛ رسانه باید از تولید و توزیع این مسائل آگاهی داشته باشد تا بتواند این حلقه‌ها را تبیین و ترسیم، و در حوزه افکار عمومی و حوزه نخبگان ترویج کند.

تعریف، جایگاه و پست سازمانی کرسی‌های آزاداندیشی مدون شود

حجت‌الاسلام و المسلمین علی نهادندی، مدیرکل صدا و سیمای خراسان رضوی

رسانه باید از تولید و توزیع این مسائل آگاهی داشته باشد تا بتواند این حلقه‌ها را تبیین و ترسیم، و در حوزه افکار عمومی و حوزه نخبگان ترویج کند.

حجت‌الاسلام و المسلمین علی نهادندی، مدیرکل صدا و سیمای خراسان رضوی درباره اهمیت برپایی کرسی‌های آزاداندیشی گفت: برای برپایی کرسی‌های آزاداندیشی باید ابتدا ضرورت این مسئله را در حوزه‌های علمی، پژوهشی و آموزشی خودمان ترسیم کنیم؛ متأسفانه علیرغم تأکید فراوان مقام معظم رهبری، در مراکز علمی حوزه و دانشگاه، هیچ انگیزه‌ای برای تبیین این ضرورت تعریف نشده و اینکه این کرسی‌ها چه کارکردهای موفقی می‌خواهد داشته باشد؟ مشخص نشده است.

حجت الاسلام والمسلمین مهدی رستم‌نژاد،
عضو هیئت علمی جامعه المصطفی (ص) العالمیة

ما در شاخه‌هایی مانند مدیریت، حقوق و اقتصاد ورود کمتری داشته‌ایم و این مباحث به دانشگاه‌های ما واگذار شده است و مبانی‌ای که با استفاده از آنها این علوم در دانشگاه‌های ما مورد تحقیق، تدریس و تفحص قرار می‌گیرد مبانی غیر شرعی است.

آموزش احکام
حکومتی بامبانی غرب
در دانشگاه؛ عامل
رکود فقه حکومتی

حجت‌الاسلام والمسلمین مهدی رستم‌نژاد، عضو هیئت علمی جامعه‌المصطفی (ص) العالمیه، با اشاره به ضرورت توجه بیشتر به مسائل فقهی در جامعه امروز گفت: در احکام ما فقه به سه شاخه فقه العبادات، فقه المعاملات و فقه السياسات تقسیم شده است.

رستم‌نژاد تصریح کرد: فقه العبادات به احکام مربوط به صلاة و صوم و... می‌پردازد و فقه المعاملات مربوط به امور بیع و شراء و... است و فقه السياسات در این طبقه‌بندی بخشی از فقه رایج است که به کشف و بیان احکام مربوط به امور و افعال سیاسی مکلفان می‌پردازد.

عضو هیئت علمی جامعه‌المصطفی (ص) العالمیه تصریح کرد: **منظور از فقه السياسات همان فقه حکومتی است که کتاب شهادت، حدود، دیات، قصاص، امر به معروف و نهی از منکر از جمله ابواب فقهی فقه سیاسی هستند که به نوعی اذن حاکم شرع برای اجرای آنها ضروری است.**

وی بیان کرد: چون حکومت در دوره‌های گذشته دست شیعه نبوده این کتاب‌ها در حال رکود باقی مانده است بر خلاف کتاب‌های عبادات و معاملات که بیشتر به آنها پرداخته شده و فریه شده‌اند و علمای ما به آنها پرداخته‌اند و مطالب مکتوب زیادی در مورد آنها داریم.

رستم‌نژاد با اشاره به اینکه فقه سیاسی نوعی بعد حکومتی و سیاسی داشته و منوط به تشکیل حکومت بوده است، ابراز کرد: با توجه به اینکه در اعصار گذشته حکومت در دست شیعیان نبوده و آنها هم به فکر تشکیل حکومت نبوده‌اند؛ لذا علمای ما کمتر به این مسائل پرداخته‌اند و آثار تألیفی ما در این شاخه از فقه، کمتر از دو شاخه دیگر است.

عضو هیئت علمی جامعه‌المصطفی (ص) العالمیه تصریح کرد: در شاخه‌های دیگر فقهی، فقه ما فریه شده است؛ برای مثال در مسائل مربوط به حج، صوم و صلاة و... فقه ما فریه شده است و در دروس خارج به این مسائل پرداخته می‌شود و کمتر فقهی در حوزه‌های علمیه وجود دارد که به این مسائل نپردازد و سال‌های متعددی را برای یکی از اینها صرف نکنند.

وی ادامه داد: فقه حکومتی بعد از انقلاب رشد چند درصدی داشته است، اما این رشد همگام با سایر ابواب فقهی نبوده است، مطالبه مقام معظم رهبری از حوزه‌های علمیه در مورد لزوم توجه بیشتر به احکام حکومتی مطالبه به حقی است و ما در شاخه‌هایی مانند مدیریت، حقوق و اقتصاد ورود کمتری داشته‌ایم و این مباحث به دانشگاه‌های ما واگذار شده است و مبانی‌ای که با استفاده از آنها این علوم در دانشگاه‌های ما مورد تحقیق، تدریس و تفحص قرار می‌گیرد مبانی غیر شرعی است.

وی با اشاره به اینکه اختلاف در این مبانی منجر به بروز مشکلات بسیاری در جامعه شده است، گفت: برای مثال در مباحث اقتصادی، اقتصاد خدامالکی با اقتصاد بشرمالکی خیلی با هم فرق دارند و تفاوت آنها تفاوتی مبنایی است، ما می‌خواهیم فروعاتی را به نام اسلام تحصیل کنیم از مبانی‌ای که مادی‌گرایانه و غیر دینی است و این امر هم محقق نمی‌شود.

رسیدگی به ضعف در مبانی و مسائل مستحدثه؛ اولویت کرسی‌های آزاداندیشی فقه

رستم‌نژاد با اشاره به اینکه در حوزه‌های علمیه در دو شاخه احساس

فقر می‌شود، گفت: حوزه‌های علمیه ما در کرسی‌های آزاداندیشی و در مباحثی که در حوزه دارند باید به این دو شاخه توجه بیشتری کنند؛ فقر ما در مرحله اول در مبانی است در این شاخه فضایی ما باید میناسازی کنند، در مرحله دوم فقر ما در پرداختن به مسائل مستحدثه است در این مرحله ما باید به فروعات بپردازیم و تلاش کنیم تا آنها را با مبانی خودمان سازگار کنیم.

این مدرس حوزه علمیه بیان کرد: در شاخه‌های عبادات و معاملات این دو مرحله همگام با هم پیش رفته است و مسائل مستحدثه بر مبانی اصلی منطبق است، اما در فقه سیاسی، این دو همگام با هم رشد نکرده‌اند.

عضو هیئت علمی جامعه‌المصطفی (ص) العالمیه با اشاره به تشکیل حکومت اسلامی در ایران تصریح کرد: مسائل زیادی وجود دارد که ما هنوز به آن نپرداخته‌ایم و با توجه به تحولاتی که در جهان اسلام اتفاق افتاده و در آینده هم روند رو به رشدی خواهد داشت ما به عنوان کشوری شیعی باید مبانی خود را در احکام حکومتی تقویت کنیم و احکام مستحدثه و جدیدی را که جامعه به آنها مبتلاست را استخراج و استنباط کنیم و آنها را به روز رسانی کنیم.

وی با تأکید بر اینکه **ضرورت پرداختن به احکام حکومتی را غیر از اینکه دین و روایات ما و آمیختگی احکام الهی ما با تشکیل حکومت می‌گوید، عقل ما هم بیان می‌کند**، گفت: در این زمینه نیازی به استدلال نقلی نیست؛ چون عقل به این ضرورت خیلی روشن و بین قضاوت می‌کند و ما اگر بخواهیم این را معطل کنیم به ندای عقل خودمان لبیک نگفته‌ایم.

رستم‌نژاد تصریح کرد: حوزه‌های علمیه مواد خام این مباحث را در اختیار دارند و برای ورود جدی‌تر به مباحث فقهی تنها به یک «یاعلی» نیاز دارند، قدمای ما در این زمینه‌ها آثار بسیاری را تألیف کرده‌اند که ما به آنها نپرداخته‌ایم.

وی با اشاره به اینکه شیخ انصاری «کتاب‌البيع» خود را تنها با استناد به یک حدیث «الناس مسلطون علی اموالهم» تألیف کرد، افزود: ما در مورد دیات، قصاص، اقتصاد و حقوق و... آیات زیادی داریم، اما در مورد آنها کار نکردیم و حوزه‌های علمیه باید در نحوه پرداختن به این موضوعات بازنگری داشته باشند و بیشتر به این مسائل بپردازند.

عضو هیئت علمی دانشگاه باقرالعلوم (ع) افزود: حوزه اگر بخواهد حرکت رو به جلو داشته باشد و نقاط چالشی خودش را بفهمد و اقوال متناظر و متقابل را متوجه شود تا آنها را رصد کند باید قبل از آنکه شبهات به حوزه حمله کند حوزه به آنها حمله کند و به نوعی کنش‌گرا باشد نه واکنش‌گرا.

گرچیان اظهار کرد: **نگهداشتن جامعه دینی منوط به تقویت پایه‌ها و مبانی نظری است؛ اگر مبانی نظری را مستحکم نکنیم همانند این است که یک ساختمان عظیمی را بر زمین سست بنا نهاده‌ایم؛ بنا به فرموده حضرت علی(ع): «اضربوا بعض الرأی ببعض یتولد منه الصواب» باید تضارب آرا و اقوال دیگران؛ چه به شکل اسکاتی چه به صورت اقناعی شکل بگیرد تا فرصت حضور به اقوال سالم به فرموده حضرت امیر(ع) پیدا شود؛ لذا باید در پی استقبال آرا و دیدگاه‌های دیگران بود چه بسا اقوالی که در جامعه مطرح می‌شود، حلال بسیاری از مشکلات باشد.**

معاون پژوهشی دانشگاه باقرالعلوم (ع) ایجاد لجنه‌هایی که متولی ایجاد و راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی در دروس خارج باشند را از راهکاری‌های تحقق کرسی‌ها برشمرد.

وی در پاسخ به این سؤال که چگونه می‌توان بین حوزه‌های علمیه که به تولید نظریه‌های نو می‌پردازند و قوای سه‌گانه در روند قانون‌گذاری و تصحیح قوانین اجتماعی و سیاسی تعامل ایجاد کرد؟ گفت: **وظیفه حوزه‌های علمیه این است که نظریات را تزکیه کنند و پس از تصفیه و تزکیه و تکمیل، آن را به قوای سه‌گانه عرضه کنند و البته قوای سه‌گانه باید از دیدگاه‌های حوزه به عنوان مواد برای زیرساخت‌های احکام حکومتی و اجتماعی استفاده کنند.**

گرچیان ادامه داد: در گذشته نماینده‌هایی از قوای سه‌گانه در حوزه بودند ولی به صورت صوری فعالیت می‌کردند که آن هم برداشته شد و در حال حاضر مهم‌ترین کاری که باید قوای سه‌گانه بکنند این است که نماینده‌هایی علمی در حوزه مستقر کنند تا آرای تولید شده را به این قوا منتقل کنند.

گرچیان در پایان اظهار کرد: نقطه ثقل و تمرکز این کرسی‌ها باید در حوزه علمیه قم باشد؛ چرا که این حوزه راهنمای حوزه‌های علمیه سراسر کشور است.

استقرار نماینده علمی قوای سه‌گانه در حوزه مهم‌ترین راه‌تعامل در مسائل حکومتی

حجت‌الاسلام و المسلمین محمدمهدی گرچیان، معاون پژوهشی دانشگاه باقرالعلوم (ع)

حجت‌الاسلام و المسلمین محمدمهدی گرچیان، معاون پژوهشی دانشگاه باقرالعلوم (ع) به تبیین راهکارهای ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه پرداخت و عنوان کرد: کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه به خصوص مؤسسات حوزوی چند سالی است که شکل گرفته است، ولی اگر بخواهیم ایجاد این کرسی‌ها را به معنی تحقق اهداف مقام معظم رهبری بدانیم صحیح نیست و تا رسیدن به اهداف مقام معظم رهبری فاصله زیادی داریم.

گرچیان اضافه کرد: از سده‌های نخست اسلام به بعد در حوزه‌های شیعی بحث‌های آزاداندیشی وجود داشته و باعث پویایی فقه بوده است اما در چند سال اخیر آزاداندیشی در حوزه متوقف شده بود تا اینکه مقام معظم رهبری به راه‌اندازی این مسئله توصیه کردند و حرکت‌های خوبی هم در حال اجرا است.

حجت الاسلام و المسلمین محمد قائمی،
استاد مرکز فقهی ائمه اطهار(ع)

حوزه علمیه فقه حکومتی را پررنگ کند/سیاسیون خودرا از نظرات علما محروم نکنند

حجت الاسلام و المسلمین محمد قائمی، استاد مرکز فقهی ائمه اطهار(ع)، درباره سخنان اخیر مقام معظم رهبری در جمع نمایندگان مجلس خبرگان گفت: حوزه علمیه افتخارش این است که از بیش از ۱۰۰۰ سال پیش به این عرصه ورود داشته است، ولی این ورود با فراز و نشیب‌هایی همراه بود. وی ادامه داد: پرداختن به برخی از مسائل در بعضی از اعصار کم‌رنگ‌تر و در برخی از اعصار پررنگ‌تر بوده است، اما به طور کلی قضیه آزاداندیشی در حوزه‌های علمیه شیعه زبانزد خاص و عام مسلمین است، فرق بین مذهب شیعه و سایر مذاهب اسلامی در این است که آنها باب اجتهاد را محدود به نظرات فقهای چهارگانه معروف (ابوحنیفه، شافعی، حنبلی و مالکی) کرده‌اند، ولی فقهای شیعه باب اجتهاد را در طول اعصار باز گذاشته‌اند.

عضو کمیته ملی اخلاق زیستی و اخلاق در علم و فناوری کمیسیون ملی یونسکو ایران تصریح کرد: در طول اعصار گذشته فقه شیعه، فقه پویایی بوده و توانسته به تمامی مسائل جدید پاسخی مستدل ارائه کند.

فقه شیعه هیچ گاه فقه جامد، متحجر و بسته‌ای نبوده است

قائنی در ادامه با اشاره به اینکه نگرانی مقام معظم رهبری به خاطر کم‌رنگ شدن آزاداندیشی در عصر اخیر و آن هم در برخی از حوزه‌های علمیه بوده است، اظهار کرد: هم مقام معظم رهبری و هم دیگران اذعان دارند که فقه شیعه هیچ‌گاه فقه جامد و متحجر و بسته‌ای نبوده است. عضو هیئت علمی مرکز فقهی ائمه اطهار(ع) بیان کرد: فضایی حوزه علمیه در حال حاضر به این مسئله پرداخته‌اند و آثاری متناسب با مسائل مبتلابه جامعه در زمینه فقه تألیف کرده‌اند.

استاد مرکز فقهی ائمه اطهار(ع) با اشاره به اینکه نگرانی مقام معظم رهبری تنها در خصوص مسائل حکومتی نیست، تصریح کرد: نگرانی ایشان مربوط به تمام جوانب و مسائلی می‌شود که قبلاً محل ابتلا نبوده و در اعصار متأخر محل ابتلا شده است؛ مثل بانکداری‌هایی که قبلاً به این صورت محل ابتلا نبوده است.

وی تصریح کرد: **نگرانی مقام معظم رهبری این است که با پیشرفت‌ها و تغییراتی که در زندگی بشر و افراد جامعه اتفاق می‌افتد مسائل جدیدی مطرح می‌شود و پیشرفت‌های فقهی هم باید همگام با این تغییرات باشد و بتواند به این مسائل جدید پاسخی درخور ارائه کند.**

قائنی بیان کرد: با توجه به اینکه ما اولین کشوری هستیم که تشکیل حکومت اسلامی داده‌ایم یکی از مسائلی که در حال حاضر جامعه به آن مبتلا هست، بحث حکومت است.

پیش از امام(ره) هم بزرگانی در حوزه به مسئله فقه حکومتی پرداخته‌اند

عضو هیئت علمی مرکز فقهی ائمه اطهار(ع) ادامه داد: با وجود اینکه حضرت امام خمینی(ره) در اعصار گذشته جزو کسانی بوده‌اند که نظراً و عملاً مسئله حکومت اسلامی را تبیین کردند، ولی قبل از ایشان هم بزرگانی در حوزه بوده‌اند که به این مسئله پرداخته‌اند؛ به خصوص در مباحث نظری بزرگان فراوانی بوده‌اند که این جهت را پیگیری کرده‌اند؛ مثل مرحوم محمدحسن نجفی مؤلف جواهرالکلام.

این مدرس فقه حوزه علمیه قم با اشاره به آثار ملا احمد نراقی اظهار کرد: ملا احمد نراقی جزو کسانی بود که از نظر وسعت دامنه مسائل حکومتی و اسلامی به همین وسعتی که مرحوم امام(ره) قائل بودند، اعتقاد داشت.

استاد حوزه علمیه قم بیان کرد: ملا احمد نراقی صاحب «مستندالشیعة فی احکام الشریعة» است که از بزرگان فقه شیعی و اصولی قهراری است که در برخی از موارد مرحوم امام(ره) هم به بعضی از نظرات ایشان ارجاع داده‌اند.

وی ادامه داد: با توجه به اینکه شیعه در طول اعصار گذشته و قبل از

انقلاب اسلامی در حکومت ظالمان و غاصبان زندگی می‌کرده و حکومتداری برای شیعه در دسترس نبوده، علمای شیعه کمتر به این مسئله پرداخته‌اند، اما در حال حاضر که جامعه به آن مبتلا شده است حوزه بیشتر باید به این مسئله بپردازد.

محمد قائنی تصریح کرد: **امتیاز مرحوم امام خمینی(ره) نسبت به سایر بزرگان حوزه این است که در زمان ایشان حکومت علاوه بر مسئله نظری به طور عملی هم محل ابتلا شد و با زحمات ایشان و دیگر بزرگان این زحمت به بار نشست و بحث حکومت اسلامی رسمیت و شکل خاصی پیدا کرد.**

عضو هیئت علمی مرکز فقهی ائمه اطهار(ع) بیان کرد: در شرایطی که حکومت اسلامی هم بر سر کار نباشد آحاد جامعه موظف هستند طبق احکام فقهی عمل کنند و طبق فقه عمل کردن هم می‌طلبد که مسائلی را که مربوط به زندگی مردم است، حل شود.

وی ادامه داد: بر فقهای شیعه است که در هر زمانی به مسائل مبتلابه جامعه بپردازند و در حال حاضر هم مسائل حکومتی مسئله‌ای مهم برای جامعه ما است که حوزه‌های علمیه باید به آن بپردازند، این مسئله قبلاً هم مطرح بود، ولی کم‌رنگ بوده است.

مبادا تنگ‌نظری‌های سیاسی، مسئولان را از منابع فضل و علم محروم کند

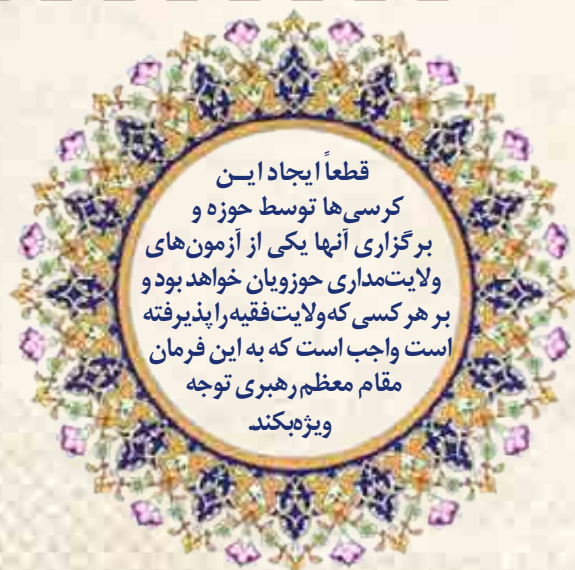
قائنی گفت: سیاسیون جامعه ما باید سعه صدر بیشتری داشته باشند و از افراد اهل فضل و متدین استفاده کنند مبادا تنگ‌نظری‌های سیاسی آنها را از منابع فضل و علم محروم کند

عضو کمیته ملی اخلاق زیستی و اخلاق در علم و فناوری کمیسیون ملی یونسکو ایران در پایان تأکید کرد: عده قابل توجهی از اساتید حوزه هستند که به خاطر برخی مسائل شرعی ممکن است از برخی از عملکردها خوششان نیاید، ولی باید سیاسیون عاقل و متدین منتهای استفاده را از آنها بکنند و جامعه را از فضل و علم و دانش آنها به خاطر تنگ‌نظری‌های سیاسی محروم نکنند.

ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه آزمون ولایت‌مداری حوزویان است

منور شایسته خوی،
مدیر مدرسه علمیه نرجس(س)

منور شایسته‌خوی، مدیر مدرسه علمیه نرجس(س)، در خصوص ضرورت ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی و پرداختن به فقه حکومتی و فقه سیاسی در حوزه علمیه گفت: حوزه علمیه یکی از سردمداران قانون‌گذاری در فقه به ویژه فقه سیاسی بوده است، بین قانون‌گذاری و فقه شیعه رابطه تنگاتنگی وجود دارد، فقه سیاسی نیز از مهم‌ترین ابعاد فقه است.

شایسته‌خوی به گلایه مقام معظم رهبری در مورد ضعف در ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه اشاره کرد و گفت: **یکی از مهم‌ترین دلایل رونق نداشتن و به وجود نیامدن کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه علمیه، عدم جسارت و جرئت‌ورزی برای نظریه‌پردازی در مسائل سنتی فقه است؛** رهبر معظم انقلاب در چند سال اخیر به مسئله تحول در حوزه علمیه اشاره، و بارها اعلام کرده‌اند که منظور از تحول در حوزه به معنی تخریب گذشته نیست، بلکه به معنی به روز رسانی سنت گذشته و حرکت نو در این مسیر است.

شایسته‌خوی در ادامه تأکید کرد: متأسفانه متون درسی حوزه تبدیل شده به حفظیات و مسئله‌های تکراری که سودی برای جامعه مدرن و به روز شده کنونی ندارد، در حوزه به جای آموزش صیادی، صیدهای آماده کم بازده در اختیار طلاب قرار می‌گیرد؛ **با توجه به تحولات منطقه و مسئله بیداری اسلامی، نیاز به ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی و تولید نخبه در زمینه فقه سیاسی و فقه حکومتی بیشتر از هر وقت احساس می‌شود.**

عضو کمیسیون آموزش مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران عنوان کرد: باید حوزه علمیه در این زمینه تصمیم جدی بگیرد و راهکارها و سیاست‌های راهبردی در این زمینه تدوین شود و نباید این مسئله تا چند وقت تیترو روزنامه‌ها و خبرگزاری‌ها باشد و سپس فراموش شود، بلکه باید تدبیری اندیشیده شود که به عنوان قانون به آن پرداخته شود و در رأس برنامه‌های بنیادین حوزه قرار بگیرد. یکی دیگر از عوامل پرداخته نشدن به بحث کرسی‌های آزاداندیشی فقه این بوده است که زمینه‌ها و ظرفیت‌های این امر تاکنون مورد بحث و مطالعه قرار نگرفته است و این مسئله را تاکنون تعریف نکرده‌ایم تا بتوانیم برنامه‌ریزی و طراحی جدیدی برای تدوین متون درسی حوزوی انجام بدهیم.

شایسته‌خوی از روند تدوین متون درسی در حوزه انتقاد، و عنوان کرد: باید در برخی متون درسی حوزوی تجدید نظر، و دروس پایه در زمینه فقه برای طلاب تدوین شود تا طلاب با آشنایی هرچه بیشتر وارد فقه شده و یکبار از ادبیات به فقه منتقل نشوند و این میسر نمی‌شود جز با تدبیر مسئولان عالی رتبه حوزوی که در رأس امور هستند.

مدیر مدرسه علمیه نرجس(س) در پاسخ به این سؤال که ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی چه آسیب‌هایی می‌تواند داشته باشد؟ بیان کرد: باید در روند ایجاد این کرسی‌ها به پابندی به اصول و حفظ خط مشی حوزه توجه داشته باشیم تا از مسیر اصلی حوزه منحرف نشویم؛ حوزه علمیه نباید صرفاً به رسالت تبلیغی خود توجه کند و مبلغ صرف تربیت کند بلکه باید مبلغانی تربیت کند که نظریه‌پرداز نیز باشند.

وی در پاسخ به این سؤال که کرسی‌های آزاداندیشی در فقه از کجا باید شروع شود؟ گفت: یکی از مهم‌ترین بسترهای پیدایش این کرسی‌ها دروس خارج فقه استدلالی علما و مراجع عظام است.

کارشناس مسائل کشورهای جنوب شرق آسیا از برگزار نشدن دروس خارج با عناوین فقه سیاسی و فقه حکومتی در حوزه علمیه انتقاد کرد و افزود: در حال حاضر ما در حوزه چقدر درس خارج داریم که به مسائل مبتلابه فقه پردازد؟ مسائلی همچون ولایت فقیه یا فقه حکومتی و... با اینکه به عنوان مثال در بحث ولایت فقیه فقط ۱۴۰ روایت در بحث زعامت و حکومت داریم ولی عملاً به آنها پرداخته نمی‌شود.

مبلغ بعثه مقام معظم رهبری به التزام حوزه علمیه به فرمایشات رهبر معظم انقلاب در زمینه ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه اشاره، و تصریح کرد: **قطعا ایجاد این کرسی‌ها توسط حوزه و برگزاری آنها یکی از آزمون‌های ولایت‌مداری حوزویان خواهد بود و بر هر کسی که ولایت فقیه را پذیرفته است واجب است که به این فرمان مقام معظم رهبری توجه ویژه بکند.**

شایسته‌خوی در پایان از برگزاری سلسله مباحث «مبانی ولایت فقیه» با حضور امام جمعه مشهد، آیت‌الله علم‌الهدی در مدرسه علمیه نرجس(س) خبر داد و اظهار کرد: خوشبختانه برگزاری این سلسله جلسات توانسته تأثیر مثبتی داشته باشد و حوزویان باید با برگزاری چنین سلسله جلساتی زمینه را برای ایجاد این کلان مطالبه مقام معظم رهبری فراهم کنند.

در حوزه علمیه به خصوص در حوزه علمیه خواهران با کمبود نظریه‌پرداز مواجه هستیم

این فعال فرهنگی در امور بانوان در ادامه گفت: متأسفانه به خاطر ایجاد نشدن کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه علمیه به خصوص در حوزه علمیه خواهران با کمبود نظریه‌پرداز مواجه هستیم و قطعاً یکی از مهم‌ترین دستاوردهای ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه، تربیت نظریه‌پرداز در زمینه فقه سیاسی و فقه حکومتی خواهد بود.

حجت‌الاسلام و المسلمین علی اصغر تقوی، مدیر مرکز مباحثات فقهی تبلیغی جوادالائمه(ع) مشهد، در خصوص ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه ابراز کرد: فقه، اصل و بنیان احکام است، احکام اربعه یا چهار عمل اصلی فقه که شامل واجب، حرام، مستحب و مکروه است در همه امور زندگی فردی و اجتماعی انسان‌های جامعه جاری و ساری است و همه ما از قبل تولد تا بعد مرگ به فقه نیازمندیم و باید گفت که فقه همراه همیشگی ماست.

تقوی افزود: فقه پایه و اساس است و قطعاً فقه سیاسی نیز یکی از ارکان زندگی بشری و اجتماعی است و نیاز بشر به فقه سیاسی امروزه بیشتر از قبل احساس می‌شود اگرچه در گذشته هم احساس می‌شد ولی در حال حاضر فاصله گرفتن از فقه سیاسی با سعادت بشر در تعارض است و بشر این فاصله را بر نمی‌تابد و حوزه باید با اشتیاق و هرچه سریع‌تر به این سمت گرایش پیدا کند.

وی اضافه کرد: کرسی‌های آزاداندیشی به معنای اصطلاحی و عرفی آن در امروز، ممکن است در حوزه کمتر وجود داشته باشد و دلیل آن این است که اعتقاد و اطمینان و باور به اساتید و بزرگان حوزه به قدری بالا است که تفکر در خارج تشخیص استاد به نوعی بی‌ادبی به استاد تلقی می‌شود و در نتیجه این تفکر؛ یعنی روحیه آزاداندیشی در حوزه‌های علمیه کمتر جای خودش را در حوزه‌ها محکم کرده است و یا به تعبیری روی این مسئله کمتر مانور داده شده است.

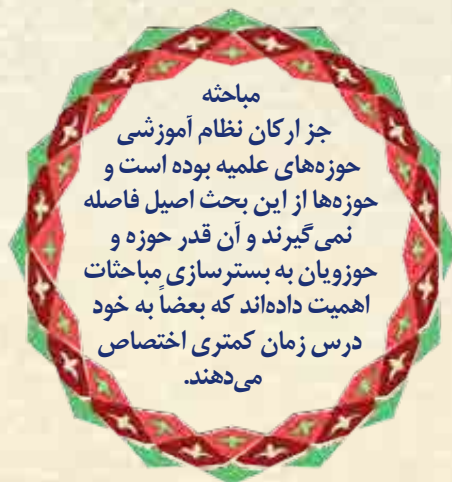
عضو اتاق فکر دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی ادامه داد: البته مباحثات مصطلح در حوزه یا همان حلقه‌های بحث یا تبادل آرای طلبگی که در حوزه‌ها مرسوم است و از آن به مباحثه یاد می‌شود یکی از نمودهای آزاداندیشی در حوزه‌های علمیه است به طوری که در نظام آموزشی حوزه مباحثه بر درس مقدم است؛ یعنی اگر طلبه‌ای درس را فرا بگیرد و مباحثه نکند چیزی را از درس برداشت نکرده است و به نتیجه‌ای نرسیده است، مباحثه است که در آن تبادل نظر صورت می‌گیرد و نتیجه‌گیری مثبتی در آن از بحث استاد به دست می‌آید؛ مباحثه جز ارکان نظام آموزشی حوزه‌های علمیه بوده است و حوزه‌ها از این بحث اصیل فاصله نمی‌گیرند و آن قدر حوزه و حوزویان به بسترسازی مباحثات اهمیت داده‌اند که بعضاً به خود درس زمان کمتری اختصاص می‌دهند. مدیر مرکز مباحثات فقهی تبلیغی جوادالائمه(ع) مشهد تأکید کرد: حوزویان؛ دغدغه، ژرف‌نگری و

حوزه، مبانی کرسی آزاداندیشی را برای رفع نیاز تمام بشریت طراحی کند

حجت‌الاسلام و المسلمین علی اصغر تقوی،
مدیر مرکز مباحثات فقهی تبلیغی جوادالائمه(ع) مشهد

حوزه‌های علمیه باید به سرعت
کرسی‌های آزاداندیشی مورد
نظر و مورد نیاز جوامع بشری را
به وجود بیاورند و از بسترهای
مرسوم و متداول حوزوی به
بسترهای اجتماعی و صحنه‌های
مجازی و عرصه‌های مورد نیاز
جامعه تبدیل‌گرایش داشته‌باشند.

مباحثه
جز ارکان نظام آموزشی
حوزه‌های علمیه بوده است و
حوزه‌ها از این بحث اصیل فاصله
نمی‌گیرند و آن قدر حوزه و
حوزویان به بسترسازی مباحثات
اهمیت داده‌اند که بعضاً به خود
درس زمان کمتری اختصاص
می‌دهند.

اسلامی نیز بر اساس همان آرا و نظریات و تفکرات امام(ره) شکل گرفته است و اعتقاد ما بر این است که حوزه‌های علمیه باید به سرعت کرسی‌های آزاداندیشی مورد نظر و مورد نیاز جوامع بشری را به وجود بیاورند و از بسترهای مرسوم و متداول حوزوی به بسترهای اجتماعی و صحنه‌های مجازی و عرصه‌های مورد نیاز جامعه تبدیل گرایش داشته باشند.

تقوی درباره بسترهای ایجاد این کرسی‌ها در حوزه‌های علمیه گفت: امروز باید تلاش گسترده‌ای در حوزه‌های علمیه صورت بپذیرد و همه کسانی را که به نوعی در این قضیه دخیل‌اند، مرتبط با قضیه و اثرگذار بدانیم؛ هم به خاطر فرمایشات مقام معظم رهبری و هم به جهت نیازی که در جامعه احساس می‌شود، نمی‌توان گفت که این مسئولیت؛ یعنی ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی، وظیفه تشکیلات و مؤسسه خاصی باشد، بلکه باید همه در این مسئله کمک کنند و همه توان حوزه به کار برده شود، اساتید سطح ۲ و ۳ حوزه، مدیران مدارس و مسئولان اجرایی حوزه باید در ایجاد این کرسی‌ها نقش داشته باشند و حمایت‌ها و هدایت‌های کلانی از سوی مدیران کلان حوزه چه در قم چه در مشهد صورت بگیرد تا ان شاءالله این اتفاق به شکلی که خواسته مقام معظم رهبری است، برآورده شود.

بلنداندیشی مقام معظم رهبری را احساس کرده‌اند و باید به سرعت هرچه تمام پاسخ مثبت و سریع خواسته‌های ایشان را در چارچوبی که بتواند تأمین‌کننده نظرات ایشان باشد برآورده کنند؛ معتقدم که حوزه‌های سراسر کشور، نخبگان، اساتید، بزرگان و طلاب آماده‌اند در جهت اجرای منویات مقام معظم رهبری همه توان و تلاششان را به کار گیرند و بحمدالله حوزه‌های علمیه توان این را دارند که نگرانی ایشان را برطرف کنند.

تقوی اظهار کرد: البته پتانسیل‌های علمی بسیاری در حوزه‌های علمیه وجود دارد، فقها و مدرسان و شخصیت‌های بزرگ علمی در این عرصه آماده‌اند که پاسخگوی نیاز جامعه در مباحث فقهی خصوصاً فقه سیاسی و حکومتی باشند و آماده‌اند به همه نظرات و شبهاتی که معمولاً نیاز امروز جامعه است پاسخ بدهند.

وی تبیین کرد: امام خمینی(ره) نظام حکومت فقهی را بنا نهادند و مقام معظم رهبری در تداوم آن برای همه جهان‌الگوی حکومتی مناسبی را ارائه کردند و قطعاً بیداری

خروجی کرسی‌های آزاداندیشی تولید نرم‌افزاری اقامه تمدن جدید اسلامی است

حجت‌الاسلام و المسلمین سیدمحمدحسن دعایی،
مدیر مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام

باید اصول و مبانی را از انمه (ع) گرفته و سیستم‌سازی و تفریعات حاکمیتی را بر اساس نیازهای زمانه که متغیر است بر اساس ثابتات دین که ازلی و ابدی است و تغییر ناپذیر است استخراج کنیم و نیازهای زمانه را برای مدیریت و حاکمیت اسلام در اختیار مدیران و مردم و امت اسلام قرار دهیم؛

حجت‌الاسلام و المسلمین سیدمحمدحسن دعایی، مدیر مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام، درباره ضرورت برپایی کرسی‌های آزاداندیشی گفت: بر اساس آموزه‌های اسلامی و نگرشی که اسلام به علم و علم‌آموزی دارد، اسلام، علم و دانش را به جواهر و گنجی گرانبها و درهای حکمت را به خزینه‌ها و انبارهایی تشبیه می‌کند که باید به سراغ آن رفت و از کانال سؤال، این خزینه‌ها را گشود، و درها و حکمت‌ها را استخراج کرد.

انقلاب مکرر بر آن سفارش و دل سوزانده‌اند و حتی تشویق کرده‌اند را این معنا دانست که خبرگان، مسلطین بر معارف دین، مجتهدین کار ورزیده و کارشناسان خبیر معارف اسلامی با حفظ صددرصدی بنیان‌های تفکر صحیح اسلام ناب، معطوف به اقتضائات زمانه و نیازهای عصر و زمان حاضر و معطوف به مدل‌های وارداتی تمدن‌های رقیب به تولید نرم‌افزاری اقامه تمدن جدید اسلامی بپردازد و به تعبیر ساده‌تر، معارف اسلام را با رویکرد فردی، در مقیاس برنامه‌ریزی و مدیریتی و کلان، بازسازی، تئوری‌پردازی، و سیستم‌ها را تدوین و ارائه کنند و فضایی برجسته در محضر اساتید بارز و برجسته حوزه، به نقد و ابرام آن بپردازند.

وی افزود: کارشناسان متعدد این تئوری‌ها را زیر چکش نقد قرار دهند و بعد از آزمون و خطای تئوریک و مستندسازی‌های حداکثری و صددرصدی، نسبت به اتقان آن برای اجرا در پایلوت محدود و در سیستم حاکمیتی عمل کنند و اگر موفق بود در قیاس‌های کلان‌تر به کار گیرند.

مدیر مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام، سیستم بهداشت، قضا، اخلاق، تربیت، دانش و پژوهش، سیستم عبادی، تجارت، جنگ، سیاسی، اقتصادی؛ از نظر اسلام را نیازمند طراحی دانست و تأکید کرد: اینها به عنوان سامانه‌های کلان و سامانه‌های مورد نیاز حاکمیت برای اجرا در حوزه‌های علمیه، در قالب کرسی‌های نظریه‌پردازی و آزاداندیشی، تحقیق و تدوین مورد بحث و نقد قرار بگیرد و توزیع، و در اختیار کارگزاران نظام اسلامی قرار بگیرد.

وی با بیان اینکه این مسئله یک آیین‌نامه می‌خواهد، بیان کرد: یک فرایند باید بر آن حاکم باشد و یک عرصه مدیریتی نیاز دارد و ثبت و ضبط تحقیقات، اتقان‌های لازم و تشویق‌های لازم برای خلاقیت‌های نسل جوان فرهیخته حوزه‌های علمیه و اشراف اعظم حوزوی برای مواظبت بر سلامت اندیشه‌ای که می‌خواهد خروجی نهایی کرسی باشد، مورد نیاز است و از طرف دیگر شرح صدر لازم برای تشویق اندیشوران جوان و مجتهدین صاحب دغدغه نیاز داریم تا آن‌شاءالله این ضرورت قطعی و واجب تعیینی و تعینی حوزه علمیه به منصف ظهور و اجرا برسد.

مدیر مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام در تشریح این مطلب به روایتی از امام جعفر صادق (ع) که می‌فرمایند: «أَنْ هَذَا الْعِلْمُ عَلِيه قِفْلٌ وَ مِفْتَاحُهُ السُّؤَالُ» اشاره، و اظهار کرد: انسان هر چقدر عالم و عاقل باشد، باز هم از علوم و اطلاعات دیگران بی‌نیاز نیست و نباید به درجه و مرتبه‌ای از علم قانع باشد، بلکه همواره و همیشه باید در صدد تحصیل علم و دانش باشد. در روایت دیگری آمد: «الْعِلْمُ خَزَائِنٌ وَ مِفْتَاحُهُ السُّؤَالُ» مطابق این روایات نورانی به دست می‌آید که علم واقعیتی است که خودش به سراغ انسان نمی‌آید بلکه انسان باید با تلاش و کوشش به سراغ آن برود و او را شکوفا کند و این اصل اول است.

وی در بیان اصل دوم برای برپایی کرسی‌های آزاداندیشی عنوان کرد: عصر نزول وحی، عصر محدودی بوده و اسلام در یک مقطع ۲۳ ساله بر قلب پیامبر اکرم (ص) نازل شده و از طرف دیگر خدای متعال اسلام را دین ابدی تا قیام قیامت معرفی کرده است که این آخرین دین است که بر انسان، عالم و آدم نازل شده و جاودانه خواهد بود.

این استاد حوزه علمیه به محدود بودن نزول اسلام و نامحدود بودن زمان حاکمیت اسلام اشاره، و بیان کرد: چطور می‌توان این دو را با هم وصل کرد، آیا زمان پیاده شدن اسلام منقضی است، اگر با توجه این حرف را بگوییم، کافر شده‌ایم، آیا اسلام ناقص است، با این سؤال ضروریات دین را انکار کرده‌ایم؛ چون اسلام خودش را کامل معرفی کرده است، آیا دست روی دست بگذاریم و شاهد حاکمیت سیستم‌های غیر دینی در امت اسلام باشیم و این هم هتک حرمت الهی است، این هم ایمان به طاغوت است که ما مأمور به کفر به طاغوت هستیم.

دعایی افزود: بنابراین به این ادله و به ادله متقن بر ما واجب و لازم است که برای تحقق حاکمیت اسلام و سیستم‌های اسلامی، سامانه‌های مدیریتی دین خدا را روشمندانه مسلم و متقن کاوش کنیم و اجتهاد جواهری پویا داشته باشیم.

وی با استناد به سخن نورانی امام صادق (ع) گفت: ایشان می‌فرمایند: «انما علينا القاء الاصول و عليك ان تفرعوا؛ ما بیان اصول می‌کنیم و تفریع فروع از اصول و تطبیق آن بر موارد بر عهده شما است.» و یا امام باقر (ع) به ابان بن تغلب فرمودند: «در مسجد مدینه بنشین و برای مردم فتوا بده که من دوست دارم در میان شیعه کسانی مانند تو دیده شوند.» (وسائل الشیعه، کتاب القضاء، باب ۶ از ابواب صفات القاضی، حدیث ۵۱ و ۵۲) بنابراین اصل اجتهاد در عصر حضور امامان معصوم (ع) نیز وجود داشته است اما به دلیل حضور معصوم نیاز کمتری به اعمال اجتهاد بوده است، ولی در عصر غیبت چنین نیازی به سرحد کمال خود رسید.

مدیر مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام تصریح کرد: باید اصول و مبانی را از ائمه (ع) گرفته و سیستم‌سازی و تفریعات حاکمیتی را بر اساس نیازهای زمانه که متغیر است بر اساس ثابتات دین که ازلی و ابدی است و تغییر ناپذیر است استخراج کنیم و نیازهای زمانه را برای مدیریت و حاکمیت اسلام در اختیار مدیران و مردم و امت اسلام قرار دهیم؛ اگر این ضرورت به این اندازه مختصر مورد تصدیق باشد بهترین راهکار رسیدن به این آرمان بلند، تأسیس کرسی نظریه‌پردازی در حوزه علمیه شیعی است.

حجت‌الاسلام دعایی، کرسی نظریه‌پردازی که رهبر عظیم الشان

عضو شورای آموزشی دانشگاه شهید مطهری در ادامه به بیانات مقام معظم رهبری اشاره، و اظهار کرد: تأکید مقام معظم رهبری بر پویا شدن فقه حکومتی و فقه سیاسی بیشتر به این خاطر است که در گذشته تشیع به خاطر در دست نداشتن حکومت، بیشتر به فقه فردی پرداخته است و از فقه اجتماعی و حکومتی و سیاسی به دلایل محافظه کارانه دور بوده است، اما امروز با توجه به توسعه نیازهای بشری، کرسی‌های آزاداندیشی فقه می‌تواند این خلل موجود در حوزه‌ها؛ یعنی پویایی فقه حکومتی و سیاسی را پر کند.

متأسفانه پس از ۳۲ سال هنوز ارتباط سیستماتیک حوزه‌های علمیه با قوای سه‌گانه تعریف نشده

وی همچنین در خصوص تعاملات فکری حوزه با قوای سه‌گانه ابراز کرد: متأسفانه گرچه ۳۲ سال از پیروزی انقلاب اسلامی ایران می‌گذرد ولی هنوز ارتباط سیستماتیک حوزه‌های علمیه با بخش‌های مختلف نظام جمهوری اسلامی ایران تعریف نشده و حوزه‌های علمیه فقط در همین سطح با قوای سه‌گانه در تعامل بوده‌اند که نیروهای روحانی و اهل علم مورد نیاز قوای سه‌گانه را تأمین کنند.

عضو هیئت علمی دفتر تبلیغات اسلامی

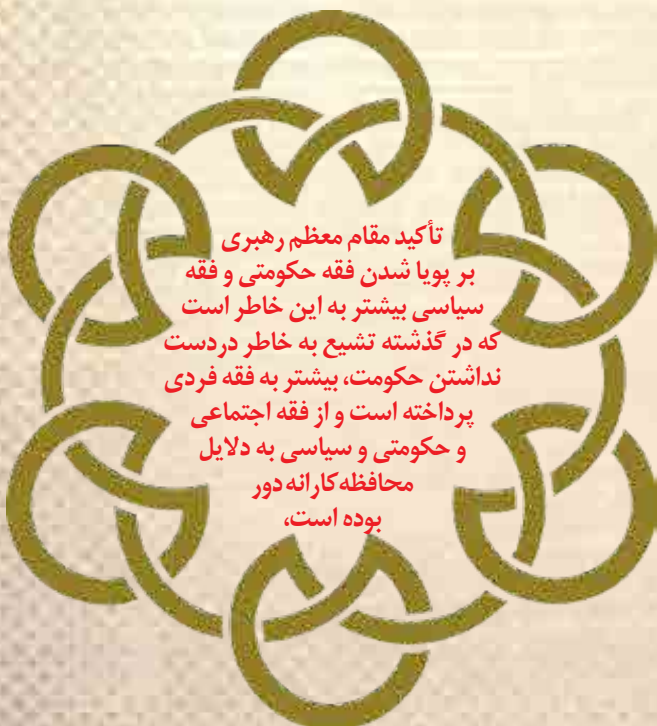

حجت‌الاسلام و المسلمین علی رضایی تهرانی،
عضو هیئت علمی دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی

حجت‌الاسلام و المسلمین علی رضایی تهرانی، عضو هیئت علمی دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی در خصوص ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه و نیاز جامعه به فقه حکومتی و سیاسی ابراز کرد: تفاوت انسان با سایر موجودات و حیوانات در قوت فکر اوست، انسان حیوان ناطق است؛ یعنی متفکر است و طبیعتاً محصول فکر، علم است؛ رشد علم در گرو نوآوری است و در حقیقت نوآوران و دانشمندان پیش‌برندگان ساخت علم هستند و رشد علم و دانش که با نوآوری گره خورده است مرهون ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی است.

رضایی تهرانی به دیرینه کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه اشاره کرد و گفت: کرسی‌های آزاداندیشی در حوزه‌های علمیه گرچه به این نام آکادمیک در گذشته موجود نبود اما به برکت این کرسی‌ها در حوزه‌های علمیه، فقه شیعه در اعصار مختلف پویا و نوگرا بوده است.

عضو هیئت علمی دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی تصریح کرد: دروس خارج فقه و اصول مراجع از مهم‌ترین بارزهای کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه است، مرحوم وحید بهبهانی با استفاده از همین ابزار اخباریت را در نجف خانه‌نشین کرد، پس اهمیت کرسی‌های آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه به اندازه تحول در یک مسیر اجتهادی و فقهی یا فرقه‌ای است.

تأکید مقام معظم رهبری بر پویا شدن فقه حکومتی و فقه سیاسی بیشتر به این خاطر است که در گذشته تشیع به خاطر در دست نداشتن حکومت، بیشتر به فقه فردی پرداخته است و از فقه اجتماعی و حکومتی و سیاسی به دلایل محافظه کارانه دور بوده است.

هدف‌گذاری و ریل‌گذاری هر سه‌قوه را برعهده دارد و حوزه علمیه را عقبه تئوریک خودش می‌داند باید برای تعامل حوزه و قوای سه‌گانه کاری جدی انجام دهد.

بهترین محل برای ایجاد کرسی‌های مؤسسات و نهادهای وابسته به حوزه است

رضایی تهرانی در پاسخ به این پرسش که چه نهادی از حوزه باید مسئولیت ایجاد کرسی‌های آزاداندیشی را برعهده بگیرد؟ ابراز کرد: بهترین محل برای ایجاد این کرسی‌ها، مؤسسات و نهادهای وابسته به حوزه است؛ زیرا بسیاری از مشکلات موجود در حوزه گریبان‌گیر آنها نیست و در خود حوزه زیرساخت‌های فکری و مدیریتی هنوز آماده نیست.

خراسان رضوی اذعان کرد: اولین قدم برای تعامل حوزه‌های علمیه با قوای سه‌گانه این است که نقشه جامع همکاری‌های حوزه علمیه و نظام در ساحت‌های مختلف ترسیم شود و باید کارگروه‌هایی در زمینه‌های مختلف از قوای سه‌گانه و حوزویان برجسته گرد هم بیایند و هدف‌گذاری‌ها و ریل‌گذاری‌های اولیه را در زمینه همکاری انجام بدهند تا بتوانند فقه حکومتی را به معنی واقعی و خاص کلمه اجرا بکنند.

رضایی اضافه کرد: در این راستا ضرورت توجیه‌شدن بزرگان حوزه در زمینه کارآمد ساختن بحث‌های مطروحه در دروس حوزوی و به خصوص دروس خارج، امری ضروری است؛ به عبارت دیگر تا وقتی بزرگان حوزه عملاً درگیر حل مشکلات کلان فقهی نظام نباشند، ضرورت پرداختن به فقه سیاسی و فقه حکومتی را از بن دندان احساس نخواهند کرد.

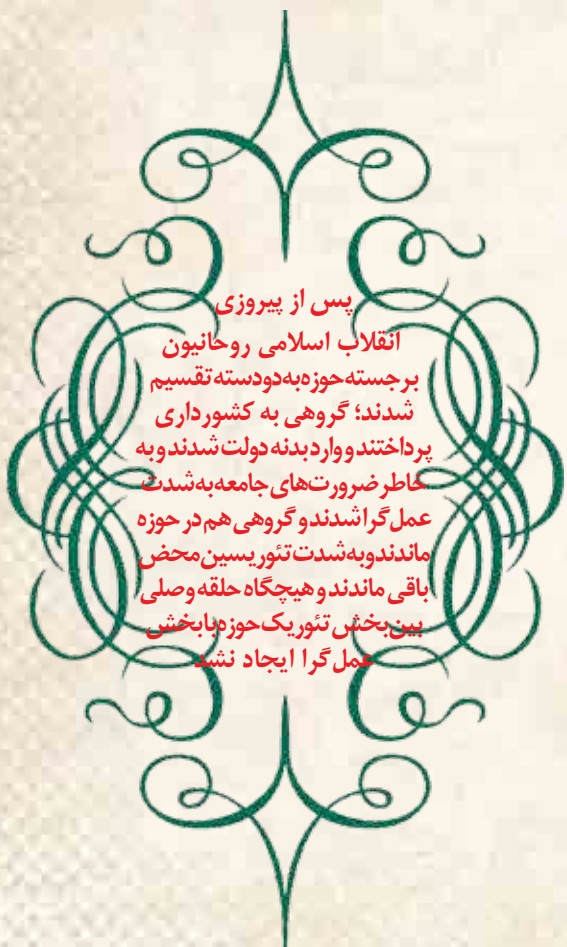
دوره‌های ویژه برای آشنایی روحانیون با وزارتخانه‌ها برگزار شود

این مدرس حوزه و دانشگاه اظهار کرد: پس از پیروزی انقلاب اسلامی روحانیون برجسته حوزه به دو دسته تقسیم شدند؛ گروهی به کشورداری پرداختند و وارد بدنه دولت شدند و به خاطر ضرورت‌های جامعه به شدت عمل‌گرا شدند و گروهی هم در حوزه ماندند و به شدت تئوریسین محض باقی ماندند و هیچگاه حلقه وصلی بین بخش تئوریک حوزه با بخش عمل‌گرا ایجاد نشد و این باعث شد پس از ۳۲ سال این خلأ را حس کنیم پس باید کسانی باشند که بخشی از وقت خود را در حوزه‌ها به عنوان نظریه‌پرداز به سر ببرند و بخشی را در عمل به عنوان مجری در دولت، تا بتوانند ضرورت پرداختن به فقه کاربردی را احساس کنند و بر اساس این ضرورت نقاط کور در این زمینه را روشن کنند و راه‌های پیموده نشده را بیمایند.

عضو شورای آموزشی دانشگاه شهید مطهری برای تعامل هرچه بیشتر حوزه با قوای سه‌گانه پیشنهاد داد: نکته دیگر اینکه باید طلاب فرهیخته سطح بالا در دوره‌های ویژه به معنی خاص کلمه و از نزدیک با وزارت کشور به منظور آشنایی با کشورداری و با وزارت خارجه برای فهم ارتباطات بین‌المللی و با وزارت اطلاعات برای آشنایی پشت صحنه اداره دنیا آشنا شوند و با این آموزش‌ها نگاه حوزه به جهان و اداره جهان متفاوت می‌شود حتی باید برخی از نخبه‌های حوزه به کشورهای اروپایی همچون ایتیکان فرستاده شوند تا جهان امروز را از نزدیک لمس کنند و با این آموزش‌ها بسیاری از نگرش‌ها تغییر پیدا می‌کند و وقتی نگرش‌ها تغییر پیدا کند در عمل مشکل نخواهیم داشت.

وی در پاسخ به این سؤال که چرا پس از انقلاب، حوزه علمیه تغییر و تحول نپذیرفته و نتوانسته تعامل لازم را با قوای سه‌گانه داشته باشد؟ ابراز کرد: متأسفانه حوزه پس از انقلاب تاکنون به خود مدیر کارآمد ندیده است و ضعف مدیریتی در حوزه به شدت احساس می‌شود تا جایی که بسیاری از توصیه‌ها و خواسته‌های مقام معظم رهبری طبق تصریح خود ایشان روی زمین مانده است و حتی در زمینه‌های داخلی حوزه نیز ضعف مدیریتی احساس می‌شود.

رضایی تهرانی تصریح کرد: مجمع تشخیص مصلحت نظام به خاطر اینکه

تشکیل شورای ۱۰ نفره برای تبیین سازوکار جمع‌آوری سؤالات جامعه و حکومت

حجت‌الاسلام و المسلمین محسن فقیهی،
مدرس خارج فقه و اصول حوزه علمیه

حجت‌الاسلام و المسلمین محسن فقیهی،
مدرس خارج فقه و اصول حوزه علمیه، درباره
چرایی و چگونگی برگزاری کرسی‌های
آزاداندیشی فقه در حوزه‌های علمیه گفت:
فضای حوزه‌های علمیه ابتدا نسبت به مسائل
حکومتی توجه بیشتری کند و بعد نسبت به
راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه اهتمام
ورزند؛ زیرا بعد از تشکیل جمهوری اسلامی و
استقرار نظام دینی در ایران باید مقدمات اجرای
احکام اسلام در جامعه فراهم شود و برای ایجاد
این مقدمات فهم احکام اسلامی شرطی اساسی
و ضروری است.

عضو کمیته تخصصی فقه شورای مدیریت حوزه با اشاره به اینکه احکام اسلام در همه ابعاد آن باید مورد توجه قرار گیرد، تصریح کرد: در مسائل اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و پزشکی که مبتلابه جامعه اسلامی است باید احکام اسلام فهم و استخراج شود؛ اینکه ما چه کالاهایی را می‌توانیم از کشورهای خارجی بگیریم؟ چه کالاهایی را نباید بگیریم؟ ارتباطات اقتصادی ما با سایر کشورها چگونه باید باشد؟ در داخل کشور چه مناسبات اقتصادی باید برقرار باشد؟ و... مسائل اقتصادی هستند که احکام اسلامی باید در مورد آنها ارائه شود.

مدرس درس خارج فقه و اصول با اشاره به مسائل پزشکی مبتلابه جامعه بیان کرد: مسئله مرگ مغزی، اهدای اعضا، اجاره رحم، تغییرات ژنتیک و... مسائلی هستند که باید در مورد آنها در حوزه بحث شود و وقتی احکام اسلامی در مورد آنها فهم شد به جامعه عرضه شود؛ همچنین سؤالات زیادی در مورد مسائل قضائی در جامعه مطرح است، اینکه امر قضا و قضاوت در ممالک اسلامی و در جمهوری اسلامی به چه صورت باید باشد؟ چه کسی در حکومت اسلامی می‌تواند بر مسند قضاوت بنشیند؟ و... عضو شورای علمی انجمن علمی حوزه بیان کرد: در ابعاد سیاسی نحوه ارتباط با دنیای خارج و اینکه با چه کشورهایی باید ارتباط داشته باشیم؟ این ارتباط چگونه باید باشد؟ با چه کشورهایی نباید ارتباط داشته باشیم؟ مسئله مهم و مهم در مسائل بین‌المللی به چه صورت است؟

آزادی در جامعه اسلامی اصل است و باید وجود داشته باشد

وی با اشاره به اینکه در جامعه اسلامی، آزادی اصل است و باید وجود داشته باشد، ادامه داد: سؤالات زیادی در این باره در جامعه مطرح است، اینکه مسئله آزادی و حدود آن چگونه باید تعریف شود؟ وظایف و اختیارات افراد در جامعه اسلامی به چه صورت است؟ حوزه‌های علمیه باید پاسخ این سؤالات را از دل آیات و روایات استخراج کنند و به جامعه عرضه کنند. فقیهی در مورد مسائل اجتماعی با اشاره به اینکه در جامعه اسلامی ابتدا باید در جهت دفع مفاسد بکوشیم و شرایط وقوع جرم را در جامعه از بین ببریم و بعد اگر جرمی حادث شد به مجازات مجرم بپردازیم، گفت: در این مورد هم سؤالات زیادی مطرح است، اینکه در جامعه اسلامی چگونه باید از وقوع مفاسد اجتماعی جلوگیری کرد؟ آیا در چنین جامعه‌ای رفع مفاسد لازم است یا دفع آن هم لازم است؟ در جامعه اسلامی چگونه باید با مجرم برخورد کنیم؟

وی ادامه داد: همه این سؤالات در ابعاد اقتصادی، پزشکی، سیاسی و اجتماعی باید از طرف حوزه‌های علمیه پاسخ داده شود و این مسائل باید در درس خارج ما مورد بحث و توجه قرار بگیرد و پاسخ اسلام به این سؤالات استخراج، و در اختیار جامعه قرار بگیرد و تا زمانی که این کار صورت نگیرد احکام اسلامی فهم نشده است؛ در حوزه‌های علمیه ما هر شخصیتی متناسب با توانایی علمی خود باید بکوشد به این سؤالات پاسخ دهد و نیاز جامعه اسلامی را برطرف کند.

وی با اشاره به لزوم راه‌اندازی کرسی‌های درس خارج در حوزه‌های علمیه ادامه داد: هنگامی که در کلاس درس خارج مسئله فقهی مطرح می‌شود درست است که پرسش و پاسخ صورت می‌گیرد اما این پرسش و پاسخ به صورت مباحثه نیست و افراد حاضر در جلسه، متخصصان

این رشته نیستند.

فقیهی بیان کرد: باید متخصصان هر یک از رشته‌ها و کسانی که در یکی از ابعاد مسائل اجتماعی، سیاسی، پزشکی، قضائی و... متخصص هستند دور هم بنشینند و به بحث و تبادل نظر بپردازند و اگر در حوزه‌های علمیه ما این گردهمایی متخصصان اتفاق بیافتد و آنها به مباحثه با یکدیگر بپردازند و گفتگویی بین آنها صورت بگیرد حوزه‌های علمیه رشد قابل توجهی خواهند داشت.

عضو کمیته تخصصی فقه شورای مدیریت حوزه با اشاره به اینکه در حال حاضر در حوزه‌های علمیه ما کرسی‌های آزاداندیشی فقه و اصول وجود دارد اما باید به این مهم توجه بیشتری شود، بیان کرد: در گذشته هم مراجع تقلید ما اصحاب استفتاء داشته‌اند که این اصحاب جمعی از فضایی حوزه بودند که دور هم می‌نشستند و در مورد مسئله‌ای به بحث و تبادل نظر با یکدیگر می‌پرداختند و پس از اینکه شور و مشورت‌های لازم صورت می‌گرفت و مسئله از هر جهت بحث و بررسی می‌شد مرجع تقلید نظر نهایی خود را در مورد آن مسئله مطرح می‌کرد.

وی ادامه داد: حوزه‌های علمیه باید به مسائل حکومتی و مبتلابه روز جامعه توجه بیشتری کنند و وظیفه حوزه است که نیاز علمی جامعه اسلامی را برطرف کند و غیر از حوزه‌های علمیه نهاد یا ارگان دیگری نمی‌تواند پاسخگوی نیاز علمی حکومت اسلامی باشد، فضایی حوزه‌های علمیه ما اهتمام بیشتری به این مسئله داشته باشند و مقدمات گردهمایی فضایی محقق حوزه را فراهم کنند تا خواسته مقام معظم رهبری در این زمینه محقق شود.

راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی فقه نیازمند مدیریت علمی و اجرایی بسیار قوی است

مدرس درس خارج فقه و اصول حوزه با اشاره به سازوکار اجرایی کرسی‌های آزاداندیشی فقه تصریح کرد: راه‌اندازی این کرسی‌ها نیازمند مدیریت علمی و اجرایی بسیار قوی است، مسائل روز جامعه و پرسش‌ها

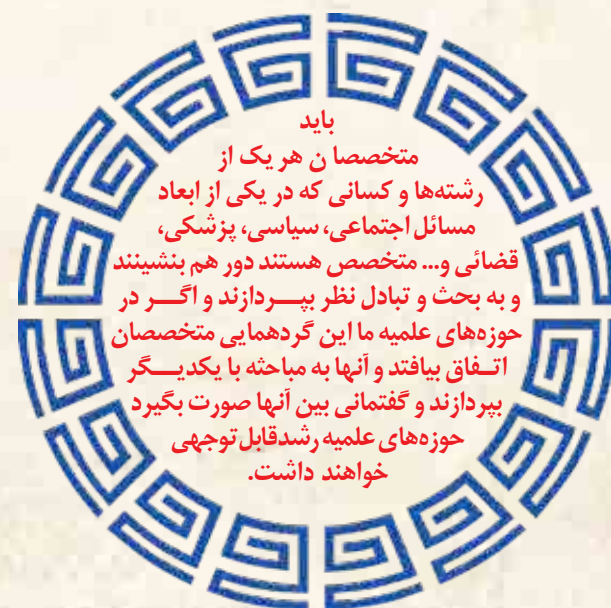
باید از سطح جامعه جمع‌آوری و تقسیم‌بندی شود و تقسیم کاری منظم در این حوزه صورت بگیرد و هر یک از سؤالات به متخصص مربوطه ارجاع داده شود سپس پاسخ‌ها جمع‌آوری و به صورت منظم و متمرکز به جامعه ارائه شود؛ برای اجرای این فرایند نیاز به نهاد عظیمی است که با سازوکارهای اجرایی این کار آشنا باشد و این کار از عهده یک فرد خارج است و گروهی عظیم باید متولی این امر شوند.

عضو شورای علمی انجمن علمی حوزه بیان کرد: باید متخصصان ما در حوزه‌های علمیه تقسیم شوند؛ مثلاً علمایی داشته باشیم که در مسائل اقتصادی تخصص دارند، علمایی در مسائل اجتماعی، علمایی در امر قضا و علمایی در مورد مسائل پزشکی تخصص داشته باشند و ...

این مدرس علوم حوزوی بیان کرد: با توجه به اینکه افرادی که می‌توانند در مورد مسائل جامعه نظر دهند از علمای حوزه‌های علمیه ما هستند نهادی هم که قرار است با این افراد کار کند باید از میان علمای حوزه باشد؛ یعنی ممکن است فردی مدیر لایقی باشد اما خودش این دروس را نخوانده باشد و یا به لحاظ علمی در حوزه پذیرفته نباشد و این مسئله باعث شود که علمای ما با او همکاری نکنند به همین خاطر گروهی که قرار است با علمای حوزه کار کنند باید افرادی مدیر و عالم باشند.

فقیهی با اشاره به اینکه باید گروه متخصصانی از حوزه‌های علمیه تشکیل شود، تصریح کرد: هیئت ۱۰ نفری از طرف مقام معظم رهبری یا از طرف مراجع، جامعه مدرسین و... تشکیل شود که این گروه متشکل از علما و فضایی حوزه باشد و این افراد دور هم بنشینند و سازوکاری را برای جمع‌آوری سؤالات جامعه و حکومت و پاسخگویی به آنها بیاندیشند.

وی در پایان در مورد راه‌اندازی دروس خارج در مورد مسائل حکومتی در حوزه گفت: فضایی حوزه‌های علمیه که آینده حوزه‌های علمیه هستند و در آینده مرجع تقلید خواهند شد باید به این دروس توجه بیشتری کنند و این دروس را جزو اولویت‌های خود قرار دهند؛ مراجع عظام تقلید هم هنگامی که خودشان صلاح بدانند به تدریس این دروس می‌پردازند اما این مسائل نیاز به بحث جدی دارد که اگر از طرف فضایی حوزه مطرح شود، بهتر است.

نظام‌سازی فقه‌در‌گرونگاه حکومتی به آن است/ فقه سیاسی فرع بر فقه حکومتی

عباسعلی مشکانی سبزواری،
پژوهشگر فقه و نویسنده مقالاتی همچون
«مقدمه‌ای بر مناسبات فقه و حکومت»
و کارشناس سیاست‌گذاری و ارزیابی پژوهش
معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه کشور

عباسعلی مشکانی سبزواری، پژوهشگر فقه و نویسنده مقالاتی همچون «مقدمه‌ای بر مناسبات فقه و حکومت» و کارشناس سیاست‌گذاری و ارزیابی پژوهش معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه کشور در مورد پیشینه مباحث مقام معظم رهبری در زمینه فقه حکومتی گفت: مباحث ایشان در این زمینه به سال‌های دهه اول انقلاب و مطالبات ایشان از حوزه علمیه در مورد این مسئله به سال‌های ۷۰-۶۹ بازمی‌گردد، ایشان در دیدارهای دهه اول انقلاب با طلاب و اساتید حوزه‌های علمیه به مسئله فقه حکومتی توجه و تأکید داشته و بعد از عهده‌داری رهبری انقلاب، این توجهات و تذکرات به مطالباتی پیگیر مبدل شد. وی ادامه داد: از آن سال‌ها تا به امروز در مقاطع و جایگاه‌های مختلفی ایشان روی این مسئله تأکید داشته و مصرانه خواستار نگاهی نو به فقه، از طهارت تا دیات و تدوین فقهی نوین با نگاهی جامع و حکومتی هستند، در سال‌های ۷۹ و ۸۹ در سفرهایشان به قم، مکرر در این مورد تذکر داده و آخرین فرمایش ایشان در زمینه فقه حکومتی مربوط به دیدار اعضای مجلس خبرگان است که شدیداً از عدم توجه به مسئله فقه حکومتی گلایه کرده و خواستار تشکیل کرسی‌های آزاداندیشی فقهی و تشکیل درس‌های خارج متقن با موضوع فقه حکومتی شدند.

تعریف مقام معظم رهبری از فقه حکومتی

مشکانی در پاسخ به این سؤال که مقصود از فقه حکومتی چیست؟ و مقام معظم رهبری در این مورد چه تعریفی ارائه داده‌اند؟ ابراز کرد: اصولاً در مورد نوع نگاه به فقه، دو فرض وجود دارد؛ یکی نگاه فردگرایانه و دیگری نگاه حکومتی، در نگاه اول، فقه، دانش تنظیم ارتباط انسان با خدا بوده و حلال و حرام را به حوزه اعمال فردی انسان محدود می‌کند، در این نگاه فرد دو روی دارد، رویی به خدا که علم احکام سامان‌بخش آن است و رویی به مردم و جامعه که کار عقلایی جامعه است.

این پژوهشگر فقه ادامه داد: اهل نظر در هر جامعه‌ای با بهره‌گیری از فرآورده‌های دانش‌های اجتماعی، نظام‌ها را شکل می‌بخشند و جامعه را نظام می‌دهند، با این نگاه مدیریت جامعه و موضوع‌های بسیار مرتبط با زندگی بشر، از قلمرو دانش فقه بیرون است؛ به بیان دیگر در این نگاه فقیه درصدد است تا وظایف افراد و آحاد مسلمانان را روشن کرده، مشکلاتی را که در مسیر اجرای احکام پیش می‌آید، مرتفع سازد؛ به تعبیر دیگر، مکلفان را در دین‌داری و شریعت‌مداری یاری می‌رساند؛ با این نگاه، طرح مسئله‌ها، مثال‌ها و تقسیم‌بندی‌ها در راستای تحقق همان آرمان قرار می‌گیرد، این نگاه تقریباً نگاه غالب تمامی دوره‌های فقه بوده است.

وی در تشریح نگاه دوم گفت: اما نگاه دوم مبتنی بر این است که افراد بجز هویت فردی، تشکیل‌دهنده یک هویت جمعی به نام «جامعه» نیز هستند، به بیان دیگر در این نگاه، فرد در درون امت معنا پیدا کرده و در جمع و جامعه بالنده می‌شود، این هویت جمعی نیز موضوع احکامی است و فقیه باید دو نوع موضوع را بشناسد و احکام هر یک را روشن سازد، آن هم نه جدا از یکدیگر، بلکه این دو هویت جدایی ناپذیرند و تفکیک این دو، زمینه کشیده‌شدن به نگاه اول را فراهم می‌سازد.

مشکانی ادامه داد: با این نگاه نیز مباحث، مسائل و مثال‌ها به گونه‌ای دیگر خواهد بود، با پذیرش وجود و یا قابلیت وجود دیدگاه دوم، زمینه برای طرح مسئله‌ای به نام «فقه حکومتی» در برابر «فقه فردی» معنا پیدا می‌کند، روشن‌ترین تعریفی که برای فقه حکومتی ارائه شده است، تعریف مقام معظم رهبری است، ایشان در این باره می‌فرمایند: «فقه حکومتی عبارت است از استخراج احکام الهی در همه شئون یک حکومت و نظر به همه احکام فقهی با نگرش حکومتی؛ یعنی ملاحظه تأثیر هر حکمی از احکام در تشکیل جامعه نمونه و حیات طیبه اسلامی.» (سخنرانی در تاریخ ۲۴/۸/۷۱)

بررسی تفاوت‌های فقه حکومتی با فقه سیاسی

کارشناس سیاست‌گذاری و ارزیابی پژوهش معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه کاشور در پاسخ به این سؤال که تفاوت فقه حکومتی با فقه سیاسی، اجتماعی، کلان و اصطلاحاتی از این دست چیست؟ عنوان کرد: مسئله مهم دیگری که طرح آن از اهمیت بالایی برخوردار است، مسئله مفهوم فقه حکومتی و تفاوت آن با فقه سیاسی، اجتماعی، کلان و اصطلاحاتی از این قبیل است، متأسفانه وقتی سخن از فقه حکومتی به میان می‌آید، آنچه متبادر به اذهان است، فقه سیاسی، فقه اجتماعی، فقه کلان و موضوعاتی از این قبیل است.

نگارنده مقاله «مقدمه‌ای بر مناسبات فقه و حکومت» ادامه داد: این تصورات و این نوع برداشتها نسبت به فقه حکومتی، برداشتی ناقص و دور از واقع است که در درازمدت اصل گفتمان فقه حکومتی را به

مخاطره می‌اندازد و آنچه باعث این تصورات و برداشتهاست، یا پیشینه ذهنی افراد است و یا قید حکومتی بودن است که فقه مقصود بدان مقید شده است.

این پژوهشگر فقه اظهار کرد: در واقع مقارنت فقه با این قید، راهزن بوده و منجر به تصورات و برداشتهای انحرافی از فقه حکومتی شده است، این در حالی است که فقه حکومتی و نگاه حکومتی به فقه، کنایه از نگاهی جامع و کامل و نظام‌وار به فقه شیعه است، بدین معنا فقه حکومتی، نگاهی ناظر و حاکم و وصفی محیط بر تمام مباحث فقه از طهارت تا دیات و مسائل مستحدثه است نه اینکه عنوانی برای بخش‌ها و یا ابواب خاصی از فقه موجود باشد.

وی به بیان تفاوت فقه حکومتی با فقه سیاسی پرداخت و اظهار کرد: در یک انگاره، فقه حکومتی مترادف با فقه سیاسی قلمداد شده است، در حالی که فقه سیاسی، اولاً نه یک نگاه و وصف حاکم و ناظر بر تمام ابواب فقه، که تنها بر بخش کوچکی از فقه (احکام و مسائل سیاسی فقه) اطلاق می‌شود، ثانیاً مسائل فقه سیاسی نیز می‌تواند با دو نگاه استنباط شود، با نگاه فردی و یا با نگاه حکومتی؛ یعنی فقه سیاسی که بخشی از مجموعه فقه است همچون دیگر ابواب فقه به فقه سیاسی فردی (سنّتی) و فقه سیاسی حکومتی قابل تقسیم است.

مقایسه فقه حکومتی با فقه کلان

مشکانی در ادامه به تبیین تفاوت فقه حکومتی با فقه کلان برآمد و گفت: برخی دیگر با تقسیم فقه به «فقه خرد» و «فقه کلان» و به عبارت روشن‌تر فقه مسائل خرد و فقه مسائل کلان، فقه حکومتی را ذیل مسائل فقه کلان و یا مترادف با آن دانسته‌اند، در واقع این نظریه پرداختن به مسائل اجتماعی و کلان فقه را فقه حکومتی قلمداد کرده است؛ اشکال پیشین که در مورد فقه سیاسی مطرح شد در این باره نیز مطرح است؛ به این بیان که مقصود از فقه حکومتی نوعی نگاه خاص (نگاهی ناظر و نظام‌وار) و وصفی محیط بر تمام ابواب فقه است اما طبق این نظریه فقط مسائل کلان و مربوط و یا مرتبط با اجتماع جزو مسائل فقه حکومتی قلمداد شده است. نگارنده مقاله «عوامل و موانع تولید توسعه فقه حکومتی» ادامه داد: در حالی که مسائل کلان و

اجتماعی نیز همچون دیگر ابواب فقه با دو نگاه و دو روش قابل استنباط است؛ یکی نگاه فردی و سنتی، دوم نگاه حکومتی، پس اطلاق فقه حکومتی به مسائل و احکام کلان و اجتماعی فقه تسمیه کل به جزئی از اجزای خود است.

کارشناس سیاستگذاری و ارزیابی پژوهش معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه کشور در پاسخ به این سؤال که فقه حکومتی با فقه موجود چه تفاوتی دارد؟ و اینکه دلایل گذار از فقه سنتی به سوی فقه حکومتی چیست؟ عنوان کرد: بیان وجه تمایز فقه حکومتی با فقه موجود که از آن با عنوان فقه سنتی یاد می‌کنیم نیز برای اثبات ضرورت پرداختن به فقه حکومتی نکته حائز اهمیت است، فقه حکومتی و فقه سنتی در گستره و شمول با همدیگر تفاوتی ندارند و آنچه این دو را از یکدیگر متمایز می‌کند نوع نگاه به مسائل است با این توضیح که در فقه حکومتی چنان که در تعریف آن گفته شد به دست آوردن احکام الهی در همه شئون یک نظام و حکومت الهی مد نظر است و به همه احکام فقهی با نگرش حکومتی نظر می‌شود و تأثیر احتمالی هر حکمی از احکام در کیفیت مطلوب اداره نظام و حکومت ملاحظه می‌شود.

نگارنده مقاله «مبانی کلامی فقه حکومتی» اضافه کرد: اما در فقه سنتی و فردی، موضوعات و مسائل با نگاه به فرد و به دور از هرگونه ملاحظه حکومتی و نه به عنوان عضوی از یک جامعه بلکه خود به تنهایی عنوان موضوع حکم شرعی مورد استنباط قرار می‌گیرد با این حساب معلوم است که تفاوت فتاوا و احکام صادره از جانب فقیه در این دو دیدگاه تفاوتی ماهوی و اصیل و بنیادین است.

مشکانی در ادامه اظهار کرد: در مورد دلایل ضرورت گذار از فقه موجود و ورود به عرصه فقه حکومتی نیز گفتنی است که فقه موجود با تمام مزایایش از قبیل دقت و عمق فقهی، استحکام در روش، کثرت تفریع و بسیاری از مزایای دیگر دارای کاستی‌ها و نارسایی‌هایی جدی است که آن را در دنیای امروز ناکارآمد جلوه می‌دهد، بخشی از این کاستی‌ها عبارت است از رشد ناموزون مباحث فقهی، دوری از مسائل مستحدثه، بی‌توجهی به اولویت‌ها و هدر رفتن فرصت‌ها و مباحثی از این دست که تمامی اینها ناشی از عدم نگاه جامع و نظام‌وار و به اصطلاح نگاه حکومتی به فقه است.

وی در پایان تصریح کرد: به عبارت دیگر اگر نگاه ما به فقه یک نگاه حکومتی باشد؛ اولاً کاستی‌های پیش گفته بوجود نمی‌آید، ثانیاً فقه شیعه فقط با این نگاه است که قابلیت ارائه نظام‌های مختلف و مورد نیاز جامعه بشری را پیدا می‌کند؛ یعنی نظام‌سازی فقه، در گرو نگاه حکومتی به آن است، با نگاه حکومتی است که می‌توان از دل فقه، نظام سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و عبادی استخراج کرد.

وی در پاسخ به این سؤال که به چه دلیل تا به امروز فقهای شیعه به تأسیس فقه حکومتی مبادرت نکرده‌اند و موانع تأسیس فقه حکومتی در گذشته چه بوده است؟ گفت: عوامل متعددی وجود دارد که باعث گرفتار شدن فقه شیعه در بستر نگاه فردی و دوری از فقه حکومتی شده است. عوامل و موانع تولید و توسعه فقه حکومتی، به اقسام مختلفی از قبیل موانع تاریخی، موانع سیاسی و اجتماعی، موانع معرفتی و... قابل تقسیم است.

نبود حکومت شیعی مهم‌ترین دلیل عدم تولید فقه حکومتی

مشکانی ادامه داد: عدم دسترسی فقها به قدرت و حکومت در دوره‌های

مختلف تاریخی و دوری آنها از مناصب حکومتی و اجتماعی و در نتیجه در حاشیه بودن ایشان و شیعیان، از جمله موانع نگاه حکومتی به فقه بوده است. به بیان مقام معظم رهبری به خاطر طول سال‌هایی که فقهای شیعه و خود گروه شیعه، در دنیای اسلام به قدرت و حکومت دسترسی نداشتند، فقه شیعه یک فقه غیر حکومتی و فقه فردی بود.

نویسنده مقاله «مقدمه‌ای بر مناسبات فقه و حکومت» اضافه کرد: مثلاً مسئله حکومت و مسئله حسبه و چیزهایی که با کارهای جمعی و داشتن قدرت سیاسی ارتباط پیدا می‌کند چند قرن است که جایشان خالی است البته فقهای شیعه در این مورد تقصیر یا قصوری نکرده‌اند؛ چرا که شیعه حکومت نداشته است و حکومتی در اختیار او نبوده که بخواهد آن حکومت را اداره کند و فقها بخواهند احکام حکومتی آن را از کتاب و سنت استنباط کنند؛ قرن‌ها بود که شیعه با یأس از اداره حکومت همراه بوده؛ یعنی فقهی که می‌نشست استنباط می‌کرد، فکر نمی‌کرد که این استنباط برای اداره یک جامعه است، بلکه استنباط او برای اداره یک‌فرهنگ بود.

این پژوهشگر فقه در ادامه، دیگر مانع این مسئله را بیان کرد و گفت: در حاشیه بودن و به تبع، انزوای اجتماعی و عدم دسترسی به اجرای بخش وسیعی از قوانین و احکام دین از یک سوی، و عدم بهره‌برداری از نظرات فقهی انجام گرفته از سوی فقها توسط حکام، شرایطی از انزوا را به همراه داشته است که فقها بیشتر به احکام فردی همت گمارده و در زندگی شخصی نوعی عزلت عرفانی برمی‌گزیده‌اند و آنهایی نیز که از این عزلت خارج می‌شده‌اند هرگز مورد استقبال حکام واقع نمی‌شده‌اند و این رویکردها باعث ایجاد نوعی مظلومیت در بدنه شیعه و نیز فقها شده بود و به صورت کاملاً طبیعی فقهی که از این شرایط برون می‌تراوید چیزی جز اولیات زندگی فردی نبوده است.

کارشناس سیاست‌گذاری و ارزیابی پژوهش معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه عنوان کرد: از دیگر موانع تولید و تأسیس فقه حکومتی در اقلیت بودن جمعیت شیعه در طول تاریخ بوده است به بیان دیگر در اقلیت بودن شیعه و عدم تأثیرگذاری آنان در امور اجتماعی از یک سوی و سنت تقیه در سایه حکام جور، از سوی دیگر

راه را بر تعالی فقه حکومتی مسدود کرده است.

سیطره گفتمان سکولاریزم دیگر مانع تولید فقه حکومتی در حوزه‌های علمی

وی سیطره گفتمان سکولاریزم را از دیگر موانع تولید و توسعه فقه حکومتی دانست و افزود: در واقع پس از حاکمیت بی‌چون و چرای کلیسا در قرون وسطی و ضربه‌هایی که کلیت دین و خداپاوری از آن متحمل شد، تفکر «جدایی دین از سیاست» و «فردی بودن دین» رواج عالم‌گیری یافت. این رواج که در قالب علوم جدید و به ویژه علوم انسانی، بر تفکر انسان مدرن حاکم شده بود تمامی ادیان را با مشکل مواجه ساخت.

مشکاتی ادامه داد: تازیانه‌هایی که بشر غرب از دین کلیسایی دریافت کرده بود به قصاص، بر تن بقیه ادیان نیز نشست و تمامی ادیان با یک چوب و آن سنت‌گرایی و دگم‌اندیشه رانده شدند تنها کارکردی که برای دین می‌توانستند در نظر بگیرند حوزه فردی و آرامش‌های روانی بود. این رویکرد جهانی با ترجمان اندیشه‌های مغرب زمین توسط روشنفکران مسلمان و شیعی سایه بر تفکر دین‌مدارانه مسلمین نیز انداخت.

نویسنده مقاله «پارادایم فقه حکومتی» در زمینه پیش‌نیازهای گذار از فقه موجود و تولید فقه حکومتی عنوان کرد: گذار از فقه سنتی به حکومتی و همگام‌سازی فقه با نیازهای جاری عرصه حکومت و جامعه اسلامی و جهانی، مسئله‌ای نیست که در کوتاه‌مدت قابل دسترسی باشد و نباید امید کاذب پدید آورد که با یک برنامه کوتاه‌مدت، فقه و فقهت بتواند مجموعه نیازهای جاری جامعه و نظام را برآورد و به پاسخ‌های عمیق، متقن و کارآمد در معضلات اجتماعی و حکومتی دست یابد بلکه این کار نیازمند برنامه‌ریزی بلندمدت و حساب شده است.

ایجاد تحول در فقه کنونی و گذار از آن به فقه حکومتی، نیاز به فقیهان شجاع دارد

وی در ادامه اظهار کرد: ایجاد تحول در فقه کنونی و گذار از آن به فقه حکومتی، نیاز به فقیهان و دانش پژوهان فقهی شجاع دارد، کسانی که در عین برخورداری از تسلط فقهی و تدین، در گشودن ابواب تازه و نیز ابراز دیدگاه‌های جدید، در کمند احتیاط‌های فردی و یا ملاحظه کاری‌های متداول حوزوی نباشند و با بینشی باز و تلاشی فقیهانه، در مسیر استخراج و استنباط احکام الهی گام بردارند و به پیش روند و دیدگاه‌های خود را هر چند خلاف مشهور ابراز کنند و در معرض افکار عموم و نقد و نقادی قرار دهند. باید فضای حوزه را برای شنیدن و پذیرش حرف‌های نوین فقهی آماده کنند و بالاتر از آن، حوزه خود، زمینه‌های خطور، طرح و ابراز افکار نوین فقهی را آماده ساخته، از آرا و افکار جدید استقبال و قدردانی کند.

مشکاتی شناخت شرایط و مسائل جامعه توسط فقیه و دانشوران فقه را از ضروریات در مسئله فقه حکومتی دانست و عنوان کرد: تلاش در گستره‌های نوین و جلوگیری از تکامل خطی و یک‌بعدی، گستردن دامنه پژوهش‌ها به آفاق

جدید و مناطق کشف نشده، جستجو و تحقیقات کارآمد، از دیگر لوازم و پیش‌نیازهای گذار از فقه موجود و ورود در عرصه فقه حکومتی است.

فضایابی و ایجاد بسترهای مناسب از عوامل گذار از فقه موجود به فقه حکومتی است

نویسنده مقاله «عوامل و موانع تولید توسعه فقه حکومتی» عنوان کرد: تلاش در عرصه تحول فقه و گذار از مرحله‌ای به مرحله متکامل، به فضایابی و ایجاد بسترهای مناسب نیازمند است باید با پیشنهادهای کاربردی به سوی آرمان فقه حکومتی گام برداشت و آن را به واقعیت نزدیکتر ساخت و از ایده دور دست به امیدی در دسترس و زودرس تبدیل کرد؛ تشکیل کرسی نظریه‌پردازی و آزاداندیشی فقهی و تشکیل درس خارج فقه با موضوع فقه حکومتی و پیشنهادهای از این دست در این زمینه است که این مسئله را جامه عمل می‌پوشاند و آرمان فقه حکومتی را ملموس‌تر و قابل دسترس‌تر جلو می‌دهد.

این پژوهشگر فقه در پاسخ به این سؤال که زمینه‌های موجود برای تولید و تأسیس فقه حکومتی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟ گفت: پس از پیروزی انقلاب، زمینه‌های رشد علوم انسانی اسلامی آماده شده و خصوصاً در زمینه فقه، نیازمندی‌های جامعه و حکومت اسلامی، ضرورت آن را دو چندان کرده است. پیروزی انقلاب و تشکیل حکومت اسلامی، از مهم‌ترین و بهترین زمینه‌ها برای طرح و بحث مسئله فقه حکومتی بوده است. همچنین پیگیری‌ها و پشتیبانی‌های رهبر معظم انقلاب از موضوع فقه حکومتی از دیگر زمینه‌های مهیا برای تلاش مجدانه درباره این موضوع است.

مشکاتی در خصوص فعالیت‌هایی که در این زمینه در حوزه علمی در دست انجام است عنوان کرد: خوشبختانه پس از تأکید مقام معظم رهبری، جنب و جوشی درباره این موضوع به وجود آمده است و کارهای متعددی در دست انجام است. تشکیل درس‌هایی با عناوین موضوعات و مسائل فقه حکومتی، راه‌اندازی کرسی فقه حکومتی در انجمن علمی فقه، چاپ مقالات متعدد در زمینه چستی فقه حکومتی در مجلات حوزوی، پذیرش موضوعات مرتبط با فقه حکومتی به عنوان موضوع پایان‌نامه و... از جمله کارهای در حال انجام در حوزه علمی حول این موضوع است. امید است که این خیزش مقطعی نباشد و با برنامه‌ریزی مسئولان، مفتاحی بر قفل فردیت فقه باشد.

